

MIGRATION

MUUTTOLIIKE

1 / 2 0 2 4

TEEMA:

MONINAISET KIELIYHTEISÖT TYÖSSÄ JA ARJESSA -
DIVERSE LANGUAGE COMMUNITIES IN WORK AND
EVERYDAY LIFE

NILAY KILIŇ

ENGLISH, FINNISH, SWEDISH, OR SILENCE? LANGUAGE
AS SYMBOLIC POWER IN THE EVERYDAY LIVES OF
HIGHLY SKILLED PROFESSIONALS IN HELSINKI

MIKAEL VARJO & HANNA JOKELA

SUOMEN KIELEN TAIDON MERKITYS AKATEEMISTEN
SUOMENOPPIJOIDEN KOKEMANA

HENNA JOUSMÄKI, PÄIVI IIKKANEN & MARJA ENBUSKA

KATSAUS MONIKIELISTYVÄÄN TYÖELÄMÄÄN

ALICJA STANISZEWSKA

INTEGRATION TRAINING PARTICIPANTS AS A
COMMUNITY. LANGUAGE PRACTICES AND STRATEGIES
IN A MULTILINGUAL WORK AND EVERYDAY LIFE
ENVIRONMENT

EVA RÖNKKÖ

KIELI, KÄYTÄNNÖT JA OSALLISUUDEN RAKENTUMINEN
NAISTEN OHJATUSSA LIIKUNTARYHMÄSSÄ

MIGRATION

MUUTTOLIIKE

Migration–Muuttoliike on Siirtolaisuusinstituutin tuottama julkaisu, joka käsittelee muuttoliikkeeseen, yhteiskuntaan ja siirtolaisuuteen liittyviä teemoja sekä kokoaa niiden ympärille ajankohtaisia keskusteluja ja näkökulmia.

Siirtolaisuusinstituutti on sekä muuttoliikkeiden tutkimukseen että dokumentoimiseen erikoistunut laitos Suomessa.

50. vuosikerta / Volume 50

Päätoimittaja / Editor-in-Chief
Saara Pellander

Toimitussihteeri / Editorial Assistant
Kirsi Sainio

Vierailevat toimittajat / Visiting Editors
Sari Vanhanen
Linda Bäckman

Taitto / Layout
Kirsi Sainio

Julkaisija / Publisher
Siirtolaisuusinstituutti
Migration Institute of Finland
www.siirtolaisuusinstituutti.fi
kirsi.sainio@utu.fi

ISSN 0355-3779 (painettu)
ISSN 1799-6406 (verkkojulkaisu)

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

- 1** PÄÄKIRJOITUS:
KIELITIETOISUUS YHDENVERTAISUUTTA EDISTÄVÄNÄ
OSAAMISENA TYÖSSÄ JA ARJESSA
Linda Bäckman & Sari Vanhanen
- 6** ENGLISH, FINNISH, SWEDISH, OR SILENCE?
LANGUAGE AS SYMBOLIC POWER IN THE EVERYDAY
LIVES OF HIGHLY SKILLED PROFESSIONALS IN
HELSINKI
Nilay Kilinç
- 14** Näkökulma: Haluan kuulua joukkoon ja haluan
olla minä –Suomeen muuttaneiden ihmisten
tasapainottelua kahden ”normaalin” välillä
Lena Segler-Heikkilä
- 18** SUOMEN KIELEN TAIDON MERKITYS AKATEEMISTEN
SUOMENOPPIJOIDEN KOKEMANA
Mikael Varjo & Mikael Varjo
- 28** Näkökulma: Beyond Work: Migrants’ Multiple
Relationships with Finnish Language
Reiko Shindo
- 32** KATSAUS MONIKIELISTYVÄÄN TYÖELÄMÄÄN
Henna Jousmäki, Päivi Iikkanen & Marja Enbuska
- 40** Näkökulma: Sanoista tekoihin: Käytännön
kokemuksia kielitietoisista toimintatavoista
asiantuntijatyössä
Sanna Nykänen, Katariina Mankinen & Anu
Castaneda
- 44** INTEGRATION TRAINING PARTICIPANTS AS A
COMMUNITY. LANGUAGE PRACTICES AND
STRATEGIES IN A MULTILINGUAL WORK AND
EVERYDAY LIFE ENVIRONMENT
Alicja Staniszewska
- 52** Näkökulma: Everyday encounters and two-way
integration: the impact of shared togetherness in
language learning
Yasmin Samaletdin & Iida Kauhanen
- 54** KIELI, KÄYTÄNNÖT JA OSALLISUUDEN
RAKENTUMINEN NAISTEN OHJATUSSA
LIIKUNTARYHMÄSSÄ
Eva Rönkkö
- 60** Näkökulma: Kielellinen monimuotoisuus ja
valtarakenteiden purkaminen
Minna Intke-Hernandez
- 64** HORISONTTI:
KIELITIETOISUUS MONINAISTUVISSA
KIELIYHTEISÖISSÄ
Irina Piippo
- 70** TULEVAISUUDEN TEKIJÄ:
ALUSTATYÖN RAKENTEET MONIKIELISEN
KURIIRIYHTEISÖN TYÖNÄKÄÄNÄ
Suvi Baloch
- 74** KIRJA-ARVIO: ELIZABETH PETERSON AND KRISTY
BEERS FÄGERSTEN (EDS.): ENGLISH IN THE NORDIC
COUNTRIES
Bojana Damnjanović

PÄÄKIRJOITUS

KIELITIETOISUUS YHDENVERTAISUUTTA EDISTÄVÄNÄ OSAAMISENA TYÖSSÄ JA ARJESSA

LINDA BÄCKMAN
Erikoistutkija | Siirtolaisuusinstituutti

SARI VANHANEN
Erikoistutkija | Siirtolaisuusinstituutti

Kielestä ja kielitaidosta on käyty vilkasta keskustelua viime aikoina. Yleisesti ollaan huolissaan esimerkiksi lukutaidon rapautumisesta, suomen ja ruotsin kielen asemasta sekä englannin kielen käytön laajenemisesta. Nuorten monikielisyys nähdään sekä rikkautena että ongelmana. Työelämässä kielivaatimukset ovat olleet esillä joko työllistymisen esteenä tai mahdollistajana.

Marraskuussa 2023 olimme mukana järjestämässä seminaaria *”Kielitietoisuus sosiaali- ja terveysalalla: tietoa, käytäntöjä ja kysymyksiä työyhteisössä”*. Seminaarissa keskusteltiin käytännön kokemusten pohjalta haasteista, mutta myös mahdollisuuksista, joita moninaistuvat kieliyhteisöt kohtaavat ja ratkovat työn arjessa. Tilaisuus herätti runsaasti kiinnostusta, mikä samalla toi esiin tarpeen pohtia kieltä ja kielitietoisuutta yhä laajemmin.

Tämän teemanumeron aiheena ovat moninaiset kieliyhteisöt työssä ja arjessa. Artikkelit käsittelevät sekä tutkimusten että arkisten kohtaamisten pohjalta kieleen liittyviä kysymyksiä eri näkökulmista. Kirjoituskutsu herätti kiinnostusta paitsi kielitieteissä, myös poikkitieteellisesti. Moni teksteistä pohjautuu omakohtaisiin kokemuksiin ja näiden pohtimiseen tutkimuksen valossa.

Kielitietoisuus on ollut osa peruskoulujen opetus suunnitelmia jo useita vuosia. Kielitietoisuudella tarkoitetaan kielenkäytön tapojen tietoista ja aktiivista havainnointia, huomiointia ja kehittämistä eri tilanteissa. Kuten Irina Piippo artikkelissaan *”Kielitietoisuus moninaistuvissa kieliyhteisöissä”* toteaa, kielitietoisuuteen liittyvällä monikielisyden huomioimisella ja asioiden selkeämmällä sanallistami-

sella helpotetaan uuteen kieleen sosiaalistumista. Samalla tästä selkeydestä voivat hyötyä kaikki.

Kielitietoisuus liittyy myös asenteisiin ja stereotyyppiin ennako-oletuksiin sekä niiden purkamiseen. Näihin kysymyksiin keskittyy Nilay Kilinçin artikkeli *”English, Finnish, Swedish, or silence? Language as symbolic power in the everyday lives of highly skilled professionals in Helsinki”*. Artikkelissaan Kilinç kuvailee, miten puhujat hyödyntävät erilaisia strategioita ja samalla vastustavat kokemaansa toiseuttamista erityyppisissä vuorovaikutustilanteissa. Vastaavasti myös Lena Segler-Heikkilä käsittelee henkilökohtaisia selviytymistrategioita näkökulma-artikkelissaan *”Haluan kuulua joukkoon ja haluan olla minä. Suomeen muuttaneiden ihmisten tasapainottelua kahden ”normaalin” välillä”*.

Asenteiden ja ennako-oletusten purkamiseen oman näkökulmansa teemanumeroon tuovat myös Eva Rönkkö ja Minna Intke-Hernandez, joiden artikkelit käsittelevät monikielisyteen ja liikuntaan liittyviä kysymyksiä. Eva Rönkkö kuvaa artikkelissaan *”Kieli, käytännöt ja osallisuuden rakentuminen naisten ohjatussa liikuntaryhmässä”* kielen roolia monikielisissä naisten liikuntaryhmissä, eli sekä liikkeen ohjaamisessa että tiedon välittämisessä. Kieli myös määrittelee liikkujien sosiaalista asemaa sekä ryhmän ilmapiiriä. Keskeisenä nousee esiin tilannekohtainen, rento ja limittäinen kielten käyttäminen etnis-kielellisiä rajoja ylittäen. Sen sijaan Minna Intke-Hernandezin näkökulman *”Kielellinen moninaisuus ja valtarakenteiden purkaminen”* pohjana on kysymys siitä, miten moni-

kielisessä jalkapallojoukkueessa osataan purkaa leimaavia ajattelutapoja ja vallitsevia valtarakenteita. Kuten Rönkkö toteaa, uskomus liikunnan universaaliuuteen sekä slogan *”Liikunta on yhteinen kieli”* ovat vaikuttaneet siihen, että liikuntapolitiikassa ja -tutkimuksessa kielellistä moninaisuutta ja siihen liittyviä käytäntöjä on tarkasteltu varsin vähän.

Yhtenä keskeisenä ajatuksena kielitietoisuuden taustalla on pyrkimys uudistaa yksikielisiä käytänteitä. Kysymys on noussut esiin työelämämuutoksessa, kun yhtäältä työntekijätarve kasvaa ja toisaalta kynnys työllistyä on voinut liittyä nimenomaan kielitaitovaatimuksiin kyseisessä tehtävässä. Työnantajien tulisi miettiä, millaista kielitaitoa tarvitaan työn alussa, ja miten osaamista voidaan edistää työssä. Artikkelissaan *”Katsaus monikielisyvään työelämään”* Henna Jousmäki, Päivi Ilikkanen ja Marja Enbuske tuovat esiin, kuinka soveltavan kielentutkimuksen avulla on tuotettu paljon tietoa muuta kuin suomea ja ruotsia ensikielensä, eli ensimmäisenä opittuna kielenään, puhuvien integroitumisesta suomalaiseen työelämään. Siitä huolimatta kielitaidon, kielenoppimisen ja työelämään sijoittumisen yhteyksiä tarkastelevan tutkimustiedon soveltaminen käytäntöön näyttää paikoin hitaalta. Tämä tulee heidän mukaansa esiin erityisesti suurten kaupunkien ulkopuolella. Toisaalta yhden konkreettisen esimerkin kielitietoisuuden toteutumisesta käytännössä tuovat esiin Sanna Nykänen, Katariina Mankinen ja Anu Castaneda näkökulmatekstissään *”Sanoista tekoihin: Käytännön kokemuksia kielitietoisista toimintatavoista asiantuntijatyössä”*. Esimerkki kertoo siitä, kuinka kielitietoisilla toimintatavoilla on pyritty poistamaan työllistymisen esteitä ja mahdollistamaan työskentely myös kehittyvällä kielitaidolla. Samalla he kuvailevat, kuinka toiminta on vaikuttanut myös laajemmin organisaation työkäytäntöihin.

Ajankohtaisen näkökulman suomalaisessa työelämässä meneillään olevaan muutokseen tuo Suvi Baloch puheenvuorollaan *”Alustatyön rakenteet monikielisen kuriiryhteisön työnsarkana”*, jossa hän kuvailee ruokalahettien pyrkimyksiä järjestäytyä ammatillisesti oman työmarkkina-asemansa parantamiseksi. Samalla esimerkki on kriittinen puheenvuoro työelämän rakenteista ja eriarvoisuudesta.

Kielen oppiminen nousee luonnollisesti myös esiin teemana useassa tämän numeron tekstissä. Mikael Varjo ja Hanna Jokela kirjoittavat artikkelissaan *”Suomen kielen taidon merkitys akateemisten suomenoppijoiden kokemana”* kyselyaineiston perusteella Turun yliopistossa opiskelevien kansainvälisten opiskelijoiden ja henkilöstön kokemuksista liittyen suomen kielen merkitykseen. Vastaajista enemmistö näkee kielen osaamisen

tärkeänä ja olennaisena osana yhteiskuntaan kiinnittymistä ja siihen kotoutumista, ja haluaisi oppia lisää. Toisaalta työn ja opiskelun ohella on vaikea opiskella myös uutta kieltä.

Vaikka suomen kielen taito nähdään usein avaimena työllistymiseen, monelle työn arki on monikielinen, ja yhteisenä kielenä toimii englantia. Kuten Reiko Shindo tekstissään *”Beyond Work: Migrants’ Multiple Relationships with Finnish Language”* huomauttaa, suomen kieli ei osalle maahan muuttaneita liity työllistymiseen, vaan syyt haluta oppia liittyvätkin muihin elämänalueisiin. Kiinnostus oppimista kohtaan saattaa syntyä siinä vaiheessa, kun arki Suomessa on pysyvää. Shindo myös huomauttaa, että mikäli suomen kieli nähtäisiin monena erilaisena suomen kielenä yhden ainoan oikean version sijasta, kynnys käyttää kieltä kielitaidon tasosta huolimatta olisi matalampi.

Suomen kielen oppimisesta osana kotoutumiskoulutusta kirjoittava Alicja Staniszewska painottaa artikkelissaan *”Integration Training Participants as a Community: Language Practices and Strategies in a Multilingual Work and Everyday Life Environment”* kotoutumiskoulutusryhmän merkitystä myös uudenlaisen yhteisön mahdollistajana – yhteisesti vietetty aika kursilla ja tauoilla sekä vapaa-aikana ja yhteisillä työharjoittelujaksolla saattaa olla yhtä tärkeää kotoutumisen kannalta kuin itse oppitunnit. Jaetut kokemukset mahdollistavat yhteisöllisyyden rakentumisen eri kielitaustoista ja eri maista tulevien henkilöiden välille. Kuulumisen tunne korostuu myös lida Kauhasen ja Yasmin Samaletdinin näkökulmatekstissä *”Everyday encounters and two-way integration: the impact of shared togetherness in language learning”*. Tekstissään he kuvailevat Oulussa sijaitsevan Villa Victorin kahvikerhon ja Luckanin Cirkeln-ohjelman tarjoavaa tilaa kielen oppimiselle muun tekemisen ohella sekä kohtaamisten ja vuorovaikutuksen tärkeyttä kaksisuuntaisessa kotoutumisessa.

Monet teemanumeron artikkeleista käsittelevät osittain myös englannin kielen rooleja Suomessa. Aiheesta ilmestynyt kirja *English in the Nordic countries. Connections, Tensions, and Everyday Realities* (toim. Elizabeth Peterson & Kristy Beers Fägersten) arvioidaan Bojana Damjanovićin toimesta. Vaikka englantia voi monessa tilanteessa toimia tärkeänä apukielenä, on myös hyvä muistaa, ettei kielitietoisuus automaattisesti tarkoita englannin kielen lisääntyvää käyttöä.

Yhteenvetona voimme todeta, että teemanumeron eri teemat kietoutuvat yhteen, mikä tulee esiin mukana olevissa teksteissä. Kieli on osa identiteettiä, työtä ja yhteiskuntaa. Kielitietoisuuden ymmärtäminen ja sen toteutuminen käytännössä vahvistavat hyvinvointia monin tavoin. Kuten

Kuva: AdobeStock.

useasta teemanumeron tekstistä käy ilmi, kieli liittyy myös vahvasti tunteisiin: uuteen kieleen sosiaaliseen kuuluu usein epävarmuuden ja jopa häpeän tunteita, ja kielikäytännöt saattavat olla osana toiseuttavia ja poissulkevia käytänteitä. Keskusteluun kotoutumisen kaksisuuntaisuudesta tulisi siis lisätä keskustelu siitä, kuinka myös uuden kielen oppiminen tulisi nähdä kaksisuuntaisena prosessina, joka ei ole yksinomaan oppijan vastuulla. Toivomme, että tämä teemanumero inspiroi jatkamaan aktiivista keskustelua kielitietoisuudesta työpaikoilla ja muissa arjen yhteisöissä.

I Svenskföreläsa har frågor som berör språkmedvetenhet fokuserat på det svenska språkets roll: vad innebär ett alltmer mångfaldigt språklandskap för svenskans lagstadgade roll och hur de språkliga rättigheterna uppfylls i praktiken? Dessa debatter är viktiga, och oron för svenskans roll i framtiden är i många fall befogad. Orsakerna är dock mycket mer komplexa än att bero på migration. Debatterna kring språkmedvetenhet på svenskt och finskt håll ser ut att åtminstone i någon mån föras avskilt från varandra. En integrering av dessa skulle därmed lyfta fram även svenskans roll i den utveckling som just nu sker vad gäller språkmedvetenhet på arbetsmarknaden och i samhället i stort.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

and we see a need for discussion and sharing experiences – both about successful examples, and about challenges and discriminative practices.

The topic of this theme issue of Migration-Muuttoliike are diverse language communities in work and everyday life. The articles approach the theme both through research and everyday encounters. Several of the texts are based on personal experiences and reflections of them in the light of academic research.

Language awareness has been part of the curriculum of schools in Finland for several years. The concept refers to a conscious and active observation, consideration and development of ways of using language in different situations. As Irina Piippo states in her article *“Kielitietoisuus moninaistuvissa kieliyhteisöissä” [Language awareness in diversifying language communities]*, taking multilingualism into account and paying more attention to verbalizing topics more clearly makes socialization into a new language easier. At the same time, everyone can benefit from the clarity of expression that language awareness entails.

Language awareness is also related to attitudes and stereotypical presuppositions and their dismantling. These are central in Nilay Kılınc’s article *“English, Finnish, Swedish, or silence? Language as symbolic power in the everyday lives of highly skilled professionals in Helsinki”*. Kılınc describes how speakers use different strategies to resist being ‘Othered’ or ‘migrantized’ in interactions in different everyday situations. Similarly, Lena Segler-Heikkilä writes about personal survival strategies in her text *“Haluan kuulua joukkoon ja haluan olla minä. Suomeen muuttaneiden ihmisten tasapainottelua kahden “normaalin” välillä [I want to belong, and I want to be me: people who moved to Finland balancing between ‘two normals’]*.

The topics of dismantling attitudes and prejudices are also highlighted in the articles by Eva Rönkkö and Minna Intke-Hernández through a focus on multilingualism in sports. In her article *“Kie-li, käytännöt ja osallisuuden rakentuminen naisten ohjatussa liikuntaryhmässä” [Language, practices and the construction of participation in a women’s guided sports group]*, Rönkkö examines the role of language in multilingual women’s sports groups, i.e. both in guiding the movements and in conveying information. Language also defines the social status of the participants and the atmosphere of the group. Situational, casual and overlapping language use emerge as central practices, crossing ethnic-linguistic boundaries. On the other hand, the starting point of Minna Intke-Hernández’s text *“Kielellinen moninaisuus ja valtar-*

akenteiden purkaminen” [Linguistic diversity and dismantling of power structures] is the question of how stigmatizing ways of thinking and prevailing power structures are dismantled in a multilingual football team. As Rönkkö states, the belief in the universality of sports and the slogan *“Sports is a common language”* have contributed to the fact that linguistic diversity and related practices have been examined to a limited extent in policy and research concerning sports.

One of the central ideas behind language awareness is the effort to reform monolingual practices. This topic has emerged in the context of the shift in work life when, on one hand, the demand for labour rises and, on the other hand, language requirements may constitute a threshold for finding employment. Employers ought to reflect on what kind of language skills are needed at the beginning of the job and how those skills could be developed while working. In their article *“Katsaus monikielistyvään työelämään” [An overview of work becoming more multilingual]* Henna Jousmäki, Päivi Iikkanen and Marja Enbuske note that, in the field of applied linguistics, a lot of research has been done about speakers of languages other than Finnish or Swedish as their first language integrating into Finnish work life. Nevertheless, applying research findings onto practice in working life seems slow at times. The authors suggest that this is particularly noticeable outside big cities. On the other hand, Sanna Nykänen, Katariina Mankinen and Anu Castaneda point out in their text *“Sanoista tekoihin: Käytännön kokemuksiä kielitietoisista toimintatavoista asiantuntijatyössä” [From words to action: Practical experiences of language-aware practices in expert work]* present how practices that are language-aware can be used in order to remove barriers to employment and allow people with developing language skills to work. At the same time, they illustrate how this has also affected the working practices of the organisation more broadly.

Suvi Baloch presents a topical point of view on the ongoing shift in Finnish work life in her text *“Alustatyön rakenteet monikielisen kuriiryhteisön työnsarkana” [Structures of platform work as a line of work for multilingual courier community]*, where she describes the aims of food couriers to organise professionally in order to improve their status in the labour market. This example also critically addresses the structures and inequalities of work.

Naturally, language learning also emerges as a theme in several texts in this issue. Mikael Varjo and Hanna Jokela examine survey data and write in their article *“Suomen kielen taidon merkitys akateemisten suomenoppijoiden kokemana” [The*

meaning of Finnish skills as experienced by academic learners of Finnish] about the experiences of international students and staff working in the University of Turku in relation to the importance of the Finnish language. Most of the survey participants view language skills as an important and key part of integrating into society and would like to learn more. At the same time, it is difficult to learn a new language while working or studying. Although Finnish skills are often seen as the key to employment, for many, everyday working life is multilingual, and the common language is English. As Reiko Shindo in her text *“Beyond Work: Migrants’ Multiple Relationships with Finnish Language”* notes, for some migrants, wanting to learn Finnish is not related to gaining employment but to other parts of life. The interest to learn the language may arise when everyday life in Finland becomes permanent. Shindo also suggests that if the Finnish language would be regarded as multiple different Finnish languages, instead of one particular, correct version, the threshold for using the language regardless of the skill level would be lower.

Writing about learning Finnish as part of integration training, Alicja Staniszevska emphasises in her article *“Integration Training Participants as a Community: Language Practices and Strategies in a Multilingual Work and Everyday Life Environment”* the importance of the integration training group and how it also creates a new type of community. Spending time together in class and during breaks, along with seeing other group members in spare time and at shared work placements may be, in terms of integration, as important as the integration training itself. Shared experiences thus create communities of practice among individuals from different countries and language backgrounds. The sense of belonging is also highlighted in Iida Kauhanen and Yasmin Samaletdin’s text *“Everyday encounters and two-way integration: the impact of shared togetherness in language learning”*. They describe the Villa Victor’s Coffee Club in Oulu, and Luckan’s Cirkeln programme, where language is learned alongside doing other activities together. Enabling encounters and interactions with others is key in two-way integration.

Many articles in this theme issue deal in part with also the roles of English in Finland. This is also the topic of the book *English in the Nordic Countries. Connections, Tensions, and Everyday Realities* (edited by Elizabeth Peterson and Kristy Beers Fägersten), reviewed by Bojana Damjanović. While English may be used as an important supporting language in many situations, it is also worth remembering that language awareness does not automatically mean an increased use of English.

In Swedish-speaking Finland, questions of language awareness have largely focused on the role of the Swedish language: what will a diversifying linguistic landscape in Finland mean for the official bilingualism and language rights in practice? These debates are important, and the concerns of the role of Swedish in the future is, in many cases, justified. However, the reasons are far more complex than being linked to migration. The debates around language awareness in Finnish and Swedish seem to be taking place in isolation from one another. By integrating these debates, the role of the Swedish language could also be part of the development that is taking place when it comes to language awareness in the labour market and society at large.

To conclude, the different themes mentioned here are clearly intertwined, which is apparent in the texts in this issue. Language is part of our identity, work and society. Understanding language awareness and carrying it out in practice may support well-being in many ways. As will be shown in the articles in this issue, language is intimately related to feelings: socialising into a new language often entails feelings of uncertainty, even shame. Several authors take up the power imbalances involved in language practices, and how language can be used as a means of othering and exclusion. While the two-way, or multiple-way, process is today underlined in conceptualisations of integration, the same perception is yet to become a part of conceptualisations of language learning. We hope that the articles in this theme issue will inspire the conversations on language awareness to continue in workplaces and other everyday communities.

Seuraavan lehtemme
teemana on:

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI 50-VUOTTA

ENGLISH, FINNISH, SWEDISH, OR SILENCE? LANGUAGE AS SYMBOLIC POWER IN THE EVERYDAY LIVES OF HIGHLY SKILLED PROFESSIONALS IN HELSINKI

Pierre Bourdieu (1991) argued that language should be regarded not solely as a means of communication, but rather as a medium of power and influence, wherein individuals assert their personal objectives and showcase their practical competence. With the concept of symbolic power, Bourdieu explained the subtle, often unconscious forms of cultural and social dominance in everyday habits that reinforce an individual's position in a social hierarchy. In this article, I will present a Bourdieusian analysis of how language becomes a site of struggle and contestation in the everyday lives of international highly skilled professionals residing in Helsinki. Employing an autoethnographic approach based on personal experiences and a narrative analysis of in-depth interviews with 31 highly skilled professionals from Turkey, the article posits that activating and practicing Finnish with dominant others in daily life becomes challenging, as it disrupts a highly skilled person's favorable positionality in social and cultural hierarchies. To avoid 'migrantization' and instead assert themselves as highly educated, cultured, and cosmopolitan professionals in social interactions, they – we – use English, and sometimes Swedish or silence strategically.

NILAY KILIŇ

Kone Foundation Grant Postdoctoral Researcher
Helsinki Institute of Urban and Regional Studies,
University of Helsinki

Upon entering Allas Sea Pool's café, I instinctively order my café latte in English. The cashier, fluent in English, asks about my choice of milk. Seated at a table overlooking the sea, I engage in work on my laptop amidst a bustling scene of diverse groups of people – tourists, international students, locals – all relishing the summer day. During a call with my British colleague, I observe the woman at the nearby table dropping her handbag on the ground. Swiftly retrieving it, I hand it back to her, receiving a polite thanks in English before she resumes her conversation in Finnish.

On a winter evening, I board a bus from Herttoniemi. A young woman sitting in front of me becomes the focus of an intoxicated man trying to engage with her in English. Compelled by discomfort, I tap her shoulder and whisper, "You can sit next to me." As she joins me, the man starts to walk around, but the passengers ignore him. Meanwhile, my new companion, a 22-year-old refugee, confides in me about similar unsettling encounters in Helsinki. The man encroaches on our space, uttering incomprehensible words in Finnish and English. I summon courage and in my best Finnish, I calmly command, "Mene pois." To my relief, he relocates elsewhere. Upon reaching my stop, I cast a teacher-like gaze at him, then offer heartfelt wishes for my companion in her new life in Finland.

Disembarking the plane at Helsinki Airport, a subtle tension accompanies me. Anticipating a swift passport control process, I encounter a prolonged queue for "Other Nationalities." Observing the efficient flow in the EU queue accentuates the sluggishness of my progress. Finally reaching the counter, I greet the officer and present my documents. His cold scrutiny accompanies a seemingly irrelevant question, "Do you speak Finnish?" Opting to shift the power dynamics, I declare, "Ymmärän vähän suomea mutta puhun ruotsia." His demeanor softens, a smile emerging. "Ha det bra!" he exclaims upon returning my documents. Surprised by this unexpected warmth, I stutter, "Tack, det samma."

The thread connecting these distinct encounters brings about immediate questions: What prompted my decision to speak in a specific language in one setting and maintain silence in another? Why do I find ease in expressing myself in one language while feeling vulnerable and apprehensive in another? The ongoing negotiation of my position in different social settings raises the question of its underlying importance.

Upon my arrival in Finland in 2020, I not only navigated the intricacies of adapting to a new land and language but also undertook a research project that has explored the immigration motiva-

tions and diverse integration paths of highly skilled Turkish professionals in Helsinki. Drawing from 31 in-depth interviews and three years of field notes, this article provides some answers to the aforementioned questions. A dedicated segment of the interviews explored the theme of language and intercultural communication, probing participants' reflections on language learning processes and the impact of linguistic skills on their professional and social lives.

Existing research on highly skilled migrants in Finland primarily revolves around language's role in labor market integration (e.g. Pöyhönen & Tarnanen 2015; Steel et al. 2019). However, it often overlooks the nuanced power dynamics that shape language use and expression in intercultural communication. By focusing on participants' everyday social interactions, I aspire to provide novel insights into the constitution of symbolic power in intercultural communication and how power imbalances influence the way language(s) are used.

Symbolic power as and in language

I employ a Bourdieusian conceptual framework to explore this nuanced relationship between language, power, and social dynamics. Bourdieu's (1991) perspective goes beyond viewing language as a mere communication tool; instead, it is seen as a strategic instrument that establishes and perpetuates social distinctions. These distinctions, manifested through linguistic proficiency, choices, and practices, act as potent markers of social status, cultural capital, and educational background, collectively shaping individuals' symbolic power within society.

Symbolic power, extending into the language realm, influences social structures by imposing and legitimizing specific linguistic norms, contributing to the perpetuation of social inequalities. Mastering dominant languages enhances one's symbolic power, reinforcing existing social hierarchies.

Within this framework, Bourdieu introduces the concept of symbolic violence, an insidious force that imposes symbolic systems, norms, and representations to sustain social hierarchies. Operating through language, cultural practices, and institutionalized norms, symbolic violence legitimizes prevailing power structures, making them appear inherent and unquestionable. Language, education, and cultural practices become conduits for the manifestation of symbolic violence, marginalizing certain linguistic varieties and reinforcing social distinctions.

Bourdieu's concepts of symbolic power and symbolic violence are intrinsically tied to his

Symbolic power, extending into the language realm, influences social structures by imposing and legitimizing specific linguistic norms, contributing to the perpetuation of social inequalities. Mastering dominant languages enhances one's symbolic power, reinforcing existing social hierarchies.

broader theory of habitus – a system of durable and transposable dispositions, structured ways of thinking, feeling, and acting that individuals develop through their social experiences and interactions within a particular social context (Navarro, 2006). It encompasses a set of subconscious, ingrained habits, preferences, and tendencies that guide an individual's behavior. Language, as a crucial aspect of habitus, reflects and reproduces social structures. Those aligned with dominant linguistic norms, often associated with the ruling class, are better positioned in social spaces. Furthermore, symbolic violence becomes ingrained in habitus, shaping individuals' perspectives and behaviors to perpetuate existing power structures.

For highly skilled migrants, questions arise about habitus adaptation in a new country and the need for transformation to navigate new rules and acquire symbolic power. When they internalize symbolic violence, the sections that follow will explore whether an escape route exists from this self-perpetuating cycle of social inequality.

The sample

All interviewees, a mix of academics, artists, healthcare workers, entrepreneurs, IT professionals, and engineers, were employed during the interviews. The 31 participants (16 men, 15 women), aged mostly in their 30s, had diverse educational backgrounds: 22 with a Master's, four with a Bachelor's, and five with a Ph.D. Citizenship varied, with 15 Turkish, 14 dual (Finnish, Turkish), and two from other countries. Their Finnish residency spanned one to 25 years, with over half living there for more than five years.

Migration to Finland had varied motivations: higher education, partner reunification, and job prospects. Lifestyle aspirations too, such as seeking an egalitarian, secure society with work-life balance were pivotal. Finland was chosen to escape Turkish identity stereotypes, distinct from other European nations with established Turkish diasporas. Most had the prevailing goal of obtaining permanent residency in Finland, fueled by concerns over Turkey's perceived socio-economic and political instability.

Findings

Ownership of English: exerting power as an almost native speaker

Most participants, hailing from major Turkish cities and educated in prestigious institutions, exhibit proficiency in English. Nearly half lived abroad for

education or work, and 21 have Finnish partners. This cosmopolitan profile indicates a diverse linguistic and cultural background shaped by global experiences, leading to English adoption as their dominant language.

Their advanced English skills prove instrumental in enrolling in higher education programs or securing jobs in Finland. Engaging in international communities within the country, participants' language proficiency, along with other positive attributes, sets them apart as successful students and employees. Bourdieu's (1977) concept of linguistic markets argues that different languages hold varying cultural values, with linguistic competence serving as cultural capital convertible into economic and social advantages. Participants recognize their advantageous position in international workplaces, where advanced English skills function as a valuable commodity, positioning them higher in social hierarchies.

Those participants who move to Finland for marriage, having initially met their partners in international settings with English as the primary language, often maintain English as the *lingua franca* in their relationships. This choice ensures effective communication, emphasizing the participants' need for linguistic equality. As one participant expressed, "I talk to my husband about daily matters in Finnish, but if we're discussing a serious topic, I'll speak English; we need to be equal."

Advanced English skills provide participants with advantages in universities and workplaces, prompting them to extend the gained symbolic power to other social spaces. The majority express a preference for living in central and culturally diverse areas in Helsinki, especially during their initial years. These locations, they believe, allow them to embrace an "expat" lifestyle without fear of judgment. Moreover, their international flair may be appreciated, enhancing positive interactions. A participant highlighted that he feels more comfortable speaking English in the city center, hence actively choosing to spend time in neighborhoods where communication in English feels natural. My anecdote from Alas café too, underscores the significance of inclusive spaces where English is valued and spoken, fostering free and authentic expression in interactions.

On the flip side, participants recounted instances where their Finnish counterparts were either hesitant or unwilling to engage in English conversations. This, in turn, led to a sense of discomfort for the participants. It can be asserted that most participants in this scenario relate to the experience of encountering symbolic violence manifested through the imposition of lin-

guistic dominance. When roles are reversed, and Finnish locals find themselves compelled to exert effort in speaking English, there are occasions where they may outright resist linguistic adaptation. Although it is not possible to completely avoid these instances, participants commonly try to guess who would be able to speak in English with them.

Participants noted having an international, Finnish, and Turkish mix of friends based on shared professions, education, lifestyle, and interests. They prioritize connections with similar educational levels and worldviews over nationality or ethnicity, often identifying as "citizens of the world." Describing their friends as English-speaking, well-traveled, and well-read, they seek a 'habitus fit' among other criteria in relationships. One participant, an academic in Finland for over 20 years, emphasized, "I don't care where people are from, I care if I can have a conversation with them. My friends are from all around the world, including many Finns, open-minded, knowledgeable people. Of course, we speak in English; this isn't a problem in academia."

Navigating an international expatriate lifestyle and asserting almost-native English proficiency is effective in familiar circles but poses challenges in unfamiliar settings. A participant with a respected artistic profession in Finland recounted an encounter with a Finnish stranger asking about his origin. Replying "from Turkey", he quickly emphasized his occupation, associating himself more with expertise than nationality, showcasing a strategic use of symbolic power. When the person further asked why he did not learn Finnish, he explained that his work is non-verbal and international. This dynamic illustrates the ongoing game of acquiring symbolic power, often encountered outside participants' usual social circles. In such situations, negotiating questions of identity becomes a strategic interplay between nationality, profession, and language proficiency.

The narratives commonly reveal anxieties related to being categorized as migrants, particularly 'bad migrants'. Despite diverse looks among the people of Turkey, the participants – particularly men – who have darker features mentioned facing racism in their daily lives. The same participant shared an incident on a tram in Kallio where an older Finnish man targeted him and his international friend with racial slurs. A young Finnish woman intervened, apologizing on behalf of the offender in English. As the example shows, language alone does not wield symbolic power; visible codes such as appearance, gender, clothing style, behavior, and gestures contribute to

assumptions and prejudices – whether positive, negative, or neutral – within a social sphere.

Speaking Finnish in daily life: Like being on stage with linguistic insecurity

In the opening scene of the documentary *La sociologie est un sport de combat* (2001), an anxious Pierre Bourdieu prepares for an online debate with Edward Said in Chicago. Director Pierre Carles captures Bourdieu's palpable tension, his face compressed between raised shoulders. Reflecting on his *l'insécurité linguistique*, Bourdieu explains how this discomfort would not have arisen in a French-speaking context.

I would like to use this scene as a metaphor for the participants' daily interactions. Each participant's relationship with the Finnish language converges on a shared anxiety: the quest for fluency that enables eloquence, wit, humor, and authentic self-expression. In their thirties or forties, educated and skilled, these transnational elites represent economic and social prowess in a globalized world. However, when faced with constructing simple sentences in Finnish, they experience a struggle that finds solace among familiar connections but leads to distress in unfamiliar social settings. Daily grappling with linguistic insecurities and vulnerabilities negatively affects their self-esteem and puts their symbolic power at stake, as they are unaccustomed to linguistic inferiority in their native contexts or English-speaking environments.

While all participants attended Finnish language courses and nearly half secured citizenship through language tests, the efficacy of these courses raised concerns. Tailored for European language speakers and conducted in English, they slow down the participants' learning process as Turkish and Finnish have linguistic similarities. Furthermore, the courses often fell short of providing practical conversational skills. I experienced this when I decided to speak Finnish after six months of Finnish courses. When a cashier said "kippiis!" for thank you, I adopted it and used it generously, thinking it was a Helsinki slang for "cheers!" Turns out, my colleagues corrected me – it is likely "kiit-ti." As the flashbacks of all those awkward interactions passed before my eyes, it taught me the importance of learning "puhekieli".

Despite concerted efforts in language courses, daily active use of Finnish remained uncommon among participants. Those who actively speak Finnish either migrated at a younger age for studies, have Finnish partners, or work in jobs requiring Finnish proficiency. Life course, immigration reasons, family dynamics, and occupation seem

to affect one's willingness to master Finnish. For the majority, Finnish knowledge stayed passive, emerging sporadically in interactions with friends, partners, or colleagues. The temporal nature of their stay posed a challenge, as two-thirds were on fixed-term programs with temporary permits, limiting early commitment to language learning. Surprisingly, all participants initiated learning Finnish despite their precarious situation, with increased dedication once obtaining permanent residence permits.

Those who venture into Finnish conversations mentioned some challenges. One is that attempting to speak Finnish often led locals to respond in English, influenced by preconceived notions tied to 'foreign' appearances. One participant showed me her "Puhun suomea" pin intended to prompt Finnish conversations, but found it ineffective. While Finnish speakers switching to English may stem from thoughtfulness, perceptions about foreign looks can lead to intrusive behavior, as I witnessed during my bus trip. The intoxicated passenger targeted the young woman based on the perceived 'foreign appearance' hence addressed her in English. Intending to gain symbolic power which I thought would diffuse the situation, I made an effort to sound like a Finnish person, hoping to discourage any further disturbance.

Participants usually described Helsinki as an introverted city, where spontaneous chats rarely occur. One participant who is a long-term resident acknowledged that "I can spend my whole life here with moikka and kiitos. That's all you need for daily interactions." The city-dwellers' lack of interest in small talk becomes a hurdle for participants trying to express themselves. One participant, a daily Finnish speaker working in a hospital, shared an incident while waiting for the elevator. As he attempted to greet his neighbor, the neighbor ignored him, taking the stairs. Another participant, in Helsinki only for a year and taking intensive Finnish courses, voiced her concerns by questioning, "How can I improve my Finnish if nobody speaks to me? I go to work, come home, and I barely get someone to talk to me in between."

The interviews uncovered the persistence of symbolic violence even in Finnish conversations. A doctor shared an unsettling incident where a patient, attempting to identify his accent, remarked, "You sound like a Turk." This occurrence highlights the significant power embedded in accents, underscoring that the legitimacy of linguistic correctness is essentially a social construct. Linguistic communities shape accepted speech patterns, deeming expressions valid based on their alignment with the language used by socially influen-

tial groups (Lippi-Green 2012; Bourdieu 1984). This encounter was disconcerting for the participant as it reminded him of being perceived as an 'outsider' despite his proficiency in Finnish—a paradox considering his linguistic competence is foundational to his successful medical career.

Creating one's bubble through Swedish

Bourdieu's (1984) concept of social space explores the multidimensional distribution of agents based on economic, cultural, social, and symbolic capital. Divisions within social space create hierarchies through competing principles like class, ethnicity, gender, nationality, and citizenship, influencing group-making and claims-making strategies. Bourdieu's (2008; 2005) examination of physical space refers to the tangible, three-dimensional expanse where agents and institutions are situated. Physical space not only imposes material constraints and facilitations but also materializes mental categories into tangible reality, creating separate neighborhoods based on social divisions.

Language itself constitutes a distinct space, intricately shaping and transforming cities in their spatio-historical evolution. Simultaneously, the modern nation-state acts as the central agent of "linguistic territoriality", employing centralized practices like language standardization, educational policies, and the suppression of minority languages. In cities like Helsinki, hosting diverse ethnic groups and diasporas, individuals often navigate multiple belongings, languages, and identities, negotiating between cultures (Hall 2008). In the Helsinki Metropolitan Area, the choice of highly educated migrants to learn Swedish instead of Finnish prompts intriguing questions about their multiple attachments and social positionings. Despite being an official language of Finland, the status of Swedish in different city contexts, such as Helsinki, remains ambiguous, confined to specific social and physical spaces in the city.

On my second day in Helsinki, I attempted to use Swedish in Oodi Library's café and faced a grimace from the barista. Immediately switching to English, I asked her if it was not appropriate to speak Swedish. She suggested that I ask the person first if they can speak Swedish, but then added this sentence, "or if they want to." This revealed an interesting dynamic – I understood that Swedish could be perceived as a form of symbolic violence for some Finnish speakers. In time, I observed a division among Finnish speakers in Helsinki regarding the acceptance of Swedish; some resisted the language of the once-oppressor empire, while others recognized its value for economic oppor-

Language itself constitutes a distinct space, intricately shaping and transforming cities in their spatio-historical evolution. Simultaneously, the modern nation-state acts as the central agent of "linguistic territoriality", employing centralized practices like language standardization, educational policies, and the suppression of minority languages.

tunities in the wider Nordic region. Despite my ability to speak an official language, I figure that I intentionally need to seek Swedish-speaking social and physical spaces in the city.

The participants who chose to learn Swedish echoed similar struggles. Three participants chose Swedish as they are married to Swedish speakers, and one participant reflected on her genuine interest in Swedish. The latter highlights the importance of personal affinity in language learning, often overlooked in integration talks. Learning a new language requires liking it, and fostering immersion in both language and associated cultures. While Finland's governmental system allows taking the language proficiency test in Swedish, participants argued that everyday life in Helsinki does not necessarily favor Swedish speakers. One of the participants highlighted that her learning Swedish even met with some judgment by her colleagues: "I was gazing through my Swedish book at the lunch break and my colleagues confronted me. One asked me, 'Why don't you learn Finnish first?' They know that my husband's a Swedish speaker!"

Participants noted that learning Swedish facilitated socializing and networking within Swedish-speaking communities, fostering a sense of belonging towards certain social and physical spaces in the city. However, while Swedish offered social benefits and a supportive network, it did not emerge as a prioritized cultural capital in Helsinki's job market. I benefit from Swedish whilst dealing with bureaucratic matters, feeling safe that I can communicate in one of the official languages of the country that I am living in. Perhaps my reaction at the passport control stemmed from such anxiety – with the fear of being judged for not speaking Finnish, I sought refuge in Swedish, which was received well.

Navigating migrantization through strategic silence

In Anderson's (2019) perspective, the distinction between 'migrant' and 'citizen' is crucial in shaping nation-states and their territorial boundaries. The idea of "migrantizing" citizens involves exploring how the formal exclusion of non-citizenship is connected to various, sometimes informal, exclusions within citizenship itself. Anderson suggests viewing migrantized individuals as outcomes of racialized and classed processes linked to specific locations within both local and transnational societies. According to her, when migration extends beyond borders, it transforms into a matter of "race", frequently subjecting ethnic-minority citizens to migrantization.

Symbolic power subtly influences social interactions, operating as an unseen force. Everyday speech or silence becomes a strategic engagement in this symbolic game. Participants employ various tactics, such as maintaining silence in public settings like transportation, and only breaking it when necessary. Even then, some participants chose to remain silent, motivated by a desire to avoid drawing attention to themselves. For those who believe they can pass as "Finnish" based on their appearance, silence serves as a means of concealing their true identity and avoiding migrantization.

Conversely, those who feel they stand out as racialized migrants may opt for silence to escape potential discrimination or targeting by those around them. One illustrative incident recounted by a participant—a male artist in his thirties—occurred when he was on a bus and a pupil from a school group sat next to him. The participant further elaborated, "This little blonde boy sat next to me. His teacher glanced at me, then instructed the boy to change seats with another pupil, a darker boy who isn't ethnically Finnish. I wasn't sure of the intention; I could've asked but chose not to." We will never know why the teacher asked the students to change seats; however, the participant felt that it was his "obvious foreign look" which led to the teacher's openly expressed disturbance. Despite his confusion and curiosity, he remained silent, lowering his gaze to avoid further attention.

In more intimate settings such as workplaces or educational institutions where participants' backgrounds are known, strategic silence is utilized to project an image of successful integration and understanding. When colleagues or acquaintances switch to speaking Finnish, participants may become passive listeners, hiding their incomplete understanding.

However, the practice of remaining silent is not uniformly adopted among the sample group. The majority of the participants perceive themselves as conscientious 'citizens' who advocate against inequality and discrimination. Yet, particularly in their initial years in Finland, navigating the balance between speaking up and maintaining silence is challenging. The fear of being migrantized serves as a deterrent to assertiveness, reinforcing the participants' awareness of the pervasive nature of symbolic power dynamics in their everyday lives.

Key Takeaways

Proficiency in English is indispensable for the educational and professional advancement of highly skilled individuals, enhancing their societal stand-

ing. However, stepping outside familiar social circles exposes them to challenges, as the use of English may lead to experiences of migrantization. In urban settings with English as the primary language, these professionals can expand their social networks and fulfill their need for meaningful interactions.

Learning Finnish becomes essential for those envisioning a stable future in Finland, prioritizing jobs and permanent resident permits. Yet, speaking Finnish presents challenges, including perceptions of lower social status due to limited proficiency or accents. Mitchell (2013, 340) argues that "...where biological race can no longer be an explicit, legal tool for discrimination, culture, and language have become powerful factors in institutionalized discrimination and racist outcomes..." Likewise, instances of Othering and discrimination occur daily through symbolic violence tied to language and culture. Acceptance of foreign-accented Finnish appears crucial for promoting pluralism and encouraging newcomers to engage without fear of insignificance.

The adoption of Swedish by some participants highlights the complex relationship between language, social positioning, and belonging. While only 5.2% of the population speaks Swedish, newcomers may learn it for familial or personal reasons. However, the practical benefits of Swedish proficiency, especially in Helsinki, remain uncertain and requires further investigation.

Strategic silence emerges as a coping mechanism, navigating power dynamics and avoiding potential discrimination. The fear of migrantization influences participants' communication choices in social settings, highlighting the nuanced interplay of speech and silence in shaping daily interactions and identity negotiations.

Imposing monolingualism and elevating Finnish as the dominant language may hinder newcomers' self-expression and sense of belonging. Ideally, Finland should embrace linguistic diversity,

supporting the growth of all newcomer languages. For instance, one-third of the sample group comprises families raising multilingual children. Consider a family exposing the children to Turkish and Swedish at home and Finnish and English at school. This diverse upbringing stands as a significant asset for Finland's future, enriching the nation's fabric and benefiting the children shaping it.

References

- Anderson, Bridget (2019). New Directions in Migration Studies: Towards Methodological Denationalism. *Comparative Migration Studies*, 7 (1), 1–36.
- Bourdieu, Pierre (1977). L'économie des Échanges Linguistiques. [The Economy of Linguistic Exchanges.] *Langue Française*, 34, 17–34.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: a Social Critique of the Judgement of Taste*. Massachusetts: Harvard University Press
- Bourdieu, Pierre (1989). Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory*, 7 (1), 14–25.
- Bourdieu, Pierre (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (2005). *The Social Structures of the Economy*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (2008). *The Ball of Bachelors: The Crisis of the Peasant Society in Béarn*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, Stuart (2008). New Cultures for Old? Timothy Oakes & Patricia L. Price (eds.), *The Cultural Geography Reader*, London: Routledge, pp. 264– 274.
- Lippi-Green, Rosina (2012). *English with an Accent: Language, Ideology and Discrimination in the United States*. Abingdon: Routledge.
- Mitchell, Kara (2013). Race, difference, meritocracy, and English: Majoritarian Stories in the Education of Secondary Multilingual Learners. *Race Ethnicity and Education*, 16 (3), 339– 364.
- Navarro, Zander (2006). In Search of a Cultural Interpretation of Power: The Contribution of Pierre Bourdieu. *DS Bulletin*, 37 (6), 1 –22.
- Pöyhönen, Sari & Mirja Tarnanen (2015). Integration Policies and Adult Second Language Learning in Finland. James Simpson & Anne Whiteside (eds.), *Adult Language Education and Migration*. Routledge, 107–118.
- Steel, Tytti, Anna-Maija Lämsä, & Marjut Jyrkinen (2019). Paradoxes of Mentoring: An Ethnographic Study of a Mentoring Programme for Highly-Educated Women with Migrant Backgrounds. *Culture Unbound*, 11 (2), 275–297.

NÄKÖKULMA

LENA SEGLER-HEIKKILÄ

Tulkkauksen, kielten ja viestinnän yliopettaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu

HALUAN KUULUA JOUKKOON JA HALUAN OLLA MINÄ – SUOMEEN MUUTTANEIDEN IHMISTEN TASAPAINOTTELUA KAHDEN ”NORMAALIN” VÄLILLÄ

Meitä Suomeen muuttaneita ihmisiä yhdistää suuri kysymys siitä, kuinka saavutamme kuulumisen tunteen ja pysymme samalla uskollisina itsellemme. Entä millaisia strategioita otamme käyttöön, kun meihin kohdistuu ennakkoluuloihin perustuvaa ja hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavaa kohtelua?

Jokaisella yhteisöllä on normaaleina pidettyjä toiminta- ja ajattelutapoja, periaatteita ja arvoja, jotka poikkeavat muiden yhteisöjen normeista. Se, mitä koetaan toisessa yhteisössä normaalina, voi poiketa toisen normaalista hyvin paljon. Meitä Suomeen muuttaneita ihmisiä yhdistää suuri kysymys siitä, kuinka saavutamme kuulumisen tunteen pysymällä samalla uskollisina itsellemme ja mitä strategioita otamme käyttöön, kun meihin kohdistuu ennakkoluuloihin perustuvaa ja hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavaa kohtelua. Osalla meistä on ollut vahvoja kytköksiä Suomeen jo pitkään esimerkiksi toisen vanhemman sukujuurten takia, osalla taas ei ole ennen maahan-tuloaan ollut minkäänlaista yhteyttä Suomeen ja suomalaisiin. Keskityn tässä kirjoituksessa siihen, minkälaisia ongelmia suomalaisista normeista poikkeava tausta, olemus, taito tai käytös voi Suomeen muuttaneille ihmisille tai heidän lapsilleen aiheuttaa ja minkälaisia strategioita niiden ratkaisemiseen käytetään, jotta henkilö kokisi osallisuutta ja kuulumista. Tulevassa tutkimusartikkelissani käsittelemme aihetta laajemmin keskittymällä kysymykseen, mihin toimenpiteisiin Suomeen muuttanut ihminen ryhtyy, kun aiemman ”normaalin” elementtejä jää hänen elämästään Suomessa pois ja kun hän samalla kohtaa normeja, joiden omaksumisella on osaltaan vaikutuksia hänen kulttuuri- ja kieli-identiteettiinsä.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan kytkeytyy omaan taustaan. Synnyin Saksassa saksalaissuo-

malaiseen perheeseen ja muutin 25-vuotiaana työn perässä Suomeen vuonna 1998. Tunsin itseni jo lapsena ulkopuoliseksi: olin erilainen kuin muut ja otin erittäin usein tarkkailijan roolin. Aistin olevani jotenkin erilainen, mutta ennen kaikkea koulu- luokan lapset aistivat erilaisuuteni ja jättivät minut ulkopuolelle ”outouteni” takia. Suomessakaan en kokenut olevani hyväksytty. Erilaisuuden ja ulkopuolisuuden tunne oli kauan vahva. Se johti yksinäisyyteen ja heikensi hyvinvointia merkittävästi. Löysin kuulumisen tunteen perustamalla oman perheen. Sain kuulumisen tunteen myös taideyhteisön kautta ja paransin hyvinvointiani keskittymällä vahvuksiini sen sijaan, että olisin takertunut liikaa kulttuuri- ja kieli-identiteettikysymyksiin.

Kaikkien ihmisten perustarpeisiin kuuluu ryhmään kuulumisen (Ryan & Deci, 2017). Sosiologi Nira Yuval Davisin (2011, 10–12) mukaan kuulumisen on tunnepitoinen kiinnittyminen ja sosiaalisten sijaintien muodostamisen kokonaisuus. Ulkopuolisuuden tunne on vakava hyvinvointiuhka.

Kävin talvella 2023–2024 kahdenkeskiset verkkovälitteiset puolistrukturoidut haastattelut seitsemän henkilön kanssa suomeksi, saksaksi tai englanniksi. Kaikki osallistujat olivat asuneet Suomessa vähintään viisi vuotta. Minulle ennestään tuntemattomat haastateltavat löytyivät korkeakouluissa opiskelevien tai työskentelevien sekä heidän ystävä- ja tuttavapiirien keskuudesta. Pyrin valinnassani heterogeenisyyteen koskien taustaa, ikää ja asuinpaikkaa. Osa tutkimukseen osallis-

tuneista muutti Suomeen jo lapsena tai nuorena ja osa vasta aikuisiällä. Aikuisiällä muuttaneet olivat tulleet Suomeen omasta tahdosta opiskelun tai työn takia. Mukana ei ollut pakolaistaustaisia henkilöitä. Vapaasti käytyjen haastattelujen aiheet olivat kieli- ja kulttuuri-identiteetti, osallisuuskysymykset sekä ”vanhan ja uuden normaalin” kanssa eläminen. Olin jokaiselle osallistujalle lähettänyt ennakkoon apukysymyksiä edellä mainittuihin aiheisiin. Aineiston analyysissä selvisi muun muassa kaikissa tarinoissa toistuva kaava (kuvio alla).

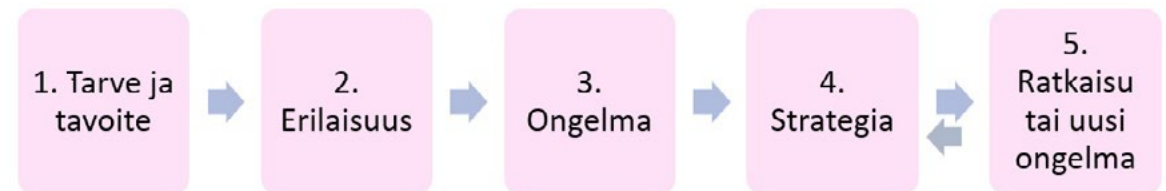
Kaikki osallistujat kertoivat kokemuksistaan siitä, millä tavalla heidän ”normaalista” poikkeava taustansa, olemuksena, osaamisensa tai käytöksensä vaikutti henkilöihin tai yhteisöihin, joita yhdisti sama kieli sekä samanlaiset käytänteet ja toimintatavat. Nimet on tutkimuseettisistä syistä muutettu.

Tutkimuksesta selvisi, että tarve ja tavoite olivat yleisellä tasolla kaikilla henkilöillä samat: tulla osaksi yhteisöä ja kokea osallisuutta (kuvion kohta 1). Kaikille oli myös yhteistä se, että tausta, olemus, osaaminen tai käyttäytyminen poikkesi joillakin osa-alueilla siitä, mitä mielletään Suomessa ”normaaliksi” (kuvion kohta 2). Tässä yhteydessä mainittiin erilaisia tekijöitä. Neljä seitsemästä henkilöstä mainitsi suomen kielitaidon olevan heikompa, mikä erotti henkilöitä ”normaalista” suomalaisista. Kahdessa tarinassa korostettiin taustan erilaisuutta suhteessa muihin. Esimerkiksi Marjalla oli kokemus siitä, ettei hän ollut omasta mielestään kovinkaan erilainen kuin muut, koska hän oli varttunut kaksikielisessä perheessä ja hänelle molempien maiden käytänteet ja kielet olivat tuttuja. Hän koki kuitenkin, että hänen kaksikielisyytensä ja Ruotsissa asumisen tausta teki hänestä muiden silmissä erilaisen. Marja oli viettänyt lapsuutensa Ruotsissa ja leimattu köyhäksi ”finnjäveliksi”. Nuorena Suomeen tultuaan häntä nimiteltiin ”hurriksi”. Erilaisen hänestä teki Ruotsissa hänen suomalainen taustansa ja Suomessa se, että hän oli viettänyt lapsuutensa Ruotsissa. Myös Evgenialla oli samansuuntaisia kokemuksia. Hän oli toisen polven maahanmuuttaja, jolla oli hyvin vahva suomalainen identiteetti eikä hän

kokenut itse millään tavalla olevansa erilainen. Evgenia koki kuitenkin vahvasti, että hänen venäläiseltä kuulostava nimensä teki hänestä muiden silmissä erilaisen.

Suomen normaalista poikkeavat tekijät aiheuttivat osalle henkilöistä ongelmia ja osalle ei (kuvion kohta 3). Tutkimustuloksista käy ilmi, että iällä, persoonalla, ympäristöllä ja kiinnostuksen kohteilla on vaikutusta siihen, syntykö kuvion kohdassa kaksi mainituista eroista Suomeen muuttaneelle ihmiselle ongelma vai ei. Monenlaisia erilaisuuden kokemuksesta kumpuavia ongelmia mainittiin runsaasti. Lapsena tai nuorena Suomeen muuttaneet tai Suomessa asuneet kokivat voimakasta kiusaamista koulussa sekä ulkopuolisuuden tunnetta. Osa aikuisina Suomeen muuttaneista eivät maininneet kiusaamista, mutta kokivat etenkin vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia kuten syvällisten keskustelujen ja itsensä ilmaisemisen vaikeutta. Keskusteluja käytiin suomeksi usein niin vilkkaasti, etteivät aikuisina Suomeen muuttaneet ennättäneet itse muodostaa suomenkielisiä lauseita riittävän nopeasti ja tilanne saattoi silloin mennä ohi. Osa aikuisina Suomeen muuttaneista ei maininnut ongelmia lainkaan vaan kokivat vahvaa kuulumista. Esimerkiksi Olga työskenteli alueella, jossa maahan muuttaneiden ja suomalaisten yhteistyöhön oli totuttu. Johanna työskenteli kansainvälisessä yhteisössä ja oli hyvin tyytyväinen elämäänsä Suomessa. Aleksejn tarinassa korostui voimakkaasti oman aktiivisuuden ja persoonallisuuden merkitys suhteessa siihen, kuinka hyvin Suomeen muuttanut henkilö pääsee osaksi yhteisöä (kuvion kohta 4). Aleksej yritti aktiivisesti löytää itselleen mielekästä tekemistä sellaisissa piireissä, joissa puhuttiin suomea, jotta hän oppisi mahdollisimman nopeasti suomen kieltä. Lisäksi hän etsi seuraa, jossa hän pystyi käyttämään äidinkieltään.

Selviytymisstrategiat voivat joko ratkaista ongelman täysin tai osittain tai aiheuttaa uuden ongelman. Henkilöt, jotka kokivat oman taustansa takia kiusaamista, ottivat käyttöön vetäytymisen ja yksinolon. He myös muuttuivat varautuneiksi eivätkä hakeneet ikävien kokemustensa takia ak-

Kuvio: Suomeen muuttaneiden tarve- ja tavoitekaava.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

tiivisesti seuraa. Näiden strategioiden seuraukset olivat kielteisiä, koska ne aiheuttivat yksinäisyyttä ja kokemuksen ulkopuolisuudesta. Strategioina mainittiin myös tarkkailijan roolin ottaminen sekä ”tuntosarvien kasvattaminen”: esimerkiksi Marja aisti jo heti kohtaamisen alussa, oliko vastapuolella avarakatseinen asenne vai ei. Moni mainitsi myös sopivan yhteisön löytämisen strategian. Osa henkilöistä löysi itselleen avarakatseisia taide- ja musiikkipiirejä, joissa erilaisuutta sallittiin ja joissa omalla taustalla ei ollut merkitystä. Osa taas löysi itselleen ryhmän, jossa puhuttiin samaa kieltä ja joissa ”vanhaa hyvää normaalia” ymmärrettiin. Muutama lapsena tai nuorena syrjintää, leimaamista tai kiusaamista kokenut henkilö kertoi kompensoineensa puuttuvan kuuluvuuden tarpeen liiallisella pystyvyyden tarpeen tyydyttämisellä. Tämä johti uupumukseen, ylisuorittamiseen, liialliseen itsensä esille tuomiseen tai omien suoritusten ylikorostamiseen, mikä taas osaltaan lisäsi lopulta pahoinvoinnin, tyhjyyden tai yksinäisyyden tunnetta. Pystyvyyden tarpeen tyydyttäminen on usein hyvin vahvaa ihmisillä, joilla on negatiivinen minäkuva itsestään, ja menestyksellä yritetään todistaa itselleen ja muille omaa arvokkuutta (Ryan & Deci, 2017). Tässä tapauksessa minäkuva oli kärsinyt nimenomaan sen takia, että henkilöitä oli lapsina tai nuorina kohdeltu huonosti heidän taustansa tai erilaisuutensa takia.

Esittelen lähemmin kahta haastatteluihin osallistuneiden selviytymispolkua. Aleksej muutti inkerinsuomalaisena pääkaupunkiseudulle nuorena aikuisena 13 vuotta sitten opiskeltuaan suomea ja läpäistyään kielitaitotestin. Hän luonnehti itseään hyvin sosiaalisesti, avoimeksi ja puheliaaksi ihmiseksi, jolla on vahva tarve kommunikoida muiden ihmisten kanssa. Hänen aktiivinen, ratkaisukeskeinen otteensa ja hänen persoonallisuutensa auttoivat häntä löytämään nopeasti uusia kontakteja. Aleksej korosti monta kertaa, ettei hän kertaakaan kokenut tarvetta muuttaa itseään joksikin muuksi tullakseen hyväksytyksi. Hän ei kokenut omaa erilaisuuttaan ongelmana, vaan enemmänkin sen, ettei hän pystynyt syvällisesti kommunikoidaan muiden ihmisten kanssa. Hänen omien sanojensa mukaan hän oli ”kielillisessä isolaatioissa, ikään kuin sisäisessä vankilassa”. Aleksej koki puutteet itsensä ilmaisemisessa hyvin vaikeana. Hän ratkaisi ongelman kolmella eri tavalla. Ensinnäkin hän opiskeli ahkerasti suomea ja pääsi pian töihin. Lisäksi hän löysi itselleen yhteisön, jossa hän pystyi käyttämään omaa äidinkieltään. Kolmanneksi hän löysi taidemuodon, joka toimii hänelle kuin oma kieli: Aleksej soittaa rumpuja bändissä. Hänen mukaansa musiikki yhdistää ja poistaa kielimuureja. Vaikka Aleksej ei ole omien sanojensa mukaan

koskaan tietoisesti muuttanut käytöstään, hän pohtii nykyään paljon omaa identiteettiään.

Keskustelusta kävi ilmi, etteivät Aleksejille mahdolliset erot suomalaisiin ja niistä kumpuavat haasteet olleet hänelle tärkeä teema. Sen sijaan Aleksej korosti voimakkaasti oman aktiivisen toiminnan merkitystä kuuluvuuden tunteen saamiseksi. Hän vaikutti luovalta, itsevarmalta, eteenpäin menevältä, avarakatseiselta ja myönteiseltä ihmiseltä, jolla oli voimakas aktiivinen ote omien asioidensa hoitamiseen ja ongelmien ratkaisuun. Aleksejn tarina antaa viitteitä siitä, että luonteenvahuuksilla on vaikutusta ihmisen kykyyn vaikuttaa kuulumisen tarpeen tyydyttämiseen. Positiivisen psykologian tutkijat Christopher Peterson ja Martin Seligman (2004) korostavatkin tutkimuksessaan sitä, että ihmisellä on mahdollisuus hyödyntää omia luonteenvahuuksiaan oman elämänlaadun edistämiseksi. Aleksej on tästä elävä esimerkki.

Toisen henkilön tarinasta käy ilmi, että luonteenvahuuksien ja kulttuuritaustan lisäksi myös iällä, ympäristöllä ja kanssaihminen käytöksellä on vaikutusta kokemuksiin kuuluvuudesta. Jevgenian vanhemmat muuttivat vuonna 1989 inkerinsuomalaisina Suomeen. Hän syntyi viisi vuotta myöhemmin. Jevgenian vanhemmat puhuivat hänelle venäjää ja hän kävi myös venäjänkielisessä tarhassa. Suomenkielisessä alakoulussa hän oli ainoa kaksikielinen, jolla oli maahanmuuttajataustaiset vanhemmat, ja häntä kiusattiin koko alakoulun ajan muun muassa nimittelemällä häntä ”ryssäksi” hänen etu- ja sukunimensä takia. Oppilaiden lisäksi myös muutama opettaja kohteli häntä huonosti hänen taustansa takia. Yläkoulussa Jevgenia oli jo niin sulkeutunut, että hänellä oli suuria ongelmia solmia kaverisuhteita. Hän kertoi myös olevansa erittäin taiteellinen, mikä vahvisti hänen kokemuksensa erilaisuudesta ei taiteellisten joukossa.

Jevgenia joutui vastoin tahtoaan koulupsykologin puheille hänen vetäytyvän käytöksensä takia. Vasta nuorena hän pääsi toteuttamaan itseään opiskelemalla musiikkipainotteisessa lukiossa ja toimimalla myöhemmin muusikkona. Hän löysi musiikkipiireistä itselleen avarakatseisen yhteisön, jossa hänen ei tarvitse selittää itseään. Aikuisiällä hän koki työnhakuprosessin aikana syrjintää oman nimensä vuoksi. Siitä suystä hän vaihtoi etunimensä ja otti miehensä sukunimen. Jevgenia korosti keskustelun aikana monta kertaa olevansa täysin suomalainen, vaikka hänen äidinkieltensä onkin venäjää. Omien sanojensa mukaan hän ilmaisee itseään venäjäksi suomalaisella tavalla. Jevgenia kertoi myös, ettei hän venäläisten keskuudessa koe olevansa osa ryhmää suurten kulttuuristen eroavaisuuksien takia. Ristiriitaista tässä on se, että häntä leimattiin Suomessa etenkin ala- ja yläkoulussa venäläiseksi.

Lopuksi

Keskustelujen analyysistä kävi ilmi, että persoonallisuudella, sisäisellä kasvulla, iällä, perhetaustalla, ympäristöllä, kanssaihmisillä ja Suomessa vietyyn ajan kestolla on vaikutusta siihen, minkälaisia strategioita henkilöt valitsevat kuulumisen tunteen saavuttamiseksi. Yleisesti ottaen aikuisiällä vapaaehtoisesti Suomeen muuttaneiden strategiat olivat ratkaisukeskeisiä ja sisäisen motivaation ohjaamia. Vapaaehtoisesti aikuisina Suomeen tulleet keskittyivät vahvasti oman suomen kielen taidon parantamiseen saadakseen tekemistä, töitä sekä kontaktia suomalaisiin ja sitä kautta kuulumisen kokemuksen. He pystyivät suhtautumaan vastoinkäymisiin rakentavasti keksimällä vaihtoehtoisia ratkaisuja kuten mielekkään harrastuksen löytämisen avarakatseisen ryhmän kanssa. Kaikilla lapsuutensa tai nuoruutensa Suomessa viettäneillä henkilöillä oli raskas taustatarina, jolla oli vaikutusta vielä aikuiselämässäänkin. Kaikki olivat kokeneet ongelmia kuten kiusaamista, negatiivista leimaamista ja syrjintää, jotka olivat johtaneet yksinäisyyteen, negatiiviseen minäkuvaan tai ulkopuolisuuden tunteeseen. Strategiat, joilla pyrittiin saavuttamaan kuuluvuutta ja osallisuutta, olivat näillä henkilöillä osittain hyvinvointia haittaavia ja osittain hyvinvointia tukevia. Hyvinvointia heikentävinä strategioina mainittiin pysyminen omassa kielij- ja kulttuuriryhmässä tai perhepiirissä tai lapsen pakottaminen koulupsykologille sen sijaan, että ulkopuolelle jättävää ryhmää olisi puhuteltu. Yksi haastateltavista uhrasi oman nimensä päästäkseen työyhteisöön. Lapsina Suomeen muuttaneet kertoivat omasta silloisesta avuttomuudestaan. Osa ei ole päässyt ulkopuolisuuden tunteesta eroon vielä aikuisiälläkään, koska tarkkailijan rooli ja yksin tekeminen ovat tulleet vahvoiksi osiksi omaa identiteettiä. Jotkut kompensoivat kuulumisen tunteen myös liiallisella ahkeruudella, opiskelulla ja työskentelyllä, eli kuulumisen tarve paikattiin ylikorostuneella pystyvyyden tarpeen tyydyttämisellä. Osa pääsi ulkopuolisuuden tunteesta eroon vasta aikuisina, kun haastatelleet olivat tietoisesti kehittäneet sopivia strategioita kuten hakeutumisen avarakatseiseen yhteisöön ja positiivisen minäkuvan rakentamisen kautta.

Toivoisin ihmisiltä enemmän avarakatseisuutta, jotta kiusaamista, leimaamista ja syrjintää ei enää tapahtuisi. Samalla toivon, että Suomeen muuttaneet kykenisivät säilyttämään sisäistä motivaatiotaan ja elämäniloaan ja jatkamaan eteenpäin

mahdollisista vastoinkäymisistä huolimatta. Tosi- asia on, ettemme voi muuttaa kahden ”normaalin” välissä olemista, mutta voimme ottaa käyttöön uusia ajattelumalleja ja luopua samalla fiksaatioista (esim. Finke, 1990; Finke, Ward & Smith, 1992). Meillä kaikilla on tausta, jokin ”backstory”, joka vaikuttaa nykyiseen lopputulokseen, ja sellainen taustatarina on jokaisella ihmisellä, olipa hän sitten ”vain” Suomesta tai ei. Näin ajatellen voimme olla onnellisia siitä, että meillä on kokemusta, laaja perspektiivi ja syvä ymmärrys erilaisista lähestymistavoista nähdä ja kokea maailma. Sen sijaan, että rakennamme minäkuvamme kahden normaalin pohjalle hyväksymällä otsaamme leimatun sanan ”erilainen”, voimme yhtä hyvin pyyhkiä sen pois ja käyttää leimaa, jossa lukee ”ihminen”. Kyse on huomion siirtämisestä omiin luonteenvahuuksiimme, kykyihimme ja intohimoihimme, jolloin koko identiteettikeskustelu siirtyykin aivan uuteen valoon. Olemme paljon muutakin kuin ”kahden normaalin” välillä operoivia ja suuresta joukosta poikkeavia yksilöitä. Olemme ihmisiä. Juuri tätä menetelmää Aleksej käytti, kun hän hakeutui bändiin soittamaan rumpuja. Hän ei ole ”se venäläinen, joka asuu Suomessa”, vaan hän on sen sijaan määritellyt itsensä täyspainoiseksi bändin jäseneksi, taitavaksi rumpaliksi ja hyväksi keskustelijaksi. Omaa hyvinvointia ja onnellisuutta silmällä pitäen voimme asettaa ensisijaiseksi tavoitteeksi kehittää ja hyödyntää omia vahvuukiamme sekä seurata unelmiämme ja intohimojamme. Silloin pääsemme kukoistamaan ja edistämään myös muiden ihmisten kukoistamista. Olen tullut keskustelujen myötä siihen tulokseen, että jokainen meistä on ainutlaatuinen jalokivi.

Lähteet

- Finke, Ronald A. (1990). *Creative imagery: Discoveries and inventions in visualization*. Hillsdale: Erlbaum.
- Finke, Ronald A., Ward, Thomas B. & Smith, Steven M. (1992). *Creative cognition: Theory, research, and applications*. Cambridge: MIT Press.
- Peterson, Christopher & Seligman, Martin E. P. (2004). *Character Strengths and Virtues. A Handbook and Classification*. American Psychological Association. Oxford University Press.
- Ryan, Richard M. & Deci, Edward L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development and Wellness*. New York: The Guilford Press.
- Yuval-Davis, N. (2016). Power, Intersectionality and the Politics of Belonging. Teoksessa: Harcourt, W. (toim.) *The Palgrave Handbook of Gender and Development*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-137-38273-3_25

SUOMEN KIELEN TAIDON MERKITYS AKATEEMISTEN SUOMENOPPIJOIDEN KOKEMANA

Turun yliopiston kansainvälisille opiskelijoille ja henkilöstölle keväällä 2023 teettämämme kyselyn pohjalta olemme tarkastelleet suomen kielen taidon merkitystä monikielisen yliopistoyhteisön kontekstissa. Tarkastelussa kiinnitämme huomiota henkilökohtaisiin suhteisiin, yliopiston ryhmiin ja yliopistoon organisaationa sekä yhteiskuntaan laajemmin.

MIKAEL VARJO

Suomen kielen yliopisto-opettaja | Turun yliopisto

HANNA JOKELA

Suomen kielen yliopistonlehtori | Turun yliopisto

Kuva: AdobeStock.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

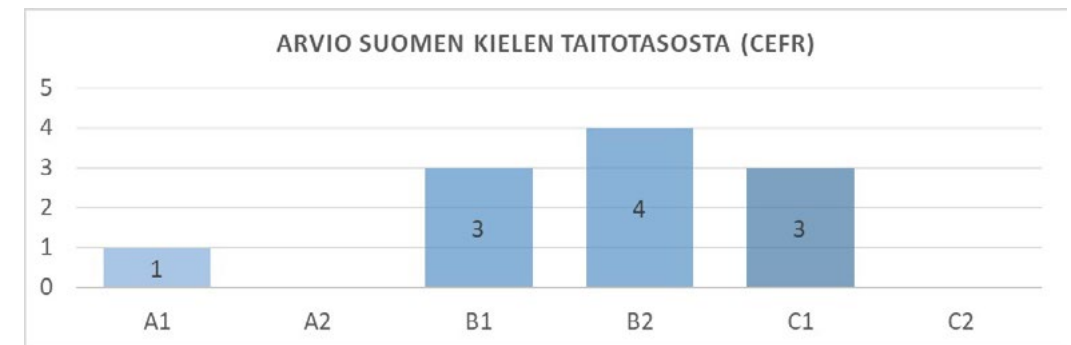
Artikkelissa tarkastelemme suomen kielen taidon merkitystä monikielisen yliopistoyhteisön kontekstissa. Tarkastelumme pohjana käytämme kyselyä, jonka teetimme Turun yliopiston kansainvälisille opiskelijoille ja henkilöstölle keväällä 2023. Suomen kielen osaaminen on kyselyyn vastanneiden mielestä yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta hyvin tai erittäin tärkeää. Kielitaito vaikuttaa yksilön vuorovaikutussuhteisiin ja toiminta- ja osallistumismahdollisuuksiin erilaisissa yhteisöissä. Tarkastelemme suomen kielen taidon merkitystä mikro-, meso- ja makrotasolla. Tarkastelussa kiinnitämme huomiota henkilökohtaisiin suhteisiin, yliopiston ryhmiin ja yliopistoon organisaationa sekä yhteiskuntaan laajemmin. Akateemisessa yhteisössä on tyypillistä liikkuvuus ja tilapäisyys, ja monet kokevat elämän Suomessa sujuvan ilman suomen kielen taitoa etenkin silloin, jos varmuutta Suomessa pysyvästi oleskelusta ei ole. Kieli nähdään kuitenkin olennaisena kiinnittymisen ja kotoutumisen elementtinä, ja useissa vastauksissa korostuu kielen merkitys kulttuurin sekä yhteiskunnan syvällisemmässä ymmärryksessä.

Yliopistoyhteisön monikielisyys

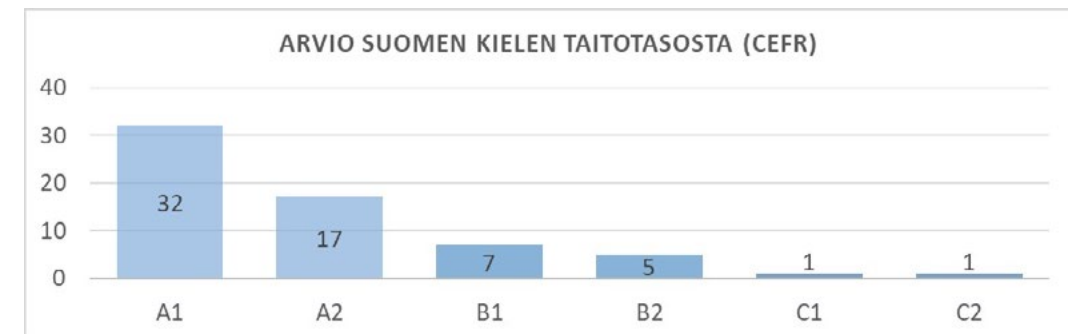
Yliopistoyhteisöjä määrittävät erityisesti liikkuvuus, vaihtuvuus ja määräaikaisuus. Turun yliopisto ei

ole poikkeus. Kalenterivuoden 2022 aikana Turun yliopistossa oli kirjoilla 2653 ulkomaista opiskelijaa, joista noin puolet oli tutkinto-opiskelijoita tai väitöskirjatutkijoita, puolet vaihto- ja erillisopiskelijoita. Vuonna 2023 (nk. 20.9.-tilanne eli virallisen opiskelijamäärän tilastointiajankohdan mukainen tilanne, ks. TY 2023) ulkomaisten opiskelijoiden osuus oli 9,1 % Turun yliopiston kokonaisopiskelijamäärästä. Kansainvälisen henkilökunnan osuus kalenterivuonna 2022 oli 13,3 % koko henkilökunnasta, tutkimushenkilökunnasta lähes kolmasosa oli kansainvälistä henkilökuntaa. (Turun yliopiston toimintakertomus 2022.) Turun yliopisto edustaa toisaalta kansainvälistä ja monikielistä tiedeyhteisöä, toisaalta sen tehtävänä on ylläpitää ja kehittää suomen kielen elinvoimaisuutta tieteen kielenä. Kieliohjelman (2023) mukaan kaikilla yliopistolaisilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallisuuteen ja yliopiston täysivaltaisena jäsenenä toimimiseen. Kieliohjelma kiinnittää huomiota myös siihen, että kansainvälisille opiskelijoille tarjottava suomen kielen opetus edistää heidän mahdollisuuksiaan työllistyä ja integroitua.

Kirjoituksessamme tarkastelemme suomen kielen taidon merkitystä yliopistoyhteisössä mikro-, meso- ja makrotasolla. Tarkastelumme pohjana käytämme kyselyä, jonka teetimme yliopiston äidinkielenään muuta kuin kotimaista kieltä

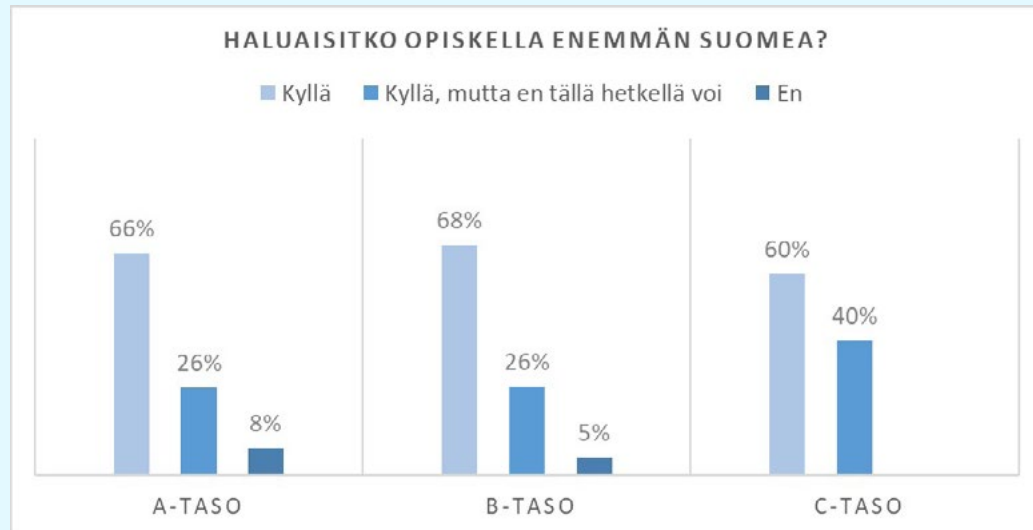

Kuvaaja 1a. Suomenkielisen kyselylomakkeen täyttäneiden arvio omasta suomen kielen taitotasosta.

Kuvaaja 1b. Englanninkielisen kyselylomakkeen täyttäneiden arvio omasta suomen kielen taitotasosta.

Kuvaaja 2. Vastaajien halukkuus opiskella enemmän suomea kielitaitotason mukaan.

puhuville opiskelijoille ja henkilökunnan jäsenille keväällä 2023. Keskitymme erityisesti kyselyssä esitettyyn kysymykseen siitä, miksi suomen kielen osaaminen on tai ei ole vastaajien mielestä tärkeää. Analysoimme avovastauksia¹ sisällönanalyttisesti tarkoituksenamme keskittyä vastauksissa taajaan esiintyviin ryhmiin, yhteisöihin ja vuorovaikutussuhteisiin. Mikrotasoon kuuluvat yksilöiden henkilökohtaiset tarpeet ja läheiset ihmissuhteet, mesotasoon formaalit ja ei-formaalit ryhmät sekä yhteisöt yliopistossa ja sen ulkopuolella ja makrotasoon puolestaan kokonaisvaltaisempi yhteiskunnallinen kiinnittyminen, mutta myös yliopiston organisaatio tiedekuntineen, laitoksineen ja yksiköineen.

Kyselymme vastasi 78 yliopistolaista. Suomeksi vastanneita oli 11, englanniksi vastanneita 67. Kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Suomenkieliseen kyselyyn vastanneet olivat kyselyhetkellä asuneet Suomessa keskimäärin 8,6 vuotta (mediaani 6 vuotta) ja opiskelleet suomea keskimäärin 3,6 vuotta (mediaani 3 vuotta), jälkimmäisen ryhmän vastaajat puolestaan olivat asuneet Suomessa keskimäärin 4 vuotta (mediaani 2 vuotta) ja opiskelleet suomea keskimäärin 1,9 vuotta (mediaani 1 vuotta). Kuvaajat 1a ja 1b esittelevät vastaajien sijoittumisen eri taitotasolle eurooppalaisen viitekehysten (CEFR) mukaan. Kyseessä on vastaajien oma arvio (itse antamansa vastaus) kielitaitonsa tasosta.

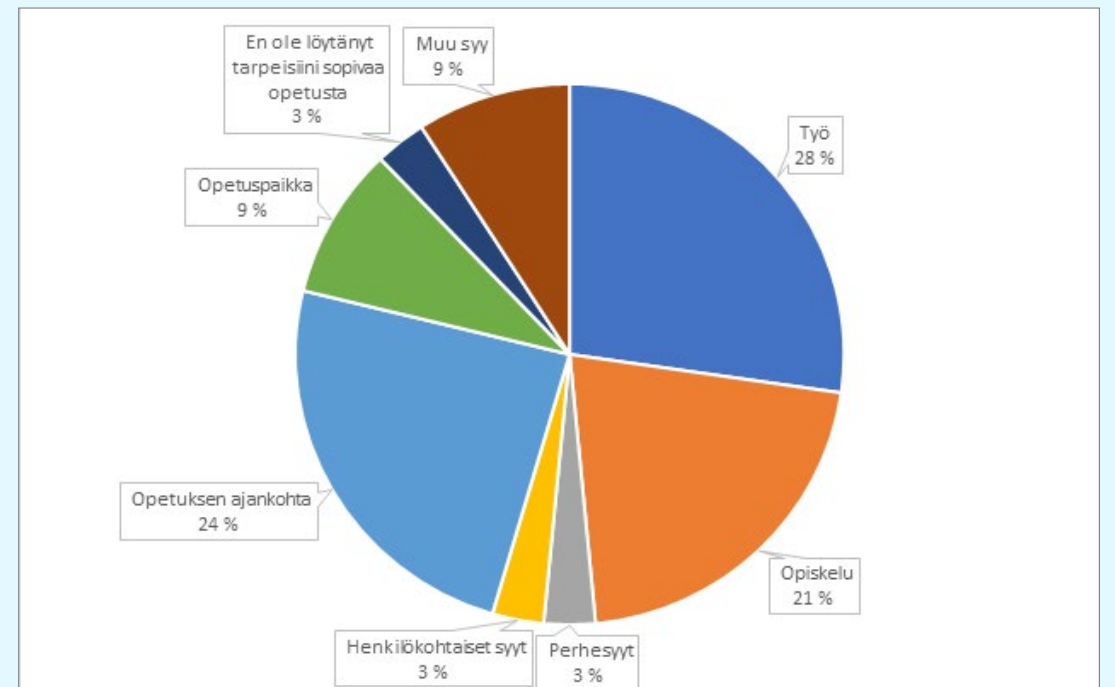
Vastaajien arviot kielitaidostaan vastaavat hyvin yleisiä tavoitteita, joiden mukaan kielenoppija on vuoden opiskelun jälkeen noin tasolla A1.2–A2.1 eli noin peruskielitaidon alkuvaiheessa ja kahden

vuoden jälkeen noin tasolla A2.2–B1.1 eli saavuttamassa tai saavuttanut toimivan peruskielitaidon (esim. Lehtimaja 2017). Vastaajat haluavat jatkaa suomen opintojaan ja opiskella enemmän suomea lähes poikkeuksetta kaikilla taitotasolla, kuten kuvaajasta 2 näkyy.

Kielitaitonsa kokee riittämättömäksi noin 90 % vastaajista A-tasolla, 80 % B-tasolla ja 40 % C-tasolla, kun taas suomen kielen osaaminen on vastanneiden mielestä yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta hyvin tai erittäin tärkeää (asteikolla 0–5 suomenkielisen lomakkeen täyttäneillä keskiarvo 4,9, mediaani 5, englanninkielisen lomakkeen täyttäneillä keskiarvo 3,9, mediaani 4). Kaikilla taitotasolla yli 90 % vastaajista haluaisikin opiskella enemmän suomea, ylimmällä eli edistyneen kielenoppijan taitotasolla peräti 100 %. Samalla kielenopiskelun esteiden suhteellinen osuus nousee B-tasolta C-tasolle siirtyessä. Kuvaaja 3 havainnollistaa kielenopiskelun suurimpia esteitä, jollaisina vastaajat kokevat erityisesti työ- ja opiskeluaikataulun.

Akateemisen kielenoppijan ihmissuhteet, yhteisöt ja osallisuus

Tarkastelumme lähtökohtana toimii ajatus yksilöiden vuorovaikutussuhteiden laadusta yliopistoyhteisössä. Yksilön hyvinvointiin liittyy keskeisesti se, että hän pystyy yhteiskunnassa tavoittelemaan ja saavuttamaan arvostamia asioita. Toimintamahdollisuuksia (esim. Sen 1993) tukevat sosiaaliset suhteet, kuten perhe ja ystävyysuhteet, mielekäs työ, harrastukset ja osallisuus erilaisissa yhteisöissä (esim. Hiilamo & Saari 2010). Kielenoppijan kan-

Kuvaaja 3. Syyt, jotka estävät suomen kielen opiskelun.

nalta näitä mahdollisuuksia ja suhteita määrittävät kuitenkin usein kielelliset resurssit (esim. Nikulin 2019, 196).

Ihmisten välisiä siteitä voidaan luokitella esimerkiksi käytetyn ajan, emotionaalisen intensiteetin, läheisyyden ja vastavuoroisuuden kautta. Vahvoja siteitä ovat sellaiset, joissa edellä mainittujen osuus on suuri, kun taas heikkojen intensiteetti on vahvoja pienempi. Toisaalta vahvojen siteiden kautta voi muodostua heikkoja siteitä. (Granovetter 1973.) Vahvat siteet siis saattavat mahdollistaa pääsyn hyvin monenlaisiin resursseihin heikkojen siteiden kautta. Tämä tiedostetaan myös maahanmuuttoon liittyvässä tutkimuksessa: erilaiset vuorovaikutussuhteet ovat tärkeä tekijä uuteen maahan ja elämäntilanteeseen sopeutumisessa ja niistä on mahdollista saada apua monenlaisiin asioihin virastoissa asioimisesta työpaikan saamiseen (kokoavasti Kokkonen 2010, 17–18).

Kielenoppimisen näkökulmasta vahvat siteet voivat olla perhesiteitä, ystävyysuhteita tai vaikkapa siteitä opiskelukavereihin tai kollegoihin, mikäli nämä suhteet ovat riittävän säännöllisiä, läheisiä ja vastavuoroisia. Ne voivat itsessään tarjota jäsenyyden erilaisiin yhteisöihin, osallisuuden tunnetta ja lisäksi turvallisen kielenkäyttöympäristön. Uuteen maahan muuttaneella tällaiset siteet toimivat myös korostaisesti heikkojen pohjana, sillä ne

tarjoavat parhaimmillaan myös sellaisia kielellisiä ja kulttuurisia resursseja, jotka helpottavat sosiaalustumista muihin ryhmiin (myös Intke-Hernandez 2020). Akateemisen kytkeytyvä maahan muuttaneen tapauksessa kielitaito kytkeytyy vahvasti myös sosiaaliseen ja institutionaaliseen rooliin ja niiden kielelliseen tuottamiseen, ja kokemus riittämättömästä kielitaidosta voi siten vaikuttaa henkilön hyvinvointiin (Nikulin 2019, 176–177).

Mikrotaso ja suomen kielen taidon merkitys ystävyysuhteiden syventämisessä

Mikrotasolla toimintamahdollisuudet painottuvat vastaajien lähipiiriin ja erilaisiin arkisiin asiointitilanteisiin. Vastauksissa nousevat esiin erityisesti ystävät (tai näiden puute), kun taas perheyhteyksistä puhutaan hyvin vähän. Ystävyysuhteiden yhteydessä korostuvat myös henkinen hyvinvointi ja toisaalta niiden mahdollistama laajempi osallisuus eri yhteisöihin ja yhteiskuntaan Granovetterin (1973) heikkojen siteiden tavoin.

My boyfriend is a Fin and his friends and family usually only talk in Finnish. And I don't want to be an outlier in such situation or forcing people speak English to me.

1 Avovastauksien kieliasuun ei ole tehty muutoksia.

Even though almost everyone speaks English here I'm still very difficult to integrate and society and make friends without knowing Finnish.

Also for finding friends and communication, the Finnish language is needed.

Suomen kielen taito ei vastauksissa juuri kytkeydy vahvoihin siteisiin, vaan pikemmin kieli-taidon puute estää vastaajien mielestä riittävän monipuolisten heikkojen siteiden muodostumisen. Esimerkiksi suhteet kollegoihin jäävät ilman suomen kielen taitoa helposti pinnallisiksi, toisin sanoen vastaajat kokevat kielitaidon puutteen jos-sain määrin rajoittavan työpaikan verkostojen laajenemista työn ulkopuolelle.

You can barely make true friendship with your workmates.

I find it fun to learn and wanna communicate with my colleagues and friends.

Also, it is natural that in a group of local friends they speak in their mother language so sometimes it is kinda uncomfortable to be the one person that switches the language.

It would certainly be easier to make friends and navigate through life if I had better skills in this language.

Vastauksissa nousevat esiin myös lähisuhteiden synnyttämät kiinnittymisen sekä kuulumisen tarpeet ja tunteet, jotka myös vahvistavat yhteyttä laajemmin yhteiskuntaan ja ovat oleellisia yksilön hyvinvoinnin ja täten myös toimintakyvyn kannalta. Läheiset vuorovaikutussuhteet omilla paikallis-yhteisöissä ovat omiaan aiheuttamaan positiivisen kehän, jossa osallisuuden kokemukset ruokkivat pystyvyyden tunnetta, mikä puolestaan voi vaikuttaa myönteisesti uusien vuorovaikutussuhteiden muodostumiseen.

Minulle oli tärkeä, että minulle tulisi suomalaisia ystäviä ja pystyisin puhumaan suomea kanssansa niin tuntuis että kuuluun paikkaan, jossa asun.

Oman piirin / kavereiden löytäminen on elintärkeä onnellisuuden ja mielenterveyden kannalta enemmänkin niille ihmisille, joiden vanhemmat ja sukulaiset asuu toisessa maassa.

Yhdessä vastauksessa nousee esiin se, miten suomen kieli toisinaan toimii portinvartijana myös arkielämän institutionaalisissa tilanteissa, kuten terveydenhuollossa. Toisaalta institutionaalinen asiointi voi olla arjessa juuri se osa-alue, jossa kieli ei rajaa akateemisen yksilön toimintamahdollisuuksia:

Often public services are not available in English. This includes healthcare services. I have not seen a GP in Finland at all because of this issue.

In most official business (Kela, banks), using English is fine and the Finnish people seem used to dealing with non-Finnish speakers. In those cases, Finnish isn't necessary. It's good to know some basic food words, for when you go grocery shopping, but otherwise, it's fine.

Mesotasolla voi tulla toimeen ilman suomea – vai voiko?

Mesotasolla siirrytään lähisuhteista kohti taajuudeltaan vähemmän frekventtejä vuorovaikutussuhteita ja erilaisia arkipäivän yhteisöjä. Vastauksissa korostuvat ihmiset yleisesti sekä erilaiset yliopiston ja akateemisen maailman yhteisöt. Ympäröivä yhteiskunta kielenkäyttäjineen näyttyy eri vastaajille eri tavoin, kuten people-sanan kautta rakennettavan ensikielisten suomenpuhujien ryhmän vaihtelevat ominaisuudet osoittavat. Vaikka useissa vastauksissa mainitaan suomalaisten englannin kielen taito, monilla vastaajilla on kokemusta siitä, että ensikieliset suomenpuhujat puhuvat mieluummin suomea.

People like to express their feeling and thoughts in their own language. Finnish people generally and understandably prefer Finnish. Some elderly people are less familiar or confident with English.

Finnish people feel more comfortable and trust easier when people speak Finnish to them.

People start talking to me in Finnish as default.

Some Finnish people don't want to speak without Finnish language.

Also, the "social peculiarity" of Finnish people makes them uncomfortable on multi-

Kuva: AdobeStock.

ple occasions in interacting in a language which is not Finnish.

Toisaalta monet vastaajat ovat myös sitä mieltä, että englannilla pärjää arjessa ja työssä riittävän hyvin.

Because I consider it [Finnish] an hard language to learn and it is not needed since almost all Finnish people I met know English very well.

In academia, most of the people, however, speak English.

Because almost all people speak English.

I think it is easy to get by without the language since most people speak English and google translate is useful – –

Akateemisessa kontekstissa täysin vastakkaisaikaan näkemyksiä suomen kielen merkityksestä ei voi pitää varsinaisesti yllättävinä, sillä erot saattavat liittyä esimerkiksi siihen, onko Suomessa asuminen vastaajan mielestä tilapäistä vai onko tavoitteena syvällisempi kiinnittyminen yhteiskuntaan. Myös vahvojen siteiden ensisijaisella kielellä on suuri vaikutus: jos vastaajan lähiympäristössä on mahdollista tulla kokonaisvaltaisesti toimeen muilla kielillä kuin kansalliskielillä, voi elämä olla hyvinkin tyydyttävää – erityisesti, jos Suomeen ei ole tarkoitus jäädä pidemmäksi aikaa (vrt. Nikulin 2019, 186–191).

Toisaalta on positiivista, että monissa vastauksissa nousee esiin suomea ensikielenään pu-

huvien kielenkäyttäjien halukkuus puhua suomea, sillä usein juuri englannin puhuminen koetaan esteeksi kielenoppimiselle (esim. Nikulin 2019: 192). Suomen käyttäminen ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan puhujayhteisön tulisi kyetä myös kielitietoiseen vastaanottoon eli sekä kielen että kielenoppijan kannalta oleellisten tekijöiden tiedostamiseen, jotta erilaiset affordanssit eli ympäristön tarjoamat kielenkäyttötilanteet (esim. Suni 2008, 24) tulevat mahdollisiksi.

Vastauksissa mainitaan myös joitakin kielen kannalta eksklusiivisia ryhmiä, joissa täysivaltainen jäsenyys ei ilman riittävää suomen kielen taitoa ole mahdollista. Nämä ryhmät voivat olla hyvin spesifejä, kuten erilaisia harrastuksiin liittyviä ryhmiä, mutta myös yleisemmällä tasolla ryhmiä, joissa enemmistöllä keskustelijoista on pääsy suomen kieleen. Tällöin koko ryhmän olisi työskenneltävä sen eteen, että kaikilla keskustelun osanottajilla olisi kielellisesti yhdenvertainen pääsy keskusteluun, muutoin kielellinen valtaepäsymmetria voi johtaa ulkopuolisuuden tunteisiin.

I participate in hobbies where I regularly encounter Finnish, and people who are not English speakers.

If I do not speak Finnish, I feel excluded from the conversation by people, who are able to understand Finnish.

Myös töiden, erityisesti koulutusta vastaavien, kannalta suomen kielen taito nähdään jakavana tekijänä.

About jobs, mostly Finnish students get them.

Jobs I am interested in require Finnish, can't be done in English.

Because it [Finnish] helps with integration and to get more job opportunities.

As well as to get study related job i need to know B2 level Finnish.

That's the only way integrate into Finland. Especially if you are looking for a job. The ones I've come across in line with my interest and degree need Finnish language requirement.

Finnish society is English-friendly, but it is almost impossible to integrate to the society and find a job without sufficient Finnish skills.

It is extremely difficult to get a job here, without Finnish language skills,

The language at work places are most often Finnish.

Because I want to stay in Finland, I'm looking for a job here but most employers seem to pass over my application because my Finnish level is low, even if I put that I'm learning and very enthusiastic to learn.

Akateemista maailmaa määrittävät usein liikkuvuus ja tilapäisyys. Suomalaiseen yhteiskuntaan pysyvästi kiinnittyminen ei välttämättä ole suunnitteilla opiskelujen tai työsuhteen alkaessa, mutta läheiset ihmissuhteet lisäävät kiinnittymisen todennäköisyyttä (vrt. Mathies & Karhunen 2019). Elämä on usein vaikeasti ennakoitavaa, ja kieliopinnojen aloittaminen vasta suunnitelmien varmistuttua viivästyttää tavoitteita huomattavasti (myös Lehtimaja 2017), mikä puolestaan voi vaikuttaa osallisuuden kokemuksiin ja hyvinvointiin.

I feel that as soon as one is determined to settle in Finland and tries to find a job here, excellent Finnish skills are highly needed.

Akateemisessakin opiskelu- ja työympäristössä kielitaidon puute saattaa muodostaa esteen uralla etenemiselle ja aiheuttaa kielenkäyttäjille tunnetta ulkopuolisuudesta myös formaaleissa tilanteissa.

If you want to work and live in Finland not knowing Finnish will be an obstacle for career advancement. I see it now in my work, I can't express myself in meetings, sometimes I can't even follow the meetings due to the language barrier.

It definitely is a barrier when you want to merge with Finns, especially with some student union activities.

Kielitaidon puute saatetaan kokea esteeksi silloinkin, kun opintojen aikana pyritään työllistymään niin kutsuttuihin sisääntulotöihin (sisääntulotöiden merkityksestä kielen oppimisen kannalta esim. Strömmer 2017).

The language barrier has become a big hurdle in finding a decent job since my 1 year stay in Turku Finland and the only jobs offered in English Language are at night or in cleaning but, those are not suitable for students as it gets so hard to manage studies along with these jobs.

Vastaajat kokevat myös ristiriitaa maan tai yliopiston virallisten tavoitteiden ja työelämän käytäntöjen kanssa. Vaikka työn virallisena vaatimuksena ei olisikaan suomen kieli, voi todellinen kiinnittyminen työyhteisöön ja täysipainoinen jäsenyys erilaisissa työyhteisön aktiviteeteissa ja päätöksenteossa olla ilman suomen kielen taitoa tavoittamattomissa.

Because I feel excluded from Finnish part of student community and Finnish job market saying "we need more foreigners" and then not being flexible in terms of language.

Finnish is a requirement for work (despite the rhetoric to the contrary). Failure to speak Finnish means being excluded from work activities, work decisions and the ability to engage fully with the work community.

Yliopiston kampuksen kyltit ja työ- ja opiskeluyhteisön viestintä ovat näkyvä osa arjen kieli- maisemaa. Kielellisten käytäntöjen vaihtelevuus ja horjuvuus saavat osakseen myös kritiikkiä.

University communications are often in Finnish only, or it is Finnish dominated with just a quick summary in English (incl. e-mails sent to the "international workers").

Kuten kyselymmeikin osoittaa, akateemiset suomenoppijat ovat kaikkea muuta kuin homogeeninen ryhmä, ja tämän tulisi näkyä myös siinä, millaista kielenopetusta ja kielitukea yliopistoissa tarjotaan.

In addition to this a lot of the signs around the university are in Finnish e.g. in the cafeteria, which surprised a lot of us when coming here, so, in the beginning, it was rather difficult when you did not know any Finnish.

Suomen kieli liittyy yhteisöihin kiinnittymiseen ja kuulumiseen myös työyhteisöjä yleisemmällä tasolla. Yhtenä erityisenä piirteenä mainitaan kielitaidon rajoittavuus vapaaehtoistöissä, joiden voidaan katsoa kuuluvan kiinteästi itsensä toteuttamiseen vapaa-ajalla (vrt. Allardt 1976, 38).

It surprised us as well that even volunteer work in most places requires Finnish skills as well.

It is mandatory to speak very well Finnish if you want to be part of the community and find work.

Makrotasolla kieli kietoutuu osaksi yhteiskuntaa, kulttuuria ja osallisuutta

Makrotasolla korostuu yhteiskuntaan integroituminen, joka ei monien vastaajien mielestä ole mahdollista ilman kansallisen kielen osaamista. Vastauksissa yhteiskunta nähdään tällöin yläkäsitteenä, jonka alle erilaiset (puhuja)yhteisöt ja kielenkäyttötilanteet asettuvat. Useat vastaajat viittaavat esimerkiksi joko yhteiskuntaan tai yhteisöön kuvaillessaan suomen kielen osaamisen tärkeyttä.

It [Finnish] is the only way to integrate in the Finnish society.

Even though almost everyone speaks English here I'm still very difficult to integrate and society and make friends without knowing Finnish

[It is important to know Finnish] To integrate into the society and to improve social skills regarding Finnish community.

When moving to a different country, learning the language is very important in order to integrate properly with the society

I think Finnish knowledge is essential to get mixed up with Finnish society.

If you do not know the local language you can not get integrated in the society.

Because the Finnish society is very Finnish language oriented (despite being a bi-lingual country!).

Integrate with society beyond the academic “bubble”.

Vastauksissa korostuu kielen ja kulttuurin välinen yhteys ja tätä kautta syvällisempi ymmärrys yhteiskunnasta ja yhteiskunnallisista asioista. Suomea ei välttämättä koeta elämän rakentamisen kannalta relevantiksi, mutta kulttuurin ymmärryksen kannalta se on relevantti. Englannilla tulee usein toimeen tiettyyn pisteeseen asti, erityisesti suurissa kaupungeissa ja akateemisissa ympäristöissä, mutta tämä rajoittaa yksilön osallisuutta yhteisöissä (vrt. Nikulin 2019, 196).

Language is closely linked with culture. Knowing Finnish sufficient is therefore very important to integrate into Finnish culture and the society.

In the big cities, it is always possible to manage with English. However, to really get into the society, I think it is important to speak a minimum of the local language (here Finnish).

Being able to speak Finnish ease up the level of conversation and opens up the Finnish society more than speaking only English.

Toisaalta makrotaso voi tarkoittaa myös akateemisen maailman makrotasoa, esimerkiksi eroja yliopiston eri alojen välillä. Erot eri alojen kielitaitovaatimuksissa ja -käytännöissä tunnustetaan.

Most of jobs in the field of my studies still have Finnish as a requirement.

If a person has educational background in computer sciences, engineering, biology, chemistry, physics, it will be easier for them to land a job in their respective area of expertise even without sufficient language skills in Finnish. If a person has other backgrounds, e.g. humanities, it seems to me that these people need to know Finnish, otherwise it will be difficult to find a job.

Pohdinta

Kyselymme perusteella akateemiset suomenoppijat pitävät suomen kielen taitoa tärkeänä. Mikrotasolla vastauksissa korostuu läheisten ihmissuhteiden merkitys ja usein juuri kielen aiheuttamat rajoitukset ihmissuhteiden syvenemisessä. Mesotasolla esiintyy monenlaisia ryhmiä ja yhteisöjä, joissa suomen kieli jakaa voimakkaasti vastaajia: osa vastaajista kokee englannin riittävän erilaisissa kohtaamisissa akateemisissa yhteisöissä ja niiden ulkopuolella, mutta toisaalta monien mielestä suomen kielen osaamattomuus rajoittaa osallisuutta niin arkisissa yhteisöissä kuin työ- tai opiskeluyhteisöissäkin. Makrotasolla suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin suhde koetaan kiinteäksi. Vastaajien kokemusten mukaan kieli auttaa ymmärtämään syvällisemmin paikallista kulttuuria ja ihmisiä, mikä voi vaikuttaa esimerkiksi kotoutumisprosessiin.

Suomen kielen taidon puuttuminen tai vähäinen kielitaito saattaa olla este työnhaussa. Kyselyn vastaajilla on kokemuksia, joiden mukaan suomalaiset työmarkkinat eivät ole kielitaidon näkökulmasta niin kansainväliset kuin monien mielikuvissa etukäteen ajateltiin. Toisaalta vaikka työtehtävän hoitaminen ei edellyttäisi suomen kielen taitoa, vastaajilla saattaa silti olla kokemuksia ulkopuolisuuden tunteesta työpaikalla, jos esimerkiksi mahdollisuudet formaalien ja epäformaalien keskustelujen käymiseen ovat rajalliset. Työ- ja opiskelupaikoissa suoriutuminen ja selviytyminen ilman mielekkäitä vuorovaikutuskokemuksia ei ole tyydyttävää kokonaisuhyvinvoinnin kannalta.

Kuten kyselymmeikin osoittaa, akateemiset suomenoppijat ovat kaikkea muuta kuin homogeeninen ryhmä, ja tämän tulisi näkyä myös siinä, millaista kielenopetusta ja kielitukea yliopistoissa tarjotaan. Suomen kielen taito ja sen riittävyys merkitsevät akateemisissa kontekstissa eri ihmisille hyvin erilaisia asioita. Lisäksi on hyvä tiedostaa, että kielen oppimisen tavoitteiden lisäksi affordanssit eli ympäristön tarjoamat kielenkäyttömahdollisuudet ovat yksilöllisiä. Sekä sisäiset että ulkoiset tekijät vaikuttavat siihen, millaisiin kielenkäyttötilanteisiin kielenkäyttäjällä on pääsy: äärimmäisenä esimerkkinä ulkoisesta tekijästä voi pitää kielenoppijan ulkonäön vaikutusta siihen, mitä kieltä hänelle puhutaan, ja miten tällaiset kokemukset puolestaan vaikuttavat kuulumisen tunteeseen ja siihen, millaisiin tilanteisiin kielenoppija

Kuva: AdobeStock

hakeutuu, millaisia tilanteita puolestaan välittelee (myös Scotson 2020, 79).

Työ- ja opiskeluyhteisöissä tulisi kiinnittää erityistä huomiota paitsi kielen opiskelun mahdollistaviin käytänteisiin myös siihen, että kielenoppijalle tarjoutuu yhteisössä mahdollisuuksia käyttä kieltä omalla tasollaan ja kehittyä kielenkäyttäjänä. Tällöin on hyvä tukeutua kielitietosiin ja monikielisiin käytänteisiin, joiden tunnettuutta yhteisössä tulisi myös kyetä edistämään. Osallisuuden tunne voi syntyä pienistäkin kielellisistä teoista, ja parhaimmillaan positiivinen kehä synnyttää aina uusia affordansseja, joista puolestaan voi kehittyä uusia ihmisten välisiä siteitä – ensin heikkoja, sitten mahdollisesti myös vahvoja.

Lähteet

- Allardt, Erik (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY
- Granovetter, Mark (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(4), 1360–1380.
- Hiilamo, Heikki & Saari, Juho (2010). *Hyvinvoinnin uusi politiikka: johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin*. Tutkimuksia 27. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Intke Hernández, Minna (2020). *Maahanmuuttajaäitien arjen kielitarinat: etnografinen tutkimus kieliyhteisöön sosiaalistumisesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kieliohjelma (2023). Turun yliopiston kieliohjelma. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/yliopisto/turun-yliopiston-strategia-2030/ohjelmat>. Viitattu 8.4.2024.
- Kokkonen, Lotta (2010). *Pakolaisten vuorovaikutussuhteet*:

Keski-Suomeen muuttaneiden pakolaisten kokemuksia vuorovaikutussuhteistaan ja kiinnostumisestaan uuteen sosiaaliseen ympäristöön. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lehtimaja, Inkeri (2017). Korkeakoulutetun maahanmuuttajan oikeus oppia suomea. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 8(5). Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2017-2/> korkeakoulutetun-maahanmuuttajan-oikeus-oppia-suomea. Viitattu 8.4.2024.

Mathies, Charles, & Karhunen, Hannu (2019). Suomeen valmistumisen jälkeen jääneet tutkinto-opiskelijat tilastojen valossa. In V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo, & A. Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*, 69–78. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM oppaat ja muut julkaisut, 2019:10. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>

Nikulin, Markku (2019). Akateemisen maahanmuuttajan suomen kielen taidon tarve työssä ja arjessa. *Lähivertailuja*, 29, 171–203. <https://doi.org/10.5128/LV29.06>

Scotson, Mia (2020). *Korkeakoulutetut kotoutujat suomen kielen käyttäjinä: toimijuus, tunteet ja käsitykset*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sen, Amartya (1993). Capability and Well-Being. Martha Nussbaum and Amartya Sen (eds), *The Quality of Life*, Oxford, <https://doi.org/10.1093/0198287976.003.0003>.

Strömmer, Maiju (2017). *Mahdollisuuksien rajoissa: neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Suni, Minna (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa: kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

TY 2023 = Opiskelutilastot, ulkomaiset opiskelijat, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/opiskelutilastot/ulkomaiset-opiskelijat>. Viitattu 8.4.2024.

NÄKÖKULMA

REIKO SHINDO

University lecturer in International Relations,
Tampere University

BEYOND WORK: MIGRANTS' MULTIPLE RELATIONSHIPS WITH FINNISH LANGUAGE

Learning Finnish is often emphasised as essential for migrants to find employment in Finland. But what role does learning Finnish have for individuals, for whom Finnish language is not necessary in their work?

This short paper examines how migrants relate to Finnish language as part of their life courses. As such, it departs from the view that defines migrants' relationships with the language primarily in terms of employment opportunities. Against the backdrop of a plethora of studies examining Finnish language in the context of integration (e.g. Pöyhönen and Tarnanen 2015; Ruuska 2020), a growing body of research has called into question the centrality of Finnish language skills as the primary determining feature of migrants' experiences in the Finnish labour market. The researchers have instead turned their attention to broader socio-cultural and economic issues that shape migrants' work experiences such as the racialisation of specific groups of people (e.g. Näre 2013; Koskela 2019; Ahmad 2020), the myth of Finnish homogeneity (e.g. Pitkänen and Kouki 2002; Heikkilä 2005), and the segmentation of the Finnish labour market which traps migrants into low status jobs (e.g. Bontenbal and Lillie 2021; Ndomo and Lillie 2022; Ndomo 2024). The paper broadly echoes this line of inquiry. Through a focus on migrants' life courses, the paper demonstrates that individual's connections to Finnish language are mediated through their life situations, rather than their (view of) work. I conclude with some speculations as to how such an understanding of Finnish language may open up a different idea about integration beyond the one defined exclusively in economic terms.

The paper is inspired by some migrants' observations about Finnish language I encountered during my fieldwork in May – August 2023 (see below).¹ The purpose of the fieldwork was to identify similarities and differences in language practices in various professions. Out of the interview data collected during the fieldwork, this paper focuses on six interviewees (Interviewees A – F below) who come from different regions of the world including Eastern and Northern Europe and the Middle East. These interviewees were selected because their experiences with Finnish language highlight the multiple relationships with the language beyond work. The paper suggests that the linking of language almost exclusively with employment and using this link as the basis of integration impoverishes our imagination as to how people develop their connections to their surroundings on their own terms, depending on their life stage and personal circumstances.

Integration, in the Finnish context, is primarily defined in terms of employment (e.g. Forsander, 2004; Mäkinen 2017). In this integration model, Finnish language is regarded as an instrumental tool for work. While this may be part of the story about migrants' experiences of living in Finland, it crucially misses the other diverse ways in

1 The interviewees' observations introduced in the paper are summarised in my own words. Quotation marks are used to indicate directly quoted comments from the interviewees.

which people relate to Finnish language beyond work. To be clear, all the interviewees mentioned below were working at the time when I talked to them. Their workplaces ranged from universities, nursing homes, and daycare centres to cleaning companies and government agencies. Since their arrival in Finland, none of them had experienced any significant periods of unemployment. And yet, for these people, Finnish language has little to do with their work. All the interviewees did acknowledge that Finnish language skills can be an additional bonus to improve their work situations mainly in terms of communication with their Finnish-speaking colleagues. However, they were quick to stress that the competence in Finnish remains an additional, not the central, feature of their work experience, in terms of finding a job or doing their job well.

In Finland, there is 'awkwardness of listening to a different type of Finnish.' (Interviewee A)

To use Finnish in a certain professional setting may not be appropriate. (Interviewee B)

The most frightening aspect of starting a new job is to work entirely in Finnish. (Interviewee C)

Finnish is not used at work, but numbers and coding are. (Interviewee D)

'...out of 8 billion people, only 5 million [speak Finnish]'. (Interviewee E)

Speaking Finnish as a non-native native language is reminiscent of speaking a minority language elsewhere. (Interviewee F)

Three of the interviewees (Interviewee A, B, and C) had attained natively like competence in Finnish. What is striking about these advanced language learners is their reluctance to use Finnish in the professional setting. To be clear, the interviewees' use of Finnish at work comes in many shades. For example, Interviewee C has to mainly use Finnish due to the nature of the work. Meanwhile, Interviewee A manages to completely avoid speaking Finnish at work – she understands what is said and written in Finnish, but she only uses English to communicate with her colleagues. Interviewee B sometimes speaks and writes in Finnish and at other times English, depending on with whom she communicates and the language of interaction.

Regardless of the differences, these advanced Finnish learners all share the fear of being judged because of the way they use Finnish, as demonstrated in their observations about the language (see above). Interviewee A is concerned that her Finnish speaking colleagues see her Finnish as too simple and basic. Interviewee B considers that the way she composes Finnish sentences may sound foreign to the ears of native speakers. This makes her hesitant to use Finnish to carry out certain tasks at work. Interviewee C becomes self-conscious of her Finnish when her Finnish-speaking colleagues do not respond to her in the same way as they do to other native speakers. These interviewees' reservation about their Finnish and their unique way of using Finnish informs us of the way in which Finnish language is imagined through the idea of native speakerism. Native speakerism refers to a discourse about languages that creates a hierarchy between native speakers and non-native speakers, treating the former as the only authentic and legitimate speakers of a language (e.g. Holliday 2005, 2006). Unless Finnish language is defined as 'Finnish languages' to appreciate more than one 'authentic' and 'legitimate' way of speaking Finnish, some people remain hesitant to use Finnish, whatever level their linguistic competence is.

The interviewees' motivation to learn Finnish also varies. For example, Interviewee C, who has been in Finland for about ten years, had a clear intention to obtain a Finnish citizenship when she moved to Finland. This motivated her to study Finnish seriously from the beginning. In contrast, for Interviewees A and B who have been living in Finland for nearly twenty years, their connections to Finnish language grew thicker over the period of the first ten years, as they were interwoven with the interviewees' changing life situations, such as having children, adapting to the children's language learning environment, and assessing their plans to live in Finland long-term. Their life stories suggest that any number of myriad life experiences can prompt a person to learn a new language, and they do not neatly fall into the first few years after their arrival. These interviewees' relationships with Finnish question the somewhat simplified view about language learning reflected in the state-sponsored Finnish language course. The course, which is part of the integration programme, currently uses a three-year-threshold counting from the arrival to Finland (with two years extension) as one of the eligibility criteria (e.g. Ndomo 2024, p.26). While this language-integration model may apply to some people, it does not address the complexity manifested in others, such

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla.
Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

as Interviewees A and B, who originally lacked a clear motive to learn Finnish and whose motives to learn gradually become clearer in response to their changing personal circumstances.

Some interviewees' relationships with Finnish also question the idea that employment prospects are secured after the acquisition of sufficient Finnish language skills. This 'language-first and job-second' approach mirrors the current government-offered integration programme where unemployment is used as another eligibility criteria. Contrary to this approach, some migrants see the reverse – the 'job-first and language-second' approach – because their professional careers have already begun without Finnish before their arrival in Finland (see Interviewee D's description about her work above). For example, Interviewees D and E, who are Finnish learners of beginner and intermediate levels and use English at work, came to Finland initially because they secured professional positions that they saw as helpful for developing their careers. For these migrants, their professional identities carry significant weight. Understandably, therefore, for Interviewees D and E, their precarious employment contracts and their uncertain career prospects in Finland make them hesitant to invest long hours into studying Finnish (see Interviewee E's comment cited above). Whether or not they see the need to study Finnish in their spare time is closely linked to whether or not they are able to retain and, possibly develop, their chosen professions and thus envision their future-selves in Finland. In the case of Interviewees A, B, and C, they all came to Finland as students and began their careers in Finland initially without using Finnish at work. This also begs more nuanced understandings of the way in which some people enter the labour market in Finland without Finnish language skills.

Some migrants are eager to develop connections to Finland, but Finnish language is simply not part of their way of doing so. For example, Interviewee F is eager to absorb Finnish culture in his spare time and has a clear intention to stay in Finland in the long term. At the same time, he wants to identify himself as an English speaker in Finland, rather than as a non-native Finnish speaker, because of his own experience of being a minority speaker in his country of birth. As a minority speaker elsewhere, he knows just too well how minority languages can be used to deny his self-worth. For him, Finnish language acts as a divisive mechanism through which he is implicated into the hierarchy between native/majority speakers and non-native/minority speakers (see Interviewee F's observation stated above).

**For some people,
Finnish has nothing to
do with what they do
professionally.**

Kuva: Pixabay.com.

In other words, Interviewee F sees his status as a non-native Finnish language speaker as an obstacle to be who he is. Meanwhile, English, and the prominent social status attached to English language in Finland (e.g. Leppänen 2011), provide him with a means to not compromise himself. In the world of English, Interviewee F has more capacity to project his own image of himself to the outside world. He uses English at work in an office-based workplace and, with a limited extent, in a second job, which is manual. At the office-based job, his colleagues speak English without any exceptions. In the job where he performs manual work, some of his colleagues speak neither Finnish nor English. Language is not an essential element of manual work he does. He had a successful and established career before coming to Finland, but he is now somewhat resigned to the idea that it is not possible to continue his profession in Finland because of the language barrier. However,

his professional struggle in Finland neither deters him from returning to his country of birth nor encourages him to move to other countries. The professional struggle also does not prompt him to continue studying Finnish. He briefly attended a Finnish language course earlier but is no longer studying Finnish because of his reluctance to become, once again, a minority speaker, in this case, a non-native Finnish language speaker.

To conclude, this paper has demonstrated that people's relationships with Finnish are being shaped by their life stages and personal circumstances beyond work. Contrary to the perception of non-Finnish speakers as economically calculative actors who learn Finnish to secure employment, I have argued that they are more than what this perception suggests. Migrants are instead defined by their relations with people around them such as their families, friends, and colleagues. These human connections shape non-Finnish speakers' emotional distance to Finnish language in deciding when to use the language, with whom, and how. For some people, Finnish has nothing to do with what they do professionally. For them, the desire to learn Finnish lies elsewhere, or comes only after they see their professional-selves thrive in Finland with a more long-term employment status. Thus, according to different life situations, each person's relationship to Finnish language changes its shape and density.

This fluid and elusive affective attachment to Finnish language unsettles the understanding of language as a commodity, or as 'a skill' to possess and use in competition in the labour market. Rather it suggests that language is an invitational space to inhabit, temporality or otherwise (e.g. Derrida, 1996; Chow, 2014; Tawada, 2012). The people I spoke to, implicitly or explicitly, chose a particular language (or several languages) to become their 'first' language(s) at a specific point in life. In this regard, a language is not owned by someone, for example, by native speakers, but is claimed by anyone based on each person's unique relationship to that language. This approach to language invites us to go beyond the divisive view of integration where language becomes a tool to judge who is a more authentic and competent member of society. Rather we are bonded with each other through the sharing of language and our changing connections to languages around us. And perhaps, it is in this flattening ontology of languages that we find a way to live side by side in such a way that each person flourishes beyond citizenship status, beyond migration categories, and beyond where we are born, Finland or elsewhere.

References

- Ahmad, A. (2020) 'When the name matters: an experimental investigation of ethnic discrimination in the Finnish labour market', *Sociological Inquiry*, 90(3): 468-496.
- Bontenbal, I., and Lillie, N. (2021) 'Legal issues affecting labour market integration', In V. Federico and S. Baglioni (eds.), *Migrants, refugees and asylum seekers' integration in European labour markets: A comparative approach on legal barriers and enabler*, Cham: Springer, pp.149-172.
- Chow, R. (2014) *Not like a native speaker: On languaging as a postcolonial experience*. New York: Columbia University Press.
- Derrida, Jacques. (1996) *Monolingualism of the other, or, the prosthesis of the other*. Stanford CA: Stanford University Press.
- Forsander, A. (2004). 'Social capital in the context of immigration and diversity: Economic participation in the Nordic welfare states', *Journal of International Migration & Integration*, 5(2): 1-21.
- Heikkilä, E. (2005). 'Mobile vulnerabilities: Perspectives on the vulnerabilities of immigrants in the Finnish labour market', *Population, Space and Place*, 11(6): 485-497.
- Holliday, Adrian. (2005) *Struggle to teach English as an international language*. Oxford: Oxford University Press.
- Holliday, Adrian. (2006) 'Native-speakerism' *ELT Journal* 60(4): 385-387.
- Koskela, K. (2019). 'Intersecting experiences: Class, gender, ethnicity and race in the lives of highly skilled migrants in Finland', *Nordic Journal of Migration Research*, 9(3): 311-328.
- Leppänen, S., Pitkänen-Huhta, A., Nikula, T., Kytölä, S., Törmäkangas, T., Nissinen, K., Käätä, L., Räisänen, T., Laitinen, M., Koskela, H., Referencesmäki, S. & Jousmäki, H. (2011) 'English in your life', In *National survey on the English language in Finland: Uses, meanings and attitudes* (Studies in Variation, Contacts and Change in English, eSeries), Helsinki: Varieng, pp.65-92.
- Mäkinen, K. (2017). 'Struggles of citizenship and class: Anti-immigration activism in Finland', *The Sociological Review*, 65(2): 218-234.
- Ndomo, Q. (2024) *The Working Underclass: Highly Educated Migrants on the Fringes of the Finnish Labour Market*, JYU Dissertation 744 (PhD dissertation, University of Jyväskylä).
- Ndomo, Q. and Lillie, N. (2022) 'Resistance is useless! (and so are resilience and reworking): migrants in the Finnish labour market', In I. Issaakyan, A. Triandafyllidou, and S. Baglioni (eds.), *Immigrant and asylum seekers labour market integration upon arrival: NowHereLand*, Cham: Springer, pp. 161-184.
- Näre, L. (2013). 'Ideal workers and suspects', *Nordic Journal of Migration Research*, 3(2), 72-81.
- Pitkänen, P., & Kouki, S. (2002). 'Meeting foreign cultures: A survey of the attitudes of Finnish authorities towards immigrants and immigration', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(1): 103-118.
- Pöyhönen, S. and Tarnanen, M. (2015) 'Integration policies and adult second language learning in Finland', In J. Simpson and A. Whiteside (eds.) *Adult language education and migration: Challenging agendas in policy and practice*. Abingdon: Routledge, 107-118.
- Tawada, Yoko. (2003/2012) *Ekusofoni: Bogo no soto e deru tabi* [Exophony: A journey to step outside the mother tongue], Tokyo: Iwanami Shoten.

KATSAUS MONIKIELISTYVÄÄN TYÖELÄMÄÄN

Soveltavan kielentutkimuksen alalla on tuotettu paljon tietoa muuta kuin suomea ja ruotsia ensikielenään, eli ensimmäisenä opittuna kielenään, puhuvien integroitumisesta suomalaiseseen työelämään. Kielitaidon, kielenoppimisen ja työelämään sijoittumisen yhteyksiä tarkastelevan tutkimustiedon soveltaminen käytäntöön näyttää kuitenkin paikoin hitaalta, erityisesti suurten kaupunkien ulkopuolella.

HENNA JOUSMÄKI

Affilioitunut tutkija | Tampereen yliopisto

PÄIVI IIKKANEN

Yliopistonopettaja | Jyväskylän yliopisto

MARJA ENBUSKA

Väitöskirjatutkija | Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Kuva: AdobeStock.

Soveltavan kielentutkimuksen alalla on tuotettu paljon tietoa muuta kuin suomea ja ruotsia ensikielenään, eli ensimmäisenä opittuna kielenään, puhuvien integroitumisesta suomalaiseseen työelämään. Tutkimuksissa kieli nähdään laajemmin kuin vain työllistymisen ja kotoutumisen välineenä. Kielitaito ylipäätään ei ole vain kieltä opettelevan työntekijän oma asia: koko yhteisö, työnantaja mukaan lukien, tukee kieleen sosiaalistumista ja tarjoaa vuorovaikutusmahdollisuuksia eri työtilanteissa tarvittavan kielitaidon kehittymiseksi. Kielitaidon, kielenoppimisen ja työelämään sijoittumisen yhteyksiä tarkastelevan tutkimustiedon soveltaminen käytäntöön näyttää kuitenkin paikoin hitaalta, erityisesti suurten kaupunkien ulkopuolella. Työelämän kielelliseen moninaistumiseen liittyy jännitteitä, jotka näkyvät muun muassa siinä, että puhetta kansainvälisten osaajien tarpeesta on paljon, mutta käytännössä ulkomaan kansalaisten, ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten rekrytointi jätetään usein tekemättä vedoten hakijoiden heikkoon paikalliskielen taitoon. Artikkelissa pohdimme kriittisesti työelämän monikielistymistä koskevan tutkimustiedon ja sen käytäntöön soveltamisen väliin jäävän kuilun olemusta sekä tuomme esiin keinoja työelämän monikielisyuden normalisoimiseksi.

Moninaistuvassa ja digitaalistuvasa maailmassa työelämän kielitaitotarpeet ovat jatkuvassa murroksessa. Työurat ovat kansainvälistyneet ja työn tekemisen tavoissa on tapahtunut suuria muutoksia. Työtä tehdään entistä enemmän monipaikkaisesti, freelancer-pohjalta sekä erilaisten virtuaalisten alustojen välityksellä. Lisäksi maailmantilanne muuttuu joskus nopeastikin esimerkiksi ilmastoon, talouteen tai erilaisiin konflikteihin liittyvien syiden takia, ja tällöin myös työmarkkinoilla tarvittavan kielitaidon tarpeet voivat muuttaa muotoaan.

Työelämässä on ylipäätään tapahtunut niin sanottu kielellistymisen käänne, jolla viitataan työn painopisteen siirtymiseen alkutuotannosta palvelualoille ja tietotyöhön, jolloin työelämässä tarvittava kielitaito painottuu entistä enemmän kirjalliseen viestintään (Virtanen & Raitaniemi 2019). Aiemmin on ajateltu, että työelämässä tarvittava kielitaito, kuten eri alojen terminologian hallinta, rakentuisi yleisen kielitaidon varaan. Tällainen rajanveto on kuitenkin hyvin hankalaa, sillä työelämän kielitaito on ennen muuta työtilanteisiin sidottua: se on kykyä käyttää kieltä monipuolisesti, esimerkiksi puhekieltä tai eri tekstilajeja, kuten sähköpostia, raportteja tai tarjouksia. Kahvihuonejutustelu on erilaista puhetta kuin se, jota vaaditaan asiakas kohtaamisissa tai uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Samoin markkinoinnin kieli eroaa siitä, mitä käytetään työvälineitä hankittaessa tai talouden reunaehdoista neuvottelemisessa.

Moniammatillisen yhteistyön lisääntyessä myös varsin kapeiden erikoisalojen ammattilaisten täytyy pystyä ymmärtämään toistensa käyttämää kieltä (Virtanen & Raitaniemi 2019).

Tilannesidonnaisen kielitaidon lisäksi työkonteksteissa voidaan analysoida eri kielten ja niiden tarjoamien resurssien käyttöä. Virallisten kielten, suomen ja ruotsin, osaamisen lisäksi suomalaisilla työmarkkinoilla arvostetaan erityisesti englannin kielen taitoa. Englannilla on jo pitkään ollut erityisasema kielen globaalin valta-aseman vuoksi, ja sen hallintaa pidetään useilla aloilla jopa ammatillisen pätevyuden osoituksena. Tuoreen selvityksen mukaan englannin kielellä on merkittävä rooli osaavan työvoiman, asiantuntijoiden ja opiskelijoiden houkuttelussa Suomeen sekä edesauttamassa heidän kotoutumistaan (Laitinen ym. 2023). Selvityksessä todetaan myös, että tästä huolimatta maahantulijoilla (kuten myös Suomessa jo asuvilla) on oltava mahdollisuus suomen tai ruotsin kielen opiskeluun, jotta vältetään kielellistä kuplautumista ja vahvistetaan tulijoiden yhteiskunnallista toimijuutta.

Kouluissa yleisimmin opiskeltavien kielten, kuten saksan, ranskan, espanjan ja venäjän, osaamista on myös perinteisesti arvostettu työmarkkinoilla. Kieltenopiskelu suomalaisissa kouluissa on valitettavasti vähentynyt viime aikoina voimakkaasti, ja suomalaisten kieliosaamisen kapeutumisesta kannetaan huolta. Samalla usein unohdetaan, että kielivaranto rikastuu maahanmuuton kautta monin tavoin – varsinaisten puhuttujen kielten määrän lisäksi kielivaranton kytketty kulttuurista tietoutta ja kulttuurienvälisestä ymmärrystä, josta on huomattavaa hyötyä kansainvälisessä liike-elämässä. Monimuotoisen kielellisen osaamisen tunnustamisessa ja tunnistamisessa työelämän voimavarana on kuitenkin vielä paljon kehitettävää. (Vaarala ym. 2021; Strömmer ym. 2023.)

Soveltavassa kielentutkimuksessa tarkastellaan kieltä sosiaalisena järjestelmänä, jonka kautta liitymme toisiimme, ympäröivään yhteisöön ja laajempaan maailmaan. Kieli on aktiivista toimintaa, tekoja, jolla esimerkiksi nimetään asioita, esitetään ja arvotetaan niitä, ja muotoillaan suhteita muihin ihmisiin. Kielen oppiminen ei täten ole mekaanista sanojen, lauserakenteiden ja äänteiden opettelua kliinisesti luokahuoneissa, vaan sitä tapahtuu jatkuvasti suhteessa aikaan, paikkaan ja muihin ihmisiin. Kielen omaksumisen ja kotoutumisen kannalta on keskeistä ymmärtää, että kielen oppiminen ei ole yksin oppijan vastuulla (Intke-Hernandez, 2022), eikä myöskään jonkin virallisen tahon tai kouluttajan tehtävä. Kärjistäen voisi sanoa, että paikalliskielen taito jää syntymättä ilman vuorovaikutusta paikallisten asukkaiden kanssa. Tällöin syy ”kielitaidottomuuteen” voidaankin nähdä meissä,

Kielen omaksumisen ja kotoutumisen kannalta on keskeistä ymmärtää, että kielen oppiminen ei ole yksin oppijan vastuulla, eikä myöskään jonkin virallisen tahon tai kouluttajan tehtävä.

joska kieltäydymme vuorovaikutuksesta suomea uutena kielenä opettelevien kanssa - tai vaihdamme esimerkiksi englannin kieleen ja riistämme mahdollisuuden paikalliskielen niin sanottuun sosiokulttuuriseen oppimiseen tai kieleen sosiaalistumiseen. Tosiasiassa arjen vuorovaikutustilanteet myös työpaikoilla ovat dynaamisia eivätkä useinkaan nojaa pelkästään puhuttuun kieleen tai yhden kielen ja yhden ilmaisukanavan varaan. Voimme toiminnassamme osoittaa kielitietoisuutta ja valita lukuisia keinoja vuorovaikutuksemme sujuvoittamiseksi: käännöstyökalun, lainasanoja toisesta tai kolmannelta kielestä, synonyymien runsaan käytön, elekielen, tulkin, tai piirtämisen.

Kielen ja kielitaidon rooli työssä ei ole täten yksiselitteinen asia. On pohtimisen arvoista, mikä on riittävä kielitaidon taso, samoin se, tarvitaanko kaikissa työtehtävissä samantasoisia kielitaitoa esimerkiksi kirjallisen ja suullisen ilmaisun suhteen. Mikä on kielitaidon ja ammattitaidon suhde kuskakin tehtävässä? Myös työnantajan voi odottaa perehtyvän moninaisuusjohtamisen kysymyksiin ja monikielisyuden hyviin käytänteisiin, jopa kehittävänsä omaa kielitaitoaan vuorovaikutussuhteiden edistämiseksi erikielisten työntekijöiden kanssa.

Mitä on riittävä kielitaito?

Vaikka Suomi monikielistyy vauhdilla, suomea ja/tai ruotsia taitamattomien työnhakijoiden työllistyminen ei ole ongelmattonta. Kotoutumisen kokonaiskatsauksessa vuodelta 2023 Satu Ojala, Pasi Pyöriä ja Mikko Jakonen (2024, 52) toteavat maahan muuttaneiden työmarkkina-asemasta seuraavasti: "Kielivähemmistöihin kuuluvan työvoiman käyttö epävarmuutta tuottavissa työolosuhteissa [osa- ja määräaikaisissa työsuhteissa, alustatyössä ja itsensä työllistäjinä] on työmarkkinoillamme niin yleistä, että sitä voitaneen kutsua rakenteelliseksi syrjinnäksi." On huomattavaa, että korkea koulutustaso ei suojaa tältä: korkeakoulutettujen suomen- ja ruotsinpuhujien ja kielivähemmistöjen edustajien sijoittumisessa tällaisiin prekaareihin töihin on jopa 15 prosenttiyksikön ero.

Myös Quivine Ndomo (2024) osoittaa tuoreessa yhteiskuntatieteellisessä väitöstutkimuksessaan, että Suomen työmarkkinoille on rakentumassa maahanmuuttajista koostuva työväen alaluokka, jossa korkeasti koulutetut henkilöt joutuvat tekemään työtä, josta kantasuomalaiset voivat kieltäytyä mutta jotka ovat olennaisia hyvinvointivaltion säilymisen kannalta. Kotouttamistyön hallinto ei ole syytön tähän; usein myös korkeasti koulutettuja ohjataan kouluttautumaan uudelleen aloille, joilla Suomessa koetaan työvoimapulaa. Selitykseksi tarjotaan yleisesti työnhakijoiden kielitaidon puutetta.

Onkin aiheellista kysyä, kuka määrittelee työtehtävissä tarvittavan kielitaidon ja miten sitä rekrytointitilanteissa arvioidaan. Joihinkin julkisen sektorin tehtäviin, kuten peruskoulun äidinkielen opettajille ja terveydenhuoltoalalle, on Suomessa määritelty kielitaitovaatimukset kansalliskielten osalta (säännellyistä ammateista ks. Opetushallitus 2024). Joillakin aloilla, kuten maahanmuuttopalveluissa tai oman äidinkielen ja uskonnon opetuksessa, tiettyjen kielten osaaminen voi olla välttämätöntä. Yksityisen sektorin työnantajat voivat puolestaan päättää rekrytointikriteereistään vapaasti.

Kun arvioidaan työnhakijan osaamista, johon myös kielitaito lukeutuu, kuvaan astuu väistämättä globaaliin valtahierarkiaan liittyviä seikkoja (Strömmer ym. 2023). Myös kielitaidon arviointi on ideologisesti latautunutta toimintaa ja heijastelee arvioijien omaa arvopohjaa sekä heidän käsityksiään siitä, mitä seikkoja tai ominaisuuksia kielessä, kielenkäyttäjissä ja kielitaidossa arvostetaan (Honko & Halonen 2023). Usein siis saatetaan huomaamatta arvioida esimerkiksi hakijan vieraalta kuulostavaa puhetapaa tai hänen ulkoista olemustaan, jotka saattavat heijastaa erilaisia ennakkoluuloja eivätkä liity itse kielitaitoon. Tutkimusten mukaan työllistymisen esteitä voivatkin olla esimerkiksi havaittu toiseus hakijan nimessä, kansallisuudessa, ihonvärsissä, sukupuoleessa tai oletetussa uskonnollisessa vakaumuksessa.

Kielen, kielenoppimisen ja kielitaidon käsitteitä ja niihin liittyviä uskomuksia onkin syytä tarkastella lähemmin suhteessa työtehtäviin. Tämän lisäksi erityisesti työnantajapuolen näkökulmista tarvittaisiin lisää tutkimustietoa, joka voisi keskittyä esimerkiksi monimuotoisuusjohtamisen hyviin käytänteisiin alueellisella tai toimialojen tasolla (Vanhanen ym. 2023). Työvoiman moninaisuutta ei myöskään Suomessa vielä juurikaan korosteta yritysten kilpailuetuna, vaikka se on muualla maailmassa varsin yleistä.

Työllistymisen ja kielen oppimisen merkitys kotoutumisen edistämiseksi on aihe, joka toistuu suomalaisessa poliittisessä keskustelussa tiuhaan. Toisaalta kielen merkitys näkyy jo ennen työelämään pääsyä: useat työnantajat pitävät puutteellista kielitaitoa esteenä maahanmuuttajien palkkaamiselle. Samaan aikaan ainakin osa työnantajista suhtautuu myönteisesti ajatukseen työajalla toteutettavasta kielikoulutuksesta (Kotona Suomessa 2020). Yhtä kaikki, yleisesti ajatus vaikuttaa olevan se, että kielen oppiminen sekä työelämään ja muihin paikallisiin käytänteisiin sopeutuminen on maahanmuuttajien vastuulla.

Vaikka kotoutumisen kaksisuuntaisuus mainitaan ainakin idean tasolla, sen merkitys ja käytännön toteutus jää usein puolittiehen. Myös se,

mitä kaksisuuntaisuus itse asiassa tarkoittaa, on hämärän peitossa. Sen takia on syntynyt tilanne, jossa paikallistasolla kotoutumisen edistäminen nähdään ennen kaikkea erilaisten maahanmuuttokoordinaattoreiden, hanketyöntekijöiden ja vapaaehtoisten tehtävänä (Enbuska 2024). Kotoutuminen siis tapahtuu "tuolla jossain" ilman, että maahanmuuttajia arjessaan kohtaavat kansalaiset, kuten työnantajat, työkaverit, naapurit, harrastuskaverit tai lasten vanhemmat, huomaavat myös olevansa osa verkostoa, jossa maahanmuuttajien kokemus kuulumisesta ja kotona olemisesta rakentuu. Kotoutumiskeskustelussa on myös hämärtyneet käsitykset siitä, mitä maahanmuuttajilta oikeastaan edes odotetaan – termin kotouttamisen käyttö heijastaa tätä maalatun kuvan maahanmuuttajasta toimenpiteiden kohteena eikä itsenäisenä toimijana ja kokijana. Se, että ihmisiä halutaan työntekijöiksi työvoimapulan aloille ei vielä takaa sitä, että henkilö kokisi jonkun paikan omaksi kodikseen. Tämän kokemus ei kuitenkaan synny erillään muista ihmisistä, vaan siihen tarvitaan koko ympäröivää yhteisöä.

Maaseutuyhteisöt työllistymisen mahdollistajina

Maahanmuuttajia ja työelämää on Suomessa tutkittu tähän asti pääasiassa kaupunkialueilla (ks. kuitenkin Saartenoja ym. 2009). Tätä osaltaan selittää maaseudun matalampi maahanmuuttoaaste. Maaseudun yritys-elämä painottuu pieniin ja keskiuuriin yrityksiin, joissa panostus tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan tuotannon tukemiseksi on tyypillisesti matala. Maahanmuuttajia työllistyy esimerkiksi maatalouden, teollisuuden, turismin ja villimarjojen poiminnan kaltaisille aloille (Rantanen & Valkonen 2011; Mattila & Björklund 2013; Tuulentie & Heimtun 2014; Helander & Saksela-Bergholm 2016; Raunio ym. 2023). Erityisesti kausityö, jolle on luonteenomaista epävarmuus ja epäjatkuvuus, heijastuu työolojen lisäksi muuhun elämään. Tällöin kielen oppiminen ja kuulumisen kokemusten rakentaminen voi muodostua hankalaksi. Toisaalta maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttaa työnantajien lisäksi myös paikallisyhteisö laajemmin (Lämsä ym. 2019). Samalla ne muokkaavat sitä, ketkä pääsevät osaksi paikallisyhteisöjä. Koska paikalliset yrittäjät ovat eri tavoin kiinnittyneet maaseudun paikallisyhteisöihin, maahanmuuttajien työllistäminen ei ole pelkästään taloudellinen, vaan yhteisöllinen ja sosiaalinen päätös, mitä yrittäjät voivat joutua oikeuttamaan eri tavoin (Lähdesmäki & Suutari 2020). Samaan aikaan työnantajat voivat kuitenkin omalla toiminnallaan

muokata ilmapiiriä sellaiseksi, jossa maahanmuuttajille avautuu mahdollisuuksia päästä mukaan paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin. Pöyhönen ja Simpson (2021) ovat tehneet tutkimusta eräästä tällaisesta tapauksesta. Ruotsinkielisellä Pohjanmaalla sijaitsevaan Oravaisten vastaanottokeskukseen turvapaikanhakijana saapunut räätäli Tailor F ei menestynyt suomen kielen opinnoissaan, mutta saatuaan mahdollisuuden opiskella ruotsia, hän innostui aloittamaan yritystoiminnan aiempaan ammattitaitoonsa nojaten pienessä Vöyrin kunnassa. Muiden paikallisten yrittäjien avustuksella hän onnistui avaamaan pankkitilin, luomaan itselleen profiilin sosiaaliseen mediaan, mainostamaan palveluitaan paikallislehdessä, sekä hoitamaan yritystoimintaan liittyviä paperitöitä. Ruotsin kielen opettaja auttoi häntä löytämään ensimmäiset asiakkaansa sekä levitti sanaa paikkakunnalla toimivasta uudesta räätälistä. Koko paikallisyhteisö oli näin tukemassa uutta tekijää yritystoiminnan alkutaipaleella.

Muuta kuin suomea tai ruotsia ensikielenään, eli ensimmäisenä opittuna kielenä, puhuvien työllistymisen maaseudulla kytkeytyy siis olennaisesti sosiaaliseen ja yhteisöllisyyteen. Näiden potentiaalia voidaan edelleen vahvistaa joillakin tutkimukseen perustuvilla kielitietoisuuteen liittyvillä käytännön keinoilla, joita käsittelemme seuraavaksi.

Käytännön keinoja työelämän monikielisyden tukemiseksi

Suomessa vallitsee ristiriita julkisessa puheessa kansainvälisen työvoimatarpeen ja maahanmuuttaneiden kokemien työllistymisen ongelmien ja heidän rekrytoimatta jättämisen välillä. Kun rekrytoinnissa jätetään huomioimatta maassa jo asuvat ulkomailla syntyneet, ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset, Suomi epäonnistuu sen maahanmuuttoon kytkeytyvän osaamispääoman, eli tietojen, taitojen, verkostojen ja uuden kehittämisen ja innovaatiopotentiaalin, hyödyntämisessä, jota ulkomailta muuttaneilla on ja minkä takia monet yritykset, yhteenliittymät ja valtion tahot ylipäättään tavoittelevat työ- ja osaamisperusteisen maahanmuuton kasvua. Kansainvälisen rekrytoinnin laajentamisen järkevyyttä onkin syytä pohtia. Miten maahanmuuttaja voi navigoida suomalaisessa työelämässä kaikella sillä osaamisella, mitä hänellä on? Vastaavasti on kysyttävä, kuinka suomalaiset

1 Termiä äidinkieli käytetään myös yleisesti, mutta ensikieli on sävyllään neutraalimpi, sillä lapsi voi oppia ensikielensä muiltakin kuin äidiltään. Ks. myös Halonen, Mia (2010). Äidinkieli, ensikieli, oma kieli. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 1(5). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2010/aidinkieli-ensikieli-oma-kieli>

Miten suomalaiset työnantajat ja uraohjauksen ammattilaiset oppivat tunnistamaan kaiken sen osaamisen, mitä eri taustoista tulevilla työnhakijoilla ja työntekijöillä on?

työnantajat ja uraohjauksen ammattilaiset oppivat tunnistamaan kaiken sen osaamisen, mitä eri taustoista tulevilla työnhakijoilla ja työntekijöillä on? Miten punomme umpeen kuilun työvoimapulan ja toimivia monikielisiä työyhteisöjä koskevan tutkimustiedon välillä?

Anonyymia rekrytointia on pidetty hyvänä keinona torjua työnhakijan taustaan kuten nimeen tai etniseen alkuperään liittyviä ennakkoluuloja. Tällöin työnhakijan ikä, nimi, sukupuoli, syntymäpaikka, kansalaisuus ja äidinkieli piilotetaan hakuvaiheessa (Kanninen & Virkola 2021). Julkisen sektorin työnantajien, kuten Helsingin ja Vaasan kaupunkien, kokemukset anonyymistä rekrytoinnista ovat osoittaneet, että sen avulla pystytään keskittymään paremmin työnhakijan osaamiseen. Hakemusten käsittely ilman tunnistetietoja ei kuitenkaan poista mahdollisuutta haastattelutilanteessa tapahtuvaan syrjintään, johon viittasimme aiemmin kielitaidon riittävyyttä käsitellessä aluluvussa. Valmisteilla oleva työnantajille suunnattuun kyselyyn perustuva raportti antaa viitteitä siitä, ettei anonyymistä rekrytoinnista ainakaan vielä ole muodostunut rutiininomaista toimintatapaa (Raunio 2023). Tämä saattaa yhtäältä liittyä myös pyrkimykseen muokata organisaatiokulttuuria laajemminkin kuin pelkästään rekrytointikäytänteiden osalta. Toisaalta on myös mahdollista, että strategiatasolla tehdyt linjaukset eivät ole jalkautuneet käytännön toimintaan.

Kielitaidottomuuteen vetoaminen rekrytoimatta jättämisessä on lyhytnäköistä, sillä kielitaito ei ole staattinen tila, vaan dynaamisesti kehittyvä oppimisprosessi. Yltioptimismi ei tosin kannata: sen lisäksi, että sanotaan, ettei ilman kielitaitoa voi työllistyä, sanotaan kielen opittavan työn ohessa. Näinkään asia ei välttämättä ole esimerkiksi asian tuntijatehtävissä, joissa käytetään jotain muuta yhteistä kieltä kuin suomea tai ruotsia, kuten englantia. Näin ei välttämättä myöskään ole esimerkiksi tehtaassa tai kasvihuoneessa, jossa työskennellään nopeatempoisesti usein meluisissakin olosuhteissa ilman mahdollisuutta rupatteluun tai kontaktiin muiden kanssa työn lomassa. Näin ei myöskään luonnollisesti ole, jos työyhteisössä ei juuri turhia jutella – ei tulla kielenoppijaa vastaan – tai ei haluta tai osata ottaa käyttöön hyviä käytänteitä monikielisen työyhteisön sujuvaksi rakentamiseksi.

Suomessa on rekisteröity yli 150 ensikieltä, joten on selvää, että myös hyvin monet työyhteisöt ovat monikielisiä. Julkisessa keskustelussa vallitsee kuitenkin yksikielisyden harha, jolla tarkoitetaan sitä, että hyvin harva ihminen on todellisuudessa yksikielinen tai että kielet olisivat olemassa käyttäjiensä päässä toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Useissa tutkimushankkeissa (mm. Korpela & Lehtimaja

2023; ks. myös Kielibuusti 2024) on luotu malleja ja oppaita, joiden avulla työpaikan toimintatapoja voidaan muokata kielitietoisempaan suuntaan. Työyhteisöissä voidaan esimerkiksi tehdä kielisopimuksia siitä, missä tilanteissa eri kieliä käytetään (esim. taukokuonekeskustelut, asiakaspalaverit, sähköposti). Kieltä on myös hyvä voida vaihtaa joustavasti esimerkiksi oman vireystilan tai puhekuppanin kielitaidon mukaan. Näin mahdollistetaan sekä kansainvälisten työntekijöiden täysipainoinen työyhteisöön osallistuminen että suomen tai ruotsin kielen oppiminen työnteon lomassa.

Kielikoulutusta voidaan hyvin järjestää myös työpaikoilla, esimerkiksi simuloituissa työtilanteissa, kuten pääkaupunkiseudulla toimivassa Kielibuusti -hankkeessa on jo tehty. Esimerkiksi Väestöliitto (Ahlfors & Saarela 2022), Teknologiateollisuus (2022) ja Työterveyslaitos (n.d.) ovat laatineet oppaat kielitietoisemman työyhteisön kehittämiseen. Virtasen ja Raitaniemen (2019) tavoin toteamme, että työpaikan kielellisten käytänteiden näkyväksi tekeminen tulee tehdä kiinteäksi osaksi työyhteisöjen henkilöstöpolitiikkaa.

Monia mahdollisuuksia on vielä selvittämättä sen osalta, kuinka työyhteisöjen monikielisyttä voidaan tukea ja kehittää tekoälyn (AI) ja erilaisten kieliteknologisten välineiden avulla. Digitaaliset tekstityökalut, kuten automaattinen oikeinkirjoituksen tarkistus tai puheentunnistuksen käyttö, ovat monilla työpaikoilla jo arkipäivää. Lisätyn todellisuuden (AR), virtuaalitodellisuuden (VR) tai pelillisiä elementtejä sisältävien sovellusten mahdollisuuksia työpaikalla tapahtuvan monikielisen vuorovaikutuksen kehittämässä voitaisiin puolestaan hyödyntää huomattavasti nykyistä laajemmin.

Kirjallisuus

- Ahlfors, Gunta & Inka Saarela (2022). *Kielitietoinen rekrytointi ja työyhteisö. Työkaluja työnantajalle kielitietoiseen ja inklusiiviseen työyhteisöön*. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla: <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2022/12/5d814e06-vaestoliitto-kielitietoinen-rekrytointi-ja-tyoyhteiso.pdf>
- Enbuska, Marja (2024). From Integration Policies to Belonging: Local Integration Workers' Boundary Construction Concerning Immigrants in Rural Areas. *Journal of International Migration and Integration*. <https://doi.org/10.1007/s12134-024-01131-2>
- Intke-Hernández, Minna (2021). Kielenoppija tarvitsee tuekseen kielitietoisuutta ja yhteisiä tekoja. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2021/kielenoppija-tarvitsee-tuekseen-kielitietoisuutta-ja-yhteisia-tekoja>
- Helander, Mika & Sanna Saksela-Bergholm (2012). Ulkomaalaisten kausityöntekijöiden kokemukset maataloudesta. *Maaseudun Uusi Aika*, 3(20). 29–36. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/>

- bitstreams/9b53bd61-9302-4b4f-91d7-03cb69f4065c/content
- Helander, Mika, Peter Holley & Heidi Uttana (2016). Trying to Secure a Future in Uncertain Circumstances. The Social Security of Temporary Migrant Workers in Finland. *Arbor, Ciencia, Pensamiento y Cultura*, 192(777), 1–17. <http://dx.doi.org/10.3989/arbor.2016.777n1002>
- Kanninen, Ohto & Tuomo Virkola (2021). *Rekrytointisyrijintä ja sen vastaiset keinot*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-326-5>
- Korpela, Eveliina & Inkeri Lehtimaja (2023). Kielenkäyttäjaprofiilit monikielisen työyhteisön tukena – tutkimuksellinen kehittämistyö kielentutkijan työkaluna. Teoksessa Niina Hynninen, Irina Herneaho, Eeva Sippola, Johanna Isosävi & Mei Yang (toim.), *Kieli ja osallisuus – Språk och delaktighet – Language and participation. AFinLA:n vuosikirja 2023*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 80. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 166–193. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.126198>
- Kotona Suomessa (2020). Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta. Tutkimusraportti. Taloustutkimus Oy. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/40186220/Kotona+Suomessa_Tutkimusraportti/c576a95b-b7fd-4823-9bb7-c97e35c068ce
- Laitinen, Mikko, Sirpa Leppänen, Paula Rautionaho & Sara Backman (2023). Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla: Kohti joustavaa monikielisyttä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:59. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Lähdesmäki, Merja & Timo Suutari (2020). Good Workers, Good Firms? Rural SMEs Legitimising Immigrant Workforce. *Journal of Rural Studies*, 77, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.04.035>
- Lämsä, Anna-Majja, Markku Mattila, Merja Lähdesmäki & Timo Suutari (2019). Company values guiding the recruitment of employees with a foreign background. *Baltic Journal of Management*, 14(4), 658–675. <https://doi.org/10.1108/BJM-04-2019-0112>
- Mattila, Markku & Krister Björklund (2013). Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa. Siirtolaisuusinstituutti. Aluekeskuksen tutkimuksia nro 5. Turku.
- Ndomo, Quivine (2024). *The Working Underclass: Highly Educated Migrants on the Fringes of the Finnish Labour Market*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9906-3>
- Opetushallitus (2024). Säännellyt ammatit Suomessa. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/saannellyt-ammait-suomessa>
- Ojala, Satu, Pasi Pyöriä & Mikko Jakonen (2024). Maahanmuuttajat prekaarina työvoimana. Teoksessa Tuuli Anna Renvik & Minna Säävälä (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: näkökulmana väestösuhteet*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 41–54. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-703-8>
- Pöyhönen, Sari & James Simpson (2021). Contesting Language Policy for Asylum seekers in the Northern Periphery: The Story of Tailor F. *Language Policy*, 20, 261–285. <https://doi.org/10.1007/s10993-020-09554-0>
- Rantanen, Pekka & Jarno Valkonen (2011). Ulkomaalaiset metsämarjanpoimijat Suomessa. EU:n Ulkorajarahasto. https://um.fi/documents/35732/48132/tutkimus_ulkomaalaiset_mets%C3%A4marjanpoimijat_.pdf.pdf/029fc29d-9326-1e60-df39-70c6e368b44d?t=1559996628707
- Raunio, Mika (2023). Työnantajien kansainvälisen rekrytoinnin ja monikulttuurisen johtamisen kyvykkydet Suomessa. Avoin dokumentti julkaistu kommenttikierokselle. Valmis raportti julkaistaan Siirtolaisuusinstituutin Raportteja-sarjassa. <https://mobilefutures.fi/2023/11/09/tyonantajien-kansainvalisen-rekrytoinnin-ja-monikulttuurisen-johtamisen-kyvykkydet-suomessa/>
- Raunio, Mika, Markku Mattila, Linda Bäckman & Magdalena Kosová (2023). Alueellinen resilienssi ja työperusteinen maahanmuutto: Kasvihuoneteollisuuden ulkomainen työvoima Närpiön seudulla. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-609-3>
- Saartenoja, Antti, Maarit Träsk, Sami Tantarimäki & Markku Mattila (2009). Maaseudun maahanmuuttajat. Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 41. <https://helda.helsinki.fi/items/cada31bc-b85f-4231-8df6-7778c2effe3a>
- Strömmer, Maiju, Minna Suni, Katharina Ruuska & Päivi Liikkanen (2023). Kielikoulutus valmistamassa monikieliseen työelämään. Teoksessa Anne Pitkänen-Huhta, Karita Mård-Miettinen, & Tarja Nikula (toim.), *Kielikoulutus mukana muutoksessa*, 353–375. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys ry. AFinLA-teema, 16. <https://doi.org/10.30660/afinla.126727>
- Technology Industries in Finland (Teknologiateollisuus) (2022). *Diversity, equity and inclusion in the technology industry. Becoming an internationally attractive workplace*. Teknologiateollisuus. Saatavilla: <https://teknologiateollisuus.fi/sites/default/files/inline-files/%2C%2C%2C%2C%20Tecnologiateollisuus-Valo-2.0-Publication-11-2022%20%28003%29.pdf>
- Tuulentie, Seija & Bente Heimtun (2014). New Rural Residents or Working Tourists? Place Attachment of Mobile Tourism Workers in Finnish Lapland and Northern Norway. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14(4), 367–384. <https://doi.org/10.1080/15022250.2014.967998>
- Työterveyslaitos (n.d.). Monimuotoisuus ja inklusiivisuus asiantuntijaorganisaatioissa. Saatavilla: <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-asiantuntijaorganisaatioissa>
- Vaarala, Heidi, Sanna Riuttanen, Erja Kyckling & Susanne Karppinen (2021). Kielivaranto. Nyt! Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) seuranta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. https://www.jyu.fi/hyt/fi/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kielivaranto-nyt-_julkaisu_sivuiittain-1.pdf
- Vanhanen, Sari, Mika Raunio, Elli Heikkilä & Gabriel Olegário (2023). How diversity matters in working life: A literature review in a Finnish context. *Migration letters*, 20(4), 76–87. <https://doi.org/10.59670/ml.v20i4.3194>
- Virtanen, Aija & Mia Raitaniemi (2019). Työelämän kielikäytännöt monikielisyssä yhteisössä. Teoksessa Saarinen, Taina, Pirkko Nuolijärvi, Sari Pöyhönen & Teija Kangasvieri (toim.), *Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino, 231–255.

Kuva: AdobeStock.

NÄKÖKULMA

SANNA NYKÄNEN,
KATARIINA MANKINEN &
ANU CASTANEDA

Kirjoittajien affiliaatio: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Hyvinvointivaikuttajat -osasto, Yhdenvertaisuus -yksikkö, Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimi.

SANOISTA TEKOIHIN: KÄYTÄNNÖN KOKEMUKSIA KIELITIETOISISTA TOIMINTATAVOISTA ASiantuntijatyössä

Kielitietoinen työskentely pyrkii poistamaan työllistymisen esteitä ja mahdollistamaan työskentelyn myös kehittyvällä kielitaidolla. Organisaatioissa ja työyhteisöissä kielitietoisuutta voidaan edistää monin keinoin. Kielitietoisuus ja kielitietoiset toimintatavat kiinnostavat, mutta konkreettisia esimerkkejä työelämästä kaivataan.

Kielitietoinen työskentely perustuu ajatukseen, jossa kieltä ja kielitaitoa ei mielletä vain ihmisen ominaisuutena, vaan osana ammattitaitoa, jonka vahvistamista työn arjen tulee tietoisesti toteuttaa osana muutakin ammattitaidon vahvistamista. Kielitietoinen työskentely pyrkii poistamaan työllistymisen esteitä ja mahdollistamaan työskentelyn myös kehittyvällä kielitaidolla. Organisaatioissa ja työyhteisöissä kielitietoisuutta voidaan edistää monin keinoin, kuten tarkastelemalla kriittisesti työyhteisöjen totuttuja käytänteitä sekä sitouttamalla työyhteisöt osaksi kielitietoisia toimintatapoja. Kielitietoisuus ja kielitietoiset toimintatavat kiinnostavat, mutta konkreettisia esimerkkejä työelämästä kaivataan. Tässä puheenvuorossa esittelemme käytännön kokemuksia kielitietoisesta työskentelystä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimissä. Puheenvuorossa kuvaamme kokemustiedon valossa hyviksi todettuja käytänteitä kielitietoisesta työskentelystä asiantuntijatyössä. Kielitietoisilla toimintatavoilla voi olla merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia niin yksilöiden työllistymisen ja hyvinvoinnin kuin työelämän yhdenvertaisuuden edistämisen kannalta.

THL:n toteuttaman Ulkomailla syntyneiden hyvinvointitutkimuksen (FinMonik) mukaan lähes puolet Suomeen muuttaneista kokevat, että kielitaidon puutteet ovat keskeinen este työllistymiselle Suomessa (Kuusio ym., 2020). Vaikka äidinkielen tasoinen suomen kielen osaamisen vaatimus on usein perusteltua, saattaa korkeiden kielitaitovaatimusten takana piillä myös kyseenalaistamattomia, epätarkoituksenmukaisia tottumuksia sekä ennakkoluuloja ja syrjintää. Uudenmaan ELY-keskuksen toteuttaman selvityksen mukaan alle neljännes rekrytoijista on valmis rekrytoimaan henkilön, jolla ei ole sujuvaa suomen kielen taitoa (Lehmuskunnas ym., 2020). Puolet eri alojen rekrytoijista katsoo, että suomen kielen taidon tulisi olla lähes äidinkielen tasolla, jotta henkilö menestyy työssään. Kuitenkin Työterveyslaitoksen Monimuotoisuusbarometrin mukaan suuri enemmistö, peräti 88 prosenttia, henkilöstöalan ammattilaisista uskoo, ettei täydellistä suomen ja/tai ruotsin kielen hallintaa edellytetä, ellei työtehtävien luonne sitä vaadi (Bergbom ym., 2020). Suomessa kielitaidon merkitys työllistymisen esteenä on siis huomattava. Mitä tälle epäkohdalle voisi tehdä? Yksi vastaus on työyhteisöjen kielitietoisissa työskentelytavoissa.

**Työyhteisön
inklusiivisuuden, eli
aidosti yhdenvertaisten,
syrjimättömien,
kuuluvuuden
kokemusta
synnyttävien, kaikkia
osallistavien ja
mukaan ottavien
toimintatapojen
toteuttaminen vaatii
tietoista panostusta.**

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimissä on pilotoitu ja kehitelty erilaisia kielitietoisia toimintatapoja yhdenvertaisuuden ja inklusiivisuuden edistämiseksi sekä työhaussa (kts. esim. Rask, Teräsaho & Nykänen 2021) että työelämän arjessa. Tiimissä on esimerkiksi pilotoitu useita työyhteisön monimuotoisuutta edistäviä rekrytointikäytäntöjä, kuten monimuotoisuuslausukseen käyttöä ja moninaisuusarvon sanoittamista rekrytointi-ilmoituksessa, kielitaitovaatimusten kriittistä arviointia, anonyymiä osaamisnäytettä, rekrytoinnista viestimistä monikielisesti ja -kanavaisesti verkostoihin ja ilmoituksen visuaaliseen representaatioon panostaen, sekä panostaen monikielisyyteen työhaastattelussa ja hakijaviestinnässä. Avaamme seuraavaksi hieman tarkemmin kielitaitovaatimusten kriittistä arviointia, moninaisuusarvon sanoittamista rekrytointi-ilmoituksessa sekä käytännön esimerkkejä kielitietoisista toimintatavista tiimissämme.

Kielitaitovaatimusten kriittinen arviointi tarkoittaa kokemuksemme mukaan ennen kaikkea uskallusta kyseenalaistaa totunnainen ajatus suomen kielen lähes täydellisen osaamisen vaateesta työtehtävässä suoriutumiseksi. Tämän kriittisen arvioinnin myötä kielitaitovaatimuksemme vaihtelevat tehtävästä riippuen, ja toisinaan olemme päätyneet vaatimaan työnhakijoilta esimerkiksi sujuvaa englannin kielen taitoa ja suomen kielen perusteita erinomaisen suomen kielen sijaan. Huomionarvoista on, että suomen kielen vaatimustason madaltaminen ei tarkoita tehtävän vaativuuden tai asiantuntijuusvaateen madaltamista. Näissä tilanteissa myös rekrytointi-ilmoitukset ja hakijaviestintä on toteutettu suomeksi ja englanniksi. Kielen rooli on ollut merkittävä myös haastattelutilanteissa. Haastateltavilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa haastattelussa käytettävään pääkieleen (suomi tai englanti), koska on nähty tärkeänä, että hakija saa ilmaista osaamistaan itselleen mielekkäimmällä kielellä.

Monimuotoisuuslausukkeella olemme ilmaisseet työpaikkailmoituksissa arvoistamme ja kannustaneet vähemmistöihin kuuluvia hakemaan avoimena oleviin tehtäviin esimerkiksi seuraavalla tavalla: "THL:n tavoitteena on toimia yhdenvertaisuuden suunnannäyttäjänä suomalaisessa yhteiskunnassa. Toivomme hakemuksia eri ikäisiltä, eri sukupuolia edustavilta, sekä kieli-, kulttuuri- ja muihin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä. Toteutamme rekrytoinnissa positiivista erityiskohtelua silloin, kun hakijoina on yhtä päteviä tai vähäisessä määrin ansioiltaan toisis-

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Kielitietoinen toiminta käytännössä

thl Työterveyslaitos

Vinuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Lähde: THL 2022, kuvittaja Warda Ahmed,
thl.fi/moninaisesti

Kuva. Kielitietoinen toiminta käytännössä. Kielitietoinen toiminta voi aiheuttaa huolta heissä, jotka ovat tottuneet viestimään vain suomeksi. Esimerkiksi englannin puhuminen voi jännittää. Jokainen asiantuntija voi kussakin tilanteessa käyttää sitä kieltä, jolla kokee asiantuntijuutensa tulevan parhaiten esiin, ja toiset auttavat tarvittaessa.

Vinkkimme kielitietosiin toimintatapoihin:

- Kielitaitovaatimusten kriittinen arviointi rekrytointivaiheessa osana työyhteisön moninaisuutta vahvistavia rekrytointikäytäntöjä
- Kielitietoinen toimintatapa yhteiseksi aukipuhutuksi pelisäännöksi
- Organisaation tuki kielitaidon kehittämiseen
- Psykologisesti turvallinen, kielitietoinen työyhteisö, jossa uskalletaan kysyä ja tehdä virheitä

taan poikkeavia, joista toinen edustaa syrjinnän vaarassa olevaa ryhmää. Hakija voi kertoa omasta vähemmistötaustastaan halutessaan luottamuksettisesti". Monimuotoisuuslauseke voi sisältää maininnan positiivisesta erityiskohtelusta, jonka tulee olla oikeasuhtaista, suunnitelmallista, väliaikaista ja perustua yhdenvertaisuuslakiin. Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa, että aliedustettuun ryhmään kuuluva henkilö voidaan valita yhtä pätevien hakijoiden joukosta, mutta ei saa johtaa syrjivään suosintaan.

Työelämän monimuotoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen ja kielitietoisuus ei kuitenkaan rajoitu vain rekrytointivaiheeseen, vaan vaatii konkreettisia muutoksia työyhteisöjen jäsenissä ja käytännöissä. Työyhteisön inklusiivisuuden, eli aidosti yhdenvertaisten, syrjimättömien, kuuluvuuden kokemusta synnyttävien, kaikkia osallistavien ja mukaan ottavien toimintatapojen toteuttaminen vaatii tietoista panostusta. Käytännössä kielitietoinen työskentely työyhteisöme arjessa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työskentelyssä, kuten kokouksissa, käytetään kahden kielen (suomi ja englanti) hybridimallia. Hybridimalli varmistaa, että informaatio tavoittaa jokaisen työntekijän ja että kansainvälisten työntekijöiden suomen kielen oppimista sekä toimijuutta ja osallisuutta työyhteisössä tuetaan. Samalla suomenkielisten työntekijöiden valmiudet työskennellä monikielisesti vahvistuvat. Työskentelytavasta on sovittu yhdessä selväsanaisesti ja se on kirjattu ylös tiimin toimintatapoihin. Tapa sanoitetaan uudelleen aina tarvittaessa, esimerkiksi kun kokouksessa on uusia henkilöitä. Tämä lähestymistapa varmistaa, että vastuu kielitietoisuuden noudattamisesta ei ole vain yksittäisten työntekijöiden harteilla, vaan myös esihenkilöllä ja koko työyhteisöllä. Kielellinen hybridimalli edistää työyhteisön psykologista turvallisuutta, eli kokemusta siitä, että työntekijä voi olla oma itsensä ja ottaa riskejä vailla pelkoa negatiivisista seurauksista. Tärkeää on toimia järjestelmällisesti. Esimerkin voima on valtava, sillä kielitietoisia toimintatapoja on otettu laajemmin-

kin käyttöön organisaatiomme sisäisessä viestinnässä.

Organisaatiomme arvojen mukaisesti yhdenvertaisuuden suunnannäyttäminen ja siten kielitietoisuuden toimintatapojen kokeilu, kehittäminen ja käyttöönotto on vaikuttanut edistävän työyhteisöme moninaisuutta ja organisaatiomme toimintaa. Esimerkiksi organisaatiomme sisäinen viestintä pyrkii kaksikielisyteen: yhteisissä kokouksissa esitysten sisältö on joko käännetty chat-osioon englanniksi tai kalvot ovat kaksikielisiä (sama tieto suomeksi ja englanniksi) ja organisaation yhteisen Intra-alustan sisältö on tuotettu kaksikielisesti. Työnantaja myös tarjoaa mahdollisuuden osallistua suomen kielen kursseille työajalla ja työnantajan kustantamana. Haluamme kannustaa muitakin organisaatioita ja työyhteisöjä ottamaan kielitietoisia toimintatapoja käyttöön ja kokeilemaan niitä rohkeasti soveltaen erilaisiin työyhteisöihin.

Lähteet

- Bergbom, Barbara, Minna Toivanen & Ari Väänänen (2020). Monimuotoisuusbarometri 2020: Fokuksessa rekrytointikäytännöt ja monikulttuurisuus. Työterveyslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:9789522619471>
- Kuusio, Hannamaria, Anna Seppänen, Satu Jokela, Laura Somersalo & Eero Lilja (toim.) (2020). Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu, Raportti 1/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>
- Lehmuskunnas, Petra, Jyrki Kärpänoja, Sari Roth, Sakari Sandqvist & Maria Hietikko (2020). Selvitys maahanmuuttajien rekrytoinnista. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 09/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-314-876-5>
- Rask, Shadia, Sanna Nykänen & Mia Teräsaho (2021). Monimuotoisuutta edistävä rekrytointi: Moninaisesti parempi -hankkeen rekrytointikokeilun tuloksia. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu, Työpöytä 10/2021. Helsinki 2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-636-7>
- Kielitietoinen työskentely. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu, Työpöytä 4.3.2023. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytanta-kielitietoinen-tyoskentely>

INTEGRATION TRAINING PARTICIPANTS AS A COMMUNITY LANGUAGE PRACTICES AND STRATEGIES IN A MULTILINGUAL WORK AND EVERYDAY LIFE ENVIRONMENT

Formal integration courses focus on the tuition and learning of language skills in Finnish, but the informal aspects, such as time spent between classes and possible bonds created among participants, are important factors to consider in viewing integration in a more inclusive and holistic way.

ALICJA STANISZEWSKA

PhD researcher at the University of Jyväskylä, working in the Kone Foundation funded project "Forest Bites: Immigrants' Perspectives on Forests, Ticks and Climate Change". She holds a Master's degree in Cultural Ethnology and Anthropology from the University of Warsaw.

Kuva: AdobeStock.

The integration training and integration process in Finland are often a community-building experience for participants through shared experiences and challenges. In this article, I ask the question: what kind of language practices and strategies do the participants of the integration training use in their first steps in working and everyday life in Finland? I argue that the integration process, even though it aims to support learning the Finnish language and customs, is also a time of strengthening multilingual skills and building a community from which people of immigrant backgrounds function later in Finland. For this reason, the time between classes, during joint internships, and during leisure time is often just as important from the point of view of the integration process as the language classes themselves. The data consists of an autoethnographic field diary collected during integration training in 2021–2022 and ethnographic interviews with participants whose first year of integration training ended but were still customers of the integration process through vocational or further language training (2023). This article focuses on concepts of integration and the (non-)empowerment of multilingual communities. The study examines the strengths of immigrant Communities of Practice (CoPs) formed based on shared experiences in Finland, rather than on the nationality or origin of individuals.

Introduction

The dichotomy between migrants and the local community, often framed as an "us vs. them" narrative (Wodak 2011), maintains a perception that migrants exist as isolated individuals in need of assimilation into the broader Finnish societal fabric. The dominant narrative highlights the notion of migrants as outsiders who need to be integrated into the established social order and places the responsibility for integration exclusively on the migrant population.

This article explores the dynamics of language acquisition and community building within Finnish integration training. I focus on the language practices, experiences, and strategies of people of immigrant background in Finland who are a part of the official integration process (*kotoutuminen*) and participants of the integration language and working life training (*kotoutumiskoulutus*) organized by The Employment and Economic Development Office (*Työ- ja elinkeinotoimisto*). While integration training is commonly thought to primarily serve as a conduit for mastering the Finnish language and cultural norms, I argue that this

training also serves as an incubator for the cultivation of multilingual skills and the establishment of resilient community bonds.

I explore the relationship between language acquisition, community formation, and the integration process. The research draws on autoethnographic field diaries collected during integration training from 2021 to 2022 and ethnographic interviews conducted during subsequent stages of the integration process in 2023. I highlight the important role of informal interactions, both inside and outside the classroom, in shaping the integration experience. Drawing on Jean Lave's and Etienne Wenger's (1991) concept of Communities of Practice (CoPs) meaning local communities jointly constructed based on their everyday practices, I apply it to the participants of integration training to emphasize the resilience and cohesion present in multilingual communities formed based on shared experiences, rather than on individual nationality or origin.

As defined by Tuuli Kurki in their doctoral dissertation (2019, 63), immigrantization is the process of social construction of migrant subjectivities through integration and educational practices. The process involves homogenizing individuals from diverse backgrounds into a single group, known as migrants, which omits the multiplicity of their individual identities (Kurki 2019). Building on the foundation of this concept, I advocate in this article to reconceptualize the immigrant community, with a focus on individuals participating in the Finnish integration process, as a locally relevant and connected community. Rather than defining identity solely through national and ethnic origin or otherness, I look at the local immigrant communities as communities formed around shared experiences and practices. Through this perspective, I include individuals of diverse nationalities, including Finnish nationals, who are connected through common activities and interactions in the local context. I acknowledge the agency and contributions of individuals within the immigrant community and emphasize their active participation in shaping local social dynamics and cultural landscapes. In this article, I look at a more inclusive and nuanced understanding of community formation and integration possibilities within the Finnish context.

Integration training in Finland is currently the most extensive systematic tool to facilitate the societal integration of immigrants (Opetushallitus 2022). These trainings typically focus on language acquisition, cultural orientation, and practical skills useful for everyday and working life in Finland (Opetushallitus 2022). During the training, partic-

ipants take part in language, society, and history lessons and go on trips to forests, museums, and job expos. The main language practice happens within the group and with the teachers. A big part of the integration training is low-threshold job internships. Additionally, integration training includes modules on Finnish laws, working life, and institutions. It can also include optional studies that are curated towards an individual's vocational training or needs (Opetushallitus 2022, 47).

Integration: from a broader context to Finland

The concept of integration, particularly in the context of migration and resettlement, has undergone significant scrutiny and reevaluation in recent decades. At the turn of the twenty-first century, the prevailing discourse on integration was still dominated by assimilation theory, which advocated for immigrants to conform to the values, culture, and behaviors of mainstream society (Kivisto 2021). However, this approach became increasingly contested as researchers began to recognize its limitations and inherent biases (Kivisto 2021).

Despite advancements in conceptualizing integration, the term itself remains ambiguous and subject to diverse interpretations. The involvement and inclusion of migrants in the host society are commonly taken as the definition of integration (Grzymala-Kazłowska and Phillimore 2018). Integration is often seen as a dynamic, reciprocal process that creates mutually beneficial attitudes, cooperation, and acceptance between people (Garcés-Masareñas and Penninx 2016). Bucken-Knapp, Omanovic, and Spehar (2020) define integration as a process aimed at enabling migrants to achieve equal status with the native population in terms of functioning within society. The European Commission (2020) described integration as a dynamic, two-way process of mutual accommodation and responsibilities, signaling a departure from assimilationist paradigms. Mikkel Rytter (2018) critically examines further how the prevailing integration discourse perpetuates a dynamic of host-guest relationships, where immigrants are often cast as temporary visitors rather than equal members of society. They also highlight the concept of negative welfare reciprocity, which suggests that immigrants are perceived as benefiting more from the welfare system than they contribute. Rytter (2018) advocates the need for a critical reevaluation of integration frameworks and a concerted effort to address intersecting inequalities and power dynamics through language. Integration as practice is strongly entangled in the

power relations related to postcolonialism and structural racism (Bhambra 2009).

Integration training in Finland is a targeted program aimed at unemployed adult immigrants with residence permits, as mandated by the Integration Act (Finlex 2010) and Curriculum Criteria for Integration Education (Opetushallitus 2022). The integration training aims to equip participants with basic language proficiency (B1.1) in Finnish or Swedish, alongside other crucial skills for employment or further education (Tarnanen & Pöyhönen 2011). Typically offered as full-time labor market training or self-study, the latter involves tailored language studies supporting employment prospects beyond conventional training methods (Strömmer et al. 2023). With an emphasis on a seamless transition to working life, the curriculum integrates modules such as vocational studies, work placements, and entrepreneurship (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016; Opetushallitus 2017). Integration training may also accommodate part-time employment, providing dedicated support during the minimum six-week work placement period to enhance workplace language skills (Opetushallitus 2022).

Methodological Approach

In this study, I employ a qualitative mixed-methods approach based on an autoethnographic field diary and semi-structured interviews. This methodological framework allows me to look closer at the language practices, strategies, and experiences of adult immigrants who participated in integration training programs in Finland. Through a combination of autoethnographic reflections and interview data, this study aims to capture both personal narratives and broader themes relevant to the research problem. Data collection involved two methods: maintaining an autoethnographic field diary during my participation in integration training from 2021 to 2022 and conducting 16 semi-structured interviews with participants in 2023. The interviews aimed to capture participants' experiences, challenges, and strategies encountered during their integration training. During interviews, I used an open-ended dialogue form to grasp the diversity of perspectives and voices that shape the integration landscape.

In this article, I analyze the data thematically, focusing on identifying recurring patterns, themes, and experiences across both the field diary entries and interviews. The chosen methodology is rooted in the necessity to understand the integration process from the perspective of those directly involved. My focus is on adult migrants attending

The common experiences and practices outside of the classroom during internships and leisure time, for example in urban parks, provide a platform for mutual understanding, creating and supporting a sense of belonging that complements the formal language and culture instruction received in class.

integration training, a group of particular importance for understanding integration challenges and dynamics. A critical part of my fieldwork practice constitutes the fact that I am an immigrant woman in Finland. Limitations of this approach may include potential bias inherent in autoethnographic reflections and the subjective nature of interview responses. Additionally, the sample size of 16 participants may restrict the generalizability of findings to broader immigrant populations in Finland. Nonetheless, through the chosen methods I aim to amplify marginalized voices and perspectives within the integration discourse and focus on the locally rooted experiences of the research participants.

Multilingual Communities of Integration Training in Finland

The concept of Communities of Practice (CoPs) is a useful tool that supports the analysis of the formation and evolution of multilingual communities during and after integration training. CoPs are social groups wherein individuals share a common interest, engage in joint activities, and collectively develop shared practices and understandings (Lave & Wenger 1991). In the context of integration training, CoPs serve as environments for developing linguistic skills, cultural knowledge, and social bonds among participants.

The fluid and dynamic nature of language use I observed among integration training participants often manifests as blending Finnish with native-level languages and often a common *lingua franca* such as English, Spanish, or Russian. Through those situations, I observed three themes: 1) the dynamics of language acquisition, 2) identity negotiation, and 3) community building within the integration context. Participants articulate ideas, convey meaning, and navigate social interactions using a variety of linguistic resources and moving between languages. The fluidity in language use is a part of the learning process and the design of the training as well, because rarely do the instructors speak participants' native-level languages.

During the interviews, participants often expressed feelings of linguistic inadequacy or ambivalence toward their language proficiency. Despite possessing capabilities in multiple languages, including their native tongue, participants may perceive themselves as lacking fluency or mastery in any single language. Through those challenges, participants were negotiating their language identity, linguistic competence, and self-perception in the multilingual environment of the integration training. For many integration training participants,

multilingualism becomes a double-edged sword, simultaneously enriching their communicative opportunities while also blurring the boundaries of linguistic identity and proficiency. The constant code-switching and linguistic blending may contribute to a sense of linguistic fragmentation or displacement, wherein individuals struggle to fully identify with any single linguistic or cultural community (Boteva-Richter, 2024). Thus, integration training can have a profound impact on cultural transition on individuals' sense of self and linguistic belonging.

Integration Training as a space of cultural exchange

The locally created CoPs during integration training reflect the needs and concerns of the participants.

“As a result, their practices reflect the members' own understanding of what is important. Obviously, outside constraints or directives can influence this understanding, but even then, members develop practices that are their own response to these external influences.” (Wenger 1998, 2).

Integration training serves as fertile ground for the formation of Communities of Practice (CoPs), where individuals with shared experiences, challenges, and aspirations meet. Integration training participants collaboratively construct and negotiate their understanding of what is important in the integration process, as well as how they develop practices that reflect their collective identity and goals. On the side of language and culture learning that are inherent to the integration training, there is a strong need for mutual understanding and space to communicate. The common experiences and practices outside of the classroom during internships and leisure time, for example in urban parks, provide a platform for mutual understanding, creating and supporting a sense of belonging that complements the formal language and culture instruction received in class. Those practises are often a form of performative enacting of the taught Finnish culture and identities, in activities such as playing m^ölkky – a traditional Finnish throwing game – thus embodying elements promoted as emblematic of Finnish society. Performing Finnishness in this way is a way for people of immigrant background to “pass” as a member of a mainstream group (Valenta 2011) and at the same time adapt the activity to the newly formed community.

Mammon (2010, 22) argues that in Finland integration is constructed on a clear division between the public and the private, in which “private is the area of realizing one's own culture whereas the public is the neutral and culture-free common area, which aims at equality of all its members”. The space of the integration training becomes a transitory space, neither private nor public, where participants learn and negotiate the tensions and synergies between their private cultural identities and the expectations of the public sphere, aiming for a harmonious synthesis that fosters social cohesion and belonging within Finnish society.

The phenomenon of mixed language communication, where individuals seamlessly integrate multiple languages into their interactions, is often perceived differently in various contexts. In many workplace environments exists a prevailing perception that communication should be conducted predominantly in the language deemed professional or appropriate for the context (Lovrits 2022). This expectation often stems from cultural norms, organizational policies, or industry standards that prioritize linguistic uniformity and clarity in communication. As a result, instances of mixed language communication may be viewed as unconventional, informal, or even unprofessional by some individuals or organizations.

Furthermore, in contexts where linguistic proficiency is equated with competence or expertise, deviations from the prescribed language norms may be interpreted as a lack of proficiency or professionalism. This perception can be particularly pronounced when it comes to workers' seniority. (Lovrits 2022). The situation forms a closed loop where the integration training participants are placed in trainee positions despite their years of professional experience where their inability to fully express themselves in Finnish limits their effectiveness and leads to a devaluation of their worth as employees. This devaluation, in turn, perpetuates their placement in trainee positions and reinforces the cycle.

Additionally, the perception of mixed language communication as unprofessional may also be influenced by broader societal attitudes towards language diversity and linguistic variation. In societies where monolingualism is valorized and linguistic diversity is marginalized, individuals who engage in mixed language communication may face stigmatization or discrimination based on linguistic prejudice or stereotypes (Rosa & Flores 2017). However, it is important to recognize that the perception of mixed language communication as unprofessional is not universal and can vary significantly depending on the cultural, orga-

In societies where monolingualism is valorized and linguistic diversity is marginalized, individuals who engage in mixed language communication may face stigmatization or discrimination based on linguistic prejudice or stereotypes.

Kuva: AdobeStock.

nizational, and situational context. In some multicultural or multilingual workplaces, for example, mixed language communication is embraced as a reflection of the organization's diversity and inclusivity (Lovrits 2022).

In internship settings, where individuals may still be in the process of developing proficiency in Finnish, the use of mixed languages becomes a practical necessity for effective communication. Participants often find themselves blending Finnish with other languages, commonly English, to bridge linguistic gaps and convey their ideas, instructions, or questions comprehensibly. For those who did not speak English, the challenge was greater – they incorporated words from other languages, occasionally relying on similarities with English words for comprehension, yet often experienced a persistent sense of being incompletely understood. Internship participants in Finland undergoing integration training may perceive instances of language-based discrimination if they sense an unwarranted disadvantage compared to their local counterparts, resulting in feelings of unfair treatment, unease, frustration, or distress, particularly when these incidents can be attributed directly to disparities in linguistic proficiency. As Back and Piekkari, (2024) show in their research focusing on language-based discrimination in multilingual organizations in Finland, non-Finnish-speaking employees often face discrimination and exclusion in both physical and virtual workspaces, despite the lack of Finnish language requirements for the job positions. Similarly, as Back's and Piekkari's (2024) research shows, professionals in Finnish language integration training internships are relegated to the background and are not given responsibilities equivalent to their competencies.

Moreover, the asymmetrical nature of language exchange – where one party predominantly speaks in Finnish while the other responds in another language, typically English – deepens the power dynamics inherent in intern-supervisor relationships. Interns, who may possess varying levels of proficiency in Finnish, often default to using English as a *lingua franca*, reflecting a perceived linguistic hierarchy wherein Finnish is privileged as the dominant language of the workplace. In addition to highlighting the practical limitations that interns face in communicating in the workplace, this unidirectional language exchange highlights the need for greater support and accommodation for those who have limited Finnish language abilities but also training possibilities for the staff who work with interns.

The multilingual communities of practice forged during integration training often extend

beyond the classroom, persisting and evolving in the post-training phase of the integration process. After integration training, as participants transition into working and everyday life in Finland, they continue to draw upon the linguistic and cultural resources obtained during their integration training experiences. The challenges of belonging to the broader social network locally often result in coming back to the multilingual communities formed around the integration process through participating in activities organized by non-governmental organizations working with migrants.

Conclusion

In this article, I looked into how integration training can be a community-building experience. I discussed what kind of language practices and strategies integration training participants employ and I analyzed it through the concept of Communities of Practice (CoPs) (Lave & Wenger 1991). Participants of integration training adaptively mix languages in order to bridge communication gaps and create a sense of belonging. I argued that the integration training provides its participants with unseen and unvalued training in multilingual communication and how it empowers multilingual communities. Those assets are not strengthened

by the training's design itself but rather are side effects of how the CoPs work. Through shared experiences and challenges, these CoPs emerge as resilient and adaptable communities that extend beyond the integration training itself.

By recognizing integration training participants as CoPs, policymakers and stakeholders can adopt a more inclusive and holistic approach to the integration process. Leveraging the strengths and resources inherent within these communities can promote diversity as a strength rather than a barrier, enhancing social cohesion and cultural exchange. Moving forward, further research is needed to explore effective strategies for supporting and maximizing the benefits of CoPs in integration processes, ultimately contributing to the creation of more cohesive and resilient societies. Further research is also needed to explore how the concept of Communities of Practice (CoPs) during the integration process can promote inclusive cultural and linguistic exchanges, enhancing multilingualism as an asset in the job market and daily life.

Acknowledgments

I gratefully acknowledge the funding provided by the Kone Foundation.

Bibliography

- Alvesson, Mats (2009). *Organizational Ethnography: Studying the Complexities of Everyday Life*. *Organizational Ethnography: Studying the Complexities of Everyday Life*, 156–74. London: SAGE Publications Ltd. doi: 10.4135/9781446278925
- Back, Hilla, and Rebecca Piekkari (2024) Language-Based Discrimination in Multilingual Organizations: A Comparative Study of Migrant Professionals' Experiences across Physical and Virtual Spaces. *Journal of World Business* 59 (3): 101518. doi: 10.1016/j.jwb.2024.101518
- Boteva-Richter, Bianca (2024) Migration and (Loss of) Language—or about the Problems of Loneliness Caused by Migration and the Implications for Intercultural Dialogue Today. *Revista Guillermo de Ockham* 22 (February), 91–103. doi: 10.21500/22563202.6675
- Bucken-Knapp, Gregg Vedran Omanović & Andrea Spehar (2020). Institutions and Organizations of Refugee Integration. Bosnian-Herzegovinian and Syrian Refugees in Sweden. Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.33134/njmr.448
- Ennsner-Kananen, Johanna, Zeinab Karimi, Maria Petäjäniemi, Sepideh Sadatizarrini, Ameer Masoud, and Ilkholm Khalimzoda (2023). Introduction: Thinking Integration Otherwise. Zeinab Karimi, Johanna Ennsner-Kananen, Sepideh Sadatizarrini (Rahaa), Maria Petäjäniemi, Ameer Masoud, & Ilkholm Khalimzoda (eds.), *Rethinking Integration: Challenging Oppressive Practices and Pointing to Ways Forward*. Turku: Migration Institute of Finland, 15–32.
- European Commission (2020). *Action Plan on Integration and Inclusion 2021–2027*. Brussels: European Commission. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0758>. Accessed 23.2.2024.
- Garcés-Mascareñas Blanca & Rinus Penninx (2016). Introduction: Integration as a Three-way Process Approach? Bianca Garcés-Mascareñas & Rinus Penninx (eds.) *Integration Processes and Policies in Europe*, 1–9. Cham: Springer. doi:10.1007/978-3-319-21674-4_1
- Grzymala-Kazłowska Aleksandra & Phillimore Jenny (2018). Introduction: Rethinking Integration. New Perspectives on Adaptation and Settlement in the Era of Super-Diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44 (2), 179–96. doi: 10.1080/1369183X.2017.1341706
- Kivisto, Peter (2001). Theorizing Transnational Immigration: A Critical Review of Current Efforts. *Ethnic and Racial Studies* 24 (4), 549–77. doi: 10.1080/01419870120049789
- Kurki, Tuuli (2019). Immigrant-Ness as (Mis)Fortune?: Immigrantisation through Integration Policies and Practices in Education. Helsinki: University of Helsinki. Available: <http://hdl.handle.net/10138/294719>. Accessed: 10.3.2024.
- Lave Jean, & Etienne Wenger (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9780511815355
- Lovrins, Veronika (2022) Making Meaning of Multilingualism at Work: From Competence to Conviviality. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1–14. doi: 10.1080/01434632.2022.2047987
- Mammon, Reet (2010). Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa [The integration process of three ethnic groups in Finland]. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. Available: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf>. Accessed: 6.3.2024.
- Opetushallitus (2017). Päivitetty kotoutumiskoulutuksen toteutusmallit [Updated integration training delivery models]. Helsinki: Opetushallitus. Available: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/188626_koto_koulutusmalleja_2017_final.pdf. Accessed: 4.3.2024.
- Opetushallitus (2022). Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Available: <https://www.oph.fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kotoutumiskoulutuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2022>. Accessed: 4.3.2024.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016). Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi : kipupisteet ja toimenpide-esitykset [Educational pathways and integration of migrants: pain points and proposals for action] Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisu 2016:1. Available: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-386-6>. Accessed: 6.3.2024.
- FINLEX (2010). Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 [Act on promoting integration 1386/2010]. Oikeusministeriö. Available: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2010/20101386> Accessed: 4.3.2024.
- Rosa, Jonathan, and Nelson Flores (2017). Unsettling Race and Language: Toward a Raciolinguistic Perspective. *Language in Society* 46 (5), 621–47. doi: 10.1017/S0047404517000562
- Rytter, Mikkel (2019). Writing Against Integration: Danish Imaginaries of Culture, Race and Belonging. *Ethnos* 84 (4), 678–697. doi: 10.1080/00141844.2018.1458745
- Strömmer, Maiju, Minna Suni, Katharina Ruuska, and Päivi Iikkanen (2023) Kielikoulutus valmistamassa monikieliseen työelämään [Language education for multilingual working life]. *AFinLA-teema* 16. doi: 10.30660/afinla.126727.
- Tärnänen, Mirja, and Sari Pöyhönen (2011). Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet [Adequacy of immigrants' Finnish language skills and employment opportunities]. *Puhe ja kieli* 4, 139–52.
- Valenta, M. (2011). Immigrants' Identity Negotiations and Coping with Stigma in Different Relational Frames. *Symbolic Interaction*, 32(4), 351–371. doi: 10.1525/si.2009.32.4.351
- Wenger, Etienne (1998). Communities of Practice. Learning as a Social System. *Systems Thinker*, June 1998, 1-10.
- Wodak, Ruth (2011). "Us" and "Them": Inclusion and Exclusion – Discrimination via Discourse. Gerard Delanty, Paul Jones, and Ruth Wodak (eds.), *Identity, Belonging and Migration*, 54–77. Liverpool: Liverpool University Press (Studies in Social and Political Thought). doi: 10.5949/UPO9781846314537.004

NÄKÖKULMA

YASMIN SAMALET DIN

Interaction coordinator, Mobile Futures, Åbo Akademi University & Migration Institute of Finland

IIDA KAUFANEN

Postdoctoral researcher, Mobile Futures, University of Oulu

EVERYDAY ENCOUNTERS AND TWO-WAY INTEGRATION: THE IMPACT OF SHARED TOGETHERNESS IN LANGUAGE LEARNING

Everyday encounters fill an important function by creating opportunities to practice a language and form connections with others in informal settings. At the Villa Victor Coffee Club in Oulu and in the Cirkeln program by Luckan, language learning happens alongside doing things together, while at the same time enabling a sense of community to be formed.

"If we create places of joy [...] where everyone can go, children, adults, everyone. So then if these places would exist, then you might meet more people, different people. Because, here, when the winter begins, no one walks outside, but if these places would exist, then people might like to go there, and for example drink tea and coffee or something" (Sara)

The Mobile Futures research project studies diversity, trust, and two-way integration, focusing on different themes, such as everyday encounters. During the course of our research, participants have repeatedly demonstrated the lack of everyday spaces to meet new people, as is illustrated in the quote above from Sara (pseudonym). It is useful to think about all the things that happen when people come together. Whether it is a casual chat over coffee, or an organised activity at an event, encounters create platforms for far more than conversation and joint activities. They shape our understanding, nurture connections, and often lead to unexpected opportunities. Doing things together fosters safe spaces for learning.

The by-products of encounters go beyond the immediate exchange of words. They include the feeling of inclusion, a sense of community, and the empowerment that comes from being part

of something bigger. But encounters also embed practical aspects, such as the opportunity to use a language that one is currently learning.

Challenges and opportunities

Moving to a new country often presents the challenge of learning a new language. For migrants, especially adults, finding opportunities to practice the local languages can be difficult due to a lack of established connections and possibilities for everyday encounters. The widespread use of English as a lingua franca can further complicate this process. Speaking one of the local languages opens up cultural nuances and a possibility to create connections in a new environment, but connections also provide a space for everyday use of local languages.

Formal language courses, such as the integration training offered for unemployed migrants who have been in Finland for less than three years, provide a structured learning environment. However, they often focus on language as a means to an end - securing a job or ensuring successful integration. The integration training, typically completed in 1-2 years, is beneficial but not accessible to all. In addition, the courses tend to emphasize grammar and structure over communication, and opportunities to continue using the language after the training is over are scarce.

The by-products of encounters go beyond the immediate exchange of words. They include the feeling of inclusion, a sense of community, and the empowerment that comes from being part of something bigger.

Language learning extends beyond formal integration training and practicality. Everyday interactions and the use of language in informal settings, can create spaces of inclusivity and make the target language a part of everyday life. This two-way integration process of encounters and all that comes with it, involves not just the migrant population, but the entire society.

However, finding spaces for informal encounters can be challenging. Therefore, as we see it, it is the responsibility of the receiving society to create more opportunities for these spaces to occur, and thus promote two-way integration.

Examples of shared togetherness

There are many great examples for facilitating such encounters while creating opportunities for shared togetherness. Close collaborations with local actors have been, and are, a large part of the ongoing research in the Mobile Futures project. A key project collaborator is the Multicultural centre Villa Victor from the City of Oulu. Villa Victor organises events, provides guidance in multiple languages, as well as free of charge language courses.

As part of the collaboration, the Mobile Futures research team "Trust in everyday encounters" collected feedback about the services offered by Villa Victor. Overall, the feedback was very positive.

However, many people were hoping for more opportunities to speak Finnish in an informal setting, for example, over a cup of coffee. A couple of months later, as a response to the feedback the Villa Victor Coffee Club was initiated. The main idea behind the Coffee Club is to get together, have tea and coffee and speak in Finnish. No prior language skills are required, only a willingness to meet new people. For each meeting, there is a topic for discussion or a joint activity that we do together. It can, for example, be a discussion on literature or doing aquarelle painting. The content and topics are suggested by the participants. There is no required sign-up and people can come and go according to their needs. The Coffee Club is perceived as something very positive, and is appreciated by the participants, who refer to the Coffee Club as a safe place to meet new people. Strikingly, many also say that the Coffee Club is the only place where they actually communicate in Finnish.

Another example of fostering shared togetherness is the Cirkeln program by Luckan Integration. Cirkeln (Eng. 'the circle') is designed to encourage two-way integration. It provides a platform where people can meet and engage through different activities. The main idea behind the program is that meeting new people might feel less intimidating when the objective of the meeting is something else than the encounter itself. Furthermore, Cirkeln also creates an opportunity for using a local or any other language, in a comfortable setting. "Circles" are created on the basis of language, location or shared interests, depending on the participants' wishes. The choice of activity is entirely up to the group, fostering a sense of ownership and community. By creating a warm and welcoming community, Cirkeln not only facilitates language learning but also promotes a sense of belonging and contributes to the process of two-way integration.

In conclusion, initiatives like the Villa Victor Coffee Club and Cirkeln are great examples of how two-way integration can be facilitated in practice. They create spaces for shared togetherness, promote language learning in informal settings, and most importantly, make people feel included and part of something bigger. These initiatives highlight the importance of everyday encounters and shared activities; they serve as a reminder that integration should be a two-way process, involving both the migrant population and the receiving society. In these settings, language learning becomes a by-product of shared experiences and encounters, rather than a separate, isolated task of the individual.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

KIELI, KÄYTÄNNÖT JA OSALLISUUDEN RAKENTUMINEN NAISTEN OHJATUSSA LIIKUNTARYHMÄSSÄ

EVA RÖNKKÖ

FT, tutkija | Liikuntatieteellinen Seura,
Jyväskylän yliopisto

Tarkastelen artikkelissa kielen käyttämiseen liittyviä tilanteita ja niiden vaikutuksia osallisuuden rakentumisessa monikielisessä naisten liikuntaryhmässä. Empiirinen aineisto on kerätty väitöstutkimuksessa julkisen liikuntapalvelun toiminnassa vuosina 2017–2021. Liikuntaryhmässä osallisuus tarkoitti nähdä ja kuulla tulemista sekä liikkujana että ihmisenä. Osallisuuden muodostumisessa kielellä oli kommunikatiivinen roolinsa liikkeiden ohjaamisessa ja tiedon välittämisessä. Lisäksi määritteli kieli liikkujien sosiaalista asemaa sekä ryhmän ilmapiiriä. Ohjaajan kielen käyttämisen tavoilla oli merkitystä siihen, miten liikkumaan tulleet näkivät itsensä suhteessa ohjaajaan sekä syntyikö ryhmässä sosiaalista läheisyyttä ja moraalista hyväksyntää. Monikielisessä liikuntayhteisössä keskeiseksi nousee tilannekohtainen rento ja limittäinen kielten käyttäminen etnis-kielellisiä rajoja ylittäen.

Kuva: Pexels.com

Monikielisyys ja muuttuva kielimaisema tarjoavat liikuntayhteisöissä yhtäältä mahdollisuuksia sekä menestystä, mutta voi toisaalta toimia osallisuutta ja omaehtoisuutta rajoittavana tekijänä.

Kansalliset rajat ylittävä liikkuvuus yhdessä ammattimaistuneen urheilun kanssa ovat kasvattaneet liikunnayhteisöissä käytettyjen kielten kirjoa. Huippu-urheilussa kielellistä moninaisuutta lisäävät ulkomaalaistaustaiset valmentajat sekä erilaiset seura- ja joukkuevahvistukset. Samoin harrasteryhmissä liikkuu yhä enemmän eri kieltä puhuvia henkilöitä.

Kielellinen moninaisuus on ilmiönä suomalaisessa liikuntakulttuurissa vielä varsin näkymätöntä ja vähän tutkittua. Yksikielisyyden normiin pohjautuvat kieli-ideologiat, uskomus liikunnan universaaliuuteen sekä slogan ”Liikunta on yhteinen kieli” ovat vaikuttanut siihen, että liikuntapolitiikassa ja -tutkimuksessa on kielellistä moninaisuutta ja siihen liittyviä käytäntöjä tarkasteltu varsin vähään (Rönkkö 2020). Keskustelut kielistä ja kielikäytännöistä kytkeytyvät lähinnä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden kotouttamiseen ja kansallisen kielen oppimiseen. Kielellinen moninaisuus on kuitenkin kotouttamista laajempi kysymys koskettaen muutoiperäisten henkilöiden lisäksi myös kansallisia kieliyhteisöjä.

Tarkastelen tässä artikkelissa, miten kielten käyttäminen sekä oman kielen puhuminen on vapaa-ajan liikuntaryhmässä yhteydessä osallisuuteen ja joukkoon kuulumiseen. Osallisuus ja joukkoon kuulumine ovat liikuntaryhmässä fyysisen rasituksen ja liikunnallisten tavoitteiden rinnalla tärkeitä tekijöitä, jotka tukevat liikunnallista aktiivisuutta ja omaehtoisuutta sekä liikkujien sitoutumista ryhmään (Rönkkö 2023). Osallisuudella tarkoitan liikuntayhteisössä nähdä ja kuulla tulemista sekä liikkujina että ihmisenä siten, joka vastaa liikkumaan tulneiden omia tavoitteita ja minäkuva. Joukkoon kuulumine edellyttää sosiaalista ja moraalista läheisyyttä sekä tunnustetuksi ja hyväksytyksi tulemista omana itsenä (Bauman 2020, 88–90).

Osallisuus on vahvasti yhteydessä kieliin ja kielikäytäntöihin, sillä yhteiskunnallisilla ilmiöillä ja prosesseilla on kielellinen luonne. Kielellinen luonne tarkoittaa yhtäältä suhtautumista eri kieliin sekä toisaalta käytäntöjä ja valintoja monikielisessä toimintaympäristössä ihmisiä yhdistävänä tai syrjään jättävänä. Kielillä on erilaiset statukset sekä yhteiskunnallinen oikeutus niiden käyttämiselle määrittäen myös kielen käyttäjien statuksia. Kun toisten monikielisyttä nähdään rikkautena, puhutaan toisten kohdalla kielitaidottomuudesta. (Pöyhönen ym. 2019.)

Monikielisyys ja muuttuva kielimaisema tarjoavat liikuntayhteisöissä yhtäältä mahdollisuuksia sekä menestystä, mutta voi toisaalta toimia osallisuutta ja omaehtoisuutta rajoittavana tekijänä. Rajoja syntyy kielestä resurssina, mutta myös eri

kieltä puhuvien sosiaalisista paikantumisista. Lisäksi monikielisyys liikuntaryhmässä voi tuoda valtasuhteisiin perustuva epäsymmetriaa, joka ilmenee vuorovaikutuksen säröinä osaja-oppi- ja asetelmana syntyperäisten ja ei syntyperäisten kielienpuhujien välillä (ks. Kurhila 2001).

Artikkelin aineisto perustuu väitöstutkimuksessa tehtyyn etnografiseen kenttätutkimukseen julkisen liikuntapalvelun ryhmissä vuosina 2017–2021 (Rönkkö 2023). Osallistuin viikoittain lähiöissä naisille järjestettyihin monikielisiin liikuntaryhmiin tutkijana ja itsekin liikkujana. Keräsin aineiston liikuntatiloissa ja pukuhuoneissa havainnoimalla niin liikkujia kuin myös ohjaajaa. Lisäksi haastattelin 19 liikkujaa sekä kahta ohjaajaa ja koordinaattoria. Aineiston analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka toteutin monivaiheisena prosessina.

Koska eri kieltä puhuvat naiset osallistuivat ohjattuun liikuntaan useita vuosia, oli lähiön liikuntaryhmästä muodostunut liikuntayhteisö, jossa tavat toimia kielivät ryhmäläisten tunteesta kuulua liikuntayhteisöön. Tarkastaen näitä toimitapoja kielen kommunikatiivisen sekä identifioivan roolin kautta peilaten käytäntöjä osallisuuden rakentamiseen vapaa-ajan liikuntaryhmässä. Artikkelissa käytetyt esimerkkikatkelmat ovat aineistolainauksia väitöskirjasta, haastateltavien nimet anonymisoituna.

Kielten käyttäminen liikuntaryhmässä

Liikkuminen sekä ohjaaminen kielellisesti moninaisessa ryhmässä on lähtökohtaisesti monimuotoista ja kielirajat ylittävää, jossa yhdistyvät kehollinen ja kielellinen vuorovaikutus sekä tunnepohjainen ilmaisu. Vaikka liikkuminen ryhmässä onnistuu liikkeitä toistamalla ilman yhteistä kieltä, tarvitaan suorittamisen rinnalle liikkujien neuvomista ja ohjaamista, kuten liikkeiden selittämistä, asentojen korjaamista, rasituksen sanallistamista. Olin kirjannut kenttäpäiväkirjaan seuraavasti: "Vaikka naisten suomen kielen ymmärtäminen oli vähäistä, he näyttivät pitävän tärkeänä sitä, että heidän ohjaajansa opettaa liikkeitä tekemään oikein."

Ryhmän ohjaajan liikunta-alan kielivaranto oli ei-syntyperäisenä suomen kielen puhuja rajallista. Ohjaus oli kuitenkin hyvin ymmärrettävä, selkeä ja kannustava. Ohjaaja näytti vaihtoehtoja, tuli luo, korjasi asentoja ja koetti selkeästi suomea puhumalla sekä kieltä vaihtamalla saada neuvoja perille. Tilanteessa sekoittuvia eri kielten käyttäminen ja ei-kielelliset ilmaisut.

Koska ohjauksen aikana käytettävä sanavarasto on rajattu ja suppea, tulivat säännöllisesti ryhmiin osallistuneille tärkeimmät suomenkieliset ilmaisut englannilla tai muilla kielillä täydennettyinä melko nopeasti tutuiksi. Liikuntatuokioiden teho ei siten

jäänyt kielimuurin taakse. Selkeä suomi, joustava ja limittäinen kielten käyttö yhdistettynä liikkeiden näyttämiseen sopii tilanteeseen, jossa päämääränä on liikuntakokemus itseisarvoisena, ilman kotouttamisen piiloagenda.

Ohjaaja puhumisen mittapuuna

Kielellisesti moninaisessa ryhmässä ohjaajan "ei niin hyvä suomi" kääntyi monella tavalla eduksi. Verrattuna runsassanaiseen ohjaukseen, saivat naiset yksinkertaisemmasta puheesta paremmin selvää.

Meidän ohjaaja puhuu suomea, mutta hän puhuu... hän on maahanmuuttaja itse ja hän ei osaa suomea niin hyvin kuin suomalaiset ohjaajat ja se on kaksi eri kieltä, me maahanmuuttajat ymmärrämme toisiamme paremmin kun toi... kun me puhutaan suomalaisten kanssa. Mulle on helpompi puhua maahanmuuttajien kanssa (suomea), kun suomalaisen kanssa (Raquel).

Myös ohjaaja pohtii puhumista ja kielen käyttämisen suhdetta ohjaamiseen. "Se on tärkeä, että ei tarvitse miettiä, meneekö se kieli täysin oikein" (Ohjaaja).

Ulkomaalaistaustaisen ohjaajan tekemät kielipiilliset virheet rohkaisevat naisia käyttämään suomen kieltä sellaisena kuin he sitä osasivat. Kun syntyperäinen kielen puhuja on mitta, johon syntyperäinen kielen puhuja on mitta, johon ei-syntyperäinen puhuja esimerkkinä, mihin voi kehittyä. Syntyperäisen ja ei-syntyperäisen kielenkäyttäjän vuorovaikutukseen liittyy monenlaista osaamisen ja ei-osaamisen epäsymmetrisyyttä. Epäsymmetrisyys korostuu erityisesti silloin, kun syntyperäinen suomenpuhija edustaa instituutiota ja ammattiosaamista, esimerkiksi ohjaaja liikuntaorganisaatiota (ks. Buchert 2015, 161). Ei-syntyperäisen kielenkäyttäjän on ylitettävä sosiaalisia ja kielellisiä rajoja, jotka saattavat estää käyttämästä olemassa olevaa kieliresurssia.

Ryhmäliikunnan tunteilla voi olla eroja, kuinka paljon kielellistä ohjausta tarvitaan. Naisten keskusteluissa tuli ilmi, että esimerkiksi zumbassa ei kaivattu ohjaajalta yhtä tarkkaa kielellistä ohjausta verrattuna joogaan tai itämaiseen tanssiin. Kieli ohjauksen välineenä merkillistyi sen mukaan, miten spesifi ja tarkka kehonkäyttäminen ryhmäliikunnassa oli.

Haasteena syvempi ymmärtäminen

Ryhmäläisten heikohko suomen kielen taito ei ker-tonut siitä, että Suomeen oli vasta muutettu, vaan

Monikielisessä ryhmässä omalla kielellä puhuminen ja kielten limittäinen käyttäminen ovat siten turvallisen ilmapiirin muodostumisen tekijöinä, mikäli rinnalla on myös jokin yhteisesti puhuttu kieli.

Kuva: AdobeStock.

pikemminkin hektisestä arjesta, johon suomen kielen hiominen ei mahtunut. Muutamaa naista lukuun ottamatta, lähes kaikki pystyivät puhumaan arkeen liittyviä asioita, mutta liikunta-aiheisia keskusteluja oli hankaa käydä. Yhtäältä liikuntaan liittyvä sanavarasto on sellaista, jota arkielämässä ei tule välttämättä vastaan sekä toisaalta liikkumiseen ja terveyteen liittyvät teemat olivat osalle vieraita. Lisäksi sekaannusta aiheuttavat toisia lähellä olevat sanat, kuten niska ja nilkka, kynsi ja kylki, liha ja lihava, pelata ja pelätä tai kunto ja kunta. Esimerkiksi kestävyyskunnosta puhuminen aiheutti hämmennystä, koska kunto sanoo assosioi kunta sanan sekä lähellä olleiden kuntavaalien kanssa.

Monikielisessä ryhmässä ohjaajan ja liikkujien kommunikaatioon liittyviä haasteita syntyy myös sanojen merkityksestä. Kansalliset liikuntakulttuurit ovat kehittyneet aikaa ja paikkasidonnaisina vaikuttaen merkityksiin, joita liikkumiseen ja urheilemiseen liittyvät sanat kantavat. Suomalaisessa liikuntakulttuurissa urheilu ja liikunta ovat kehittyneet toisistaan erillisiksi toimintakentiksi, jolloin kielellisesti se näkyy kahtena eri käsitteenä (Itkonen 2021, 38–41). Suomeen muuttaneille tällainen jako ei välttämättä ole tuttu, jos omassa kielessä ei ole erillisiä ilmaisuja urheilulle ja liikunnalle. Tällöin liikunnasta puhuttaessa vastaanottaja saattaakin ajatella tavoitteellista treenaamista. Esimerkkikatkelmassa kävimme keskustelua kahdella kielellä siten, että esitin kysymykset suomeksi ja Tina vastasi omalla kielellä.

Eva: Mitä sulle tarkoittaa liikunta?

Tina: Sport, se on säännöllinen fyysinen aktiivisuus, toivottavasti erillinen päivän muusta tekemisestä, koska arkityöt vaativat myös fyysistä voimaa,... mutta se ei ole sama asia.

Eva: Entäs metsässä käveleminen, sellaiset asiat?

Tina: Sanoisin, että se on enemmän viihde, jos vertaa urheiluun, se (urheilu) on enemmän keskittynyt jollekin tavoitteelle, esimerkiksi mennä joku välimatka jossain ajassa.

Haastattelukatkelma osoittaa, että liikkumisen ja siihen liittyvien sanojen ja merkitysten ymmärtäminen ei ole universaali vaan on sidoksissa siihen, miten omassa yhteisössä on vallitsevaan liikuntakulttuuriin sosiaalistuttu (Berger & Luckmann 1994). Liikuntaan liittyvien sanojen kytkös kansallisiin liikuntakulttuureihin ja eri merkitysperspektiiveihin tuo haasteita liikuntaneuvontaan kielellisesti moninaisissa yhteisöissä. Neuvonta edellyttää kielen roolin tuntemista arkielämän sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Lisäksi on tärkeä tiedostaa eri yhteiskuntajärjestelmässä kasvaneiden mahdollisia tulkintojen eroavuuksia arjesta ja

asioista, myös liikunnasta ja terveydestä nuoruudessa maksutun valossa. Aikaisemmat tulokset liikunnasta eivät kuitenkaan estä uusien merkitysten muodostumista, mikäli kehollisia kokemuksia avataan asuinmaan liikuntakulttuuriin kontekstissa. Siihen tarvitaan luottamuksellista suhdetta ohjaajaan sekä jokin yhteinen kieli tai tulkkausapu kommunikation onnistumiseksi.

Kieli identifioivana

Kielen identifioiva rooli ilmeni naisten tapoina määrittellä itseä ja paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Sosiaalinen paikantuminen läpäisi niin liikkujien kuin myös ohjaajien puhetta ja oli kytköksissä koettuun toiseuteen. Keskustellessani kuulin usein pahoitteluja ”kehnosta suomen kielen taidosta”. Esimerkiksi ensimmäisessä kohtauksessa ohjaajan kanssa kiinnitin huomiota lauseisiin: ”Minun kielitaitoni ei riitä” ja ”Tiedän omaa paikkani Suomessa”. Näillä ilmaisuilla ohjaaja paikansi itsensä ”heikkona suomen kielen puhujana”, vaikka kävimme sujuvaa, kylläkin aksentilla puhuttua suomea. Ristiriita itsearvioinnin ja suomen kielen puhumisen välillä oli ilmeinen, koska myöhemmin, liikuntaryhmän edessä, näin ohjaajan itsevarmana kielenkäyttäjänä. Kirjoitin havainnosta tutkimuspäiväkirjaan.

Hän (ohjaaja) tuntee oman arvonsa ja osaamisensa, mutta kun hän puhuu itsensä suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa, hänestä tulee ikään kuin toinen ihminen, epävarma ja puolikas.../ Hän käyttää monesti ilmaisia minä ja he (liikuntapalvelut), ilmeisesti hän ei koe kuuluvansa siihen organisaatioon, jossa työskentelee.

Sosiaalinen paikantuminen näkyi myös sanavalinnoissa. Ulkomaalaistaustaisista liikkujista puhuessaan käytti ohjaaja ilmaisia naiset tai ihmiset. Kontekstin vaihtuessa arkielämään ja pärjäämiseen Suomessa vaihtui ilmaisu maahanmuuttajaksi.

Sosiaalinen paikantuminen sekä muutos, toisin sanoen sosiaalinen persoonan vaihtuminen, oli havaittavissa myös liikkumaan tulleiden naisten puhussa. Sosiaalisella personalalla (henkilöllä) tarkoitetaan ohjaajan sekä liikkujien tapoja määrittellä omaa persoonaa sekä joukkoon kuulumista sen mukaan, mistä kehyksestä käsin tulkintoja tehtiin. Daviesin ja Harrén (1990) sosiaalisen asemoinnin teorian (*social positioning theory*) mukaan ihmisten käsitys itsestään on dynaaminen ja muuttuu sitä mukaa, miten muut määrittelevät kyseistä henkilöä sekä hänen sosiaalista paikantumistansa ja luotettavuutta.

Joukkoon kuulumiseen ja osallisuuden tunteeseen vaikuttivat kokemukset siitä, oliko sosiaalista tilaa puhua kieltä aksentilla tai virheineen. Jos ohjaaja on syntyperäinen suomen kielen puhuja, saattoi hänestä muodostua rima, johon omaa puhumista verrattiin. Siten ei uskallettu käyttää vasta kehitteillä oleva kielitaitoa.

Raquel: Mä tunnen kun... kun vammaisen henkilö, mulla on sellainen tunne, kun mä aa... en voi vastata heti, kun kysytään suomeksi, mulla tosi hankala, mä ymmärrän heti, mutta mulla todella vaikea puhua, sen takia mä en halua, että joku kysyisi minulta jotain... esimerkiksi liikunnan tunteilla mä aina seison takana ja mä ymmärrän, mutta mä en halua vastata, mä teen paljon virheitä ja.... aa taas se on maahanmuuttaja.

Eva: Onko virheen tekeminen huono?
Raquel: Minulle se on.

Raquelin kielitaito oli riittävä suomen kielen puhumiseen, mutta hän ei halunnut tulla ei-suomenkielisenä tunnistetuksi ja valitsi siksi takarivin paikan. Hänelle haaste ei ollut niinkään toisissa liikkujissa, vaan mahdollisesti ohjaajan osalta puhutuksi tulemisessa, jossa saattoi paljastua hänen ”maahanmuuttajuus”.

Ohjaajan ja liikkujien puhetaidon arvioimisessa kehnoksi ei otettu itse asiassa kantaa siihen, miten arjessa tultiin suomen kielellä toimeen, vaan siinä määriteltiin maahanmuuttajuutta eli sosiaalista persoonaa, johon liittyy riittämättömyyttä ja osamattomuutta. Tällaista ”vajavaista tai puolikasta persoonaa” on Stuart Hall (2019) kuvannut minäkuvan paikalta siirtymisenä, jossa toiseen maahan muuttaessa aikaisemmin omaksuttu minäkuva hajoa ja elämään opitaan ”erojen kautta ja kanssa” (Hall 2019, 27).

Nimesin havainnot sosiaalisen paikantumisen muuttumisesta *jakaantuneeksi sosiaalseksi tilaksi* ja siihen liittyvän minäkuvan *opituksi maahanmuuttajuudeksi*. Opittu maahanmuuttajuus on sosiaalinen tila, jossa valtaväestön keskuudessa määritellään itseä puutteiden ja riittämättömyyden kautta. Tutkimani monikielissä liikuntaryhmissä tuli esille kuitenkin eheämpiä ja kokonaisempia ihmisiä, koska omia taitoja ei tarvinnut verrata valtaväestöön.

Kielikäytännöt yhteisön luojana

Kuvailin edellisissä luvuissa kielten käyttämiseen liittyviä tilanteita ja ratkaisuja kielen kommunikatiivisen sekä identifioivan funktion kautta lähinnä yksilöiden näkökulmasta. Käytännöt monikielisisä liikuntaryhmissä vaikuttivat lisäksi siihen, kuin-

ka merkitykselliseksi suhteet liikuntaryhmän sisällä muodostuvat. Merkitykselliset suhteet voivat syntyä yksittäisten jäsenten, esimerkiksi ohjaajan ja joidenkin liikkujien välillä tai yleisesti koko liikuntaryhmän sisällä, riippuen siitä, millaisia kielellisiä käytäntöjä tuotetaan ja toisinnetaan.

Yhtäältä naisten omakielinen puhe piirsi rajoja, koska niin pukuhuoneessa kuin liikuntatilassakin naiset ryhmittivät samaa kieltä puhuvien lähelle. Etuna toimintatavassa oli se, että vaativimmissa liikkeissä tai asennoissa sai ohjaaja tarvittaessa läheltä käänösapua. Toisaalta omakieliset ryhmät näyttivät paradoksaalisesti toimivansa myös yhdistäjinä. Mahdollisuus puhua omalla kielellä oli osoitus siitä, että eri kielillä puhuminen oli sosiaalisesti ja moraalisesti hyväksyttyä, joten kielten välillä puuttui tunnistettava hierarkia. Omakieliset puhekuplat toimivat ikään kuin sosiaalisena liimana, sillä pahesunnan puuttuminen kertoi erikielisten liikkujien sekä heidän kieltensä hyväksymisestä sellaisenaan. Monikielisessä ryhmässä omalla kielellä puhuminen ja kielten limittäinen käyttäminen ovat siten turvallisen ilmapiirin muodostumisen tekijöinä, mikäli rinnalla on myös jokin yhteisesti puhuttu kieli.

Osallisuuden ja joukkoon kuulumisen näkökulmasta suomen kielen puhuminen merkityksellistyi rajojen piirtäjänä laajasti katsottuna osajien ja ei-osajien välillä. Toisaalta juuri suomen kieli toimi yhdistävänä tekijänä ollessaan monikielisessä ryhmässä kommunikation ja vuorovaikutuksen väline. Kieleen liittyvien merkitysten ambivalentti luonne kertoo siitä, kuinka kontekstin vaihtuessa muuttuvat myös kielen käyttämiseen liittyvät merkitykset ja kielenkäyttäjien sosiaaliset paikantumiset. Kielten käyttäminen liikuntaryhmissä on siten paljon enemmän kuin ryhmäläisten liikuttamista ja liikkeiden ohjaamista. Se on myös yhteiskunnallista vuorovaikutusta, jossa neuvotellaan identifioitumisesta, asemoitumisesta ja tunnustamisesta (Lehtonen 2015, 55–56).

Muodostuuko omakielisestä puheesta rajoja vai ei, riippuu kokonaisvuorovaikutuksesta, ei niinkään tietyistä yksittäisistä tekijästä. Hyvän ilmapiirin muodostumisessa oli ylipäänsä merkitystä sillä, että pukuhuoneessa oli jatkuvaa keskustelua. Muissa liikuntatiloissa kohdattu puhumattomuus koettiin hankalaksi, koska tilassa puuttui inhimillinen kohtaaminen. Tervehdykset sekä keskustelut pukuhuoneessa liittyivät joukkoon kuulumisen tunteen muodostumiseen, vaikka useilla kielillä puhuttiinkin.

Lopuksi

Liikunnan harrastaminen monikielisessä ryhmässä on kompleksinen, jossa sekoittuvat fyysinen tekeminen ja sosiaaliset suhteet. Sosiaalisten suhteiden

muodostumisessa rento, joustava ja limittäinen kielten käyttäminen kertoo suhtautumisesta eri kieliin ja kielen käyttäjiin. Kielikäytäntöjen muodostumisessa ohjaajan valinnoilla on keskeinen rooli. Tavat, miten ohjaaja toimii kielellisesti moninaisessa liikuntayhteisössä, luovat normit ja rutiinit myös liikkujille määrittäen sosiaalista läheisyyttä ja moraalista hyväksyntää.

Vapaa-ajan liikuntaryhmässä naisten omat tavoitteet liikunnalle voivat olla monenlaiset. Ohjaajan näkökulmasta tärkein tavoite on tarjota ryhmäläisille hyvä liikunnallinen kokemus. Silloin kieli on väline sen kokemuksen mahdollistamisessa ja valinnat kielikäytäntöihin liikkumista sekä liikkujien minäkuvia tukevia. Vaikka ryhmäliikunnan tunneille tullaan liikunnan vuoksi, jossa ensisilmäyksellä kehollinen tekeminen ylittää puhuttujen kielten rajat, saattaa kuitenkin juuri kieliin liittyen muodostua vaikeasti ylittettäviä sosiaalisia esteitä ja kuiluja.

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (2020). *Sosiologinen ajattelu*. 8 painos. Tampere: Vastapaino.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suom. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Buchert, Ulla (2015). *Maahanmuuttajuuden institutionaaliset kategoriat*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 87/2015. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behavior* 20(1), 43–63.
- Hall, Stuart (2019). *Mitä on tekeillä? Esseitä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisuudesta*. Suom. M. Lehtonen & O. Löytty Tampere: Vastapaino.
- Itkonen, Hannu (2021). *Liikkumisen sosiologia*. Tampere: Vastapaino.
- Kurhila, Salla Kristiina (2001). Asiantuntijuuden kerrostumia. Syntyperäiset ja ei-syntyperäiset suomenpuhujat virkailijoina ja asiakkaina. Johanna Ruusuvaara, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia*. Tietolipas 173. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 178–195.
- Lehtonen, Heini (2015). *Tyylitellen: Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pöyhönen, Sari, Nuolijärvi Pirkko, Saarinen Taina & Kangasvieri Teija (2019). Kielipolitiikka ja kielikoulutuspolitiikka monipaikkaisina ilmiönä ja tutkimusaloina. Taina Saarinen, Pirkko Nuolijärvi, Sari Pöyhönen & Teija Kangasvieri (toim.) *Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino, 9–24.
- Rönkkö, Eva (2023) *Mukana ulosuljettuna. Etnografinen tutkimus ulkomaalaistaustaisten naisten ohjatusta ryhmäliikunnasta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rönkkö, Eva (2020) Yhteiskunnallista peliä liikuntakentällä – liikuntapolitiittiset asiakirjat ja Liikunta & Tiede –lehti ulkomaalaistaustaista määrittelemässä vuosina 1990–2018. Jouko Kokkonen & Kati Kauravaara (toim.) *Eriarvoisuuden kasvat liikunnassa*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro. 175. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 114–140.

NÄKÖKULMA

MINNA INTKE-HERNANDEZ
FT, Helsingin yliopisto

KIELELLINEN MONIMUOTOISUUS JA VALTARAKENTEIDEN PURKAMINEN

Arkipäivän kohtaamisissa erilaiset, usein stereotyyppiset, oletukset liittyvät henkilön kieleen tai taustaan. Myös rodullistavat tai toiseuttavat käsitykset tulevat esiin kysymyksinä ja kommentteina. Mutta miten monikielisessä jalkapallojoukkueessa osataan purkaa leimaavia ajattelutapoja ja vallitsevia valtarakenteita?

Keväisenä iltana seisoin jalkapallokentän laidalla ja katselin joukkueen harjoitusten alkua. Vieressäni seisoivat suunnilleen ikäiseni nainen, jota tässä tekstissä kutsun Saraksi. Hymyilimme toisillemme, tervehdimme ja kysyin häneltä suomeksi, missä joukkueessa hänen lapsensa pelaa. Naisen ulkoinen olemus ei vastannut meidän perinteistä, kulttuurista ja syvään juurtunutta käsitystämme siitä, miltä suomalaiset sukujuuret omaava henkilö näyttää: Tällä puhekumppanillani oli hyvin tummat piirteet ja hän käytti hijabia. Valitsin tietoisesti silti keskustelun avauskieleksi suomen, kuten yleensä teen Suomessa ollessani, sillä en halua tehdä oletuksia toisen kielitaidosta ulkoisten piirteiden perusteella.

Jatkoimme keskustelua suomeksi lasten jalkapalloharrastuksesta sekä vanhempien roolista kentän laidalla. Puhelimme niitä näitä, kunnes jossain vaiheessa Sara mainitsi olevansa ”tyypillinen latinanalaisamerikkalainen äiti”. Yllätyin hieman ja kysyin häneltä, onko hän siis espanjankielinen, ja hän kertoi olevansa Uruguaysta kotoisin. Vaihdoin kielien espanjaksi, joka on toinen kotikieleni. Sara oli riemuissaan tästä, koska omien sanojensa mukaan hän ”lopultakin voi puhua espanjaa jonkun kanssa”.

Tuo kohtaaminen sai minut pohtimaan rodullistamista ja valkoisuuden normia yhteiskunnassamme. Tässä tekstissäni tarkastelen sitä, mikä rooli monikielisen ja –kulttuurisen alueen paikallisella jalkapallojoukkueella voi olla kieliyhteisöön sosiaalistumisen kannalta. Tätä varten olen haas-

tatellut Saraa, tuota uruguaylaista äitiä, jonka kuudesta lapsesta neljä pelaa jalkapalloa kyseisessä joukkueessa.

Joukkueen pelaajat ovat etnisesti ja kielellisesti hyvin heterogeeninen ryhmä. Kyseisen joukkueen neljästä valmentajasta yksi on suomalaissyntyinen, ja kolme muuta ovat siirtolaisina Suomeen muuttaneet. He ovat muuttaneet tänne Euroopan ulkopuolelta kahdelta eri mantereelta ja kaikilla heillä kolmella on keskenään eri ensikieli. Joukkueen yhteinen toimintakieli on suomi, mutta muita kieliä kuuluu eri toimijoiden välillä. Osalla joukkueen lasten vanhemmista on sama ensikieli kuin osalla valmentajista. Suomen lisäksi kentän laidalla puhutaan lukuisia eri kieliä kuten somaliaa, turkkia, kurdia, espanjaa, englantia ja venäjää, ja muitakin kieliä käytetään.

Sara nosti haastattelussaan esiin sen, kuinka usein arjen eri yhteisöissä hän joutuu rodullistetuksi. Rodullistaminen tarkoittaa sitä, että ihonvärin tai oletetun etnisen taustan vuoksi henkilöön liitetään stereotyyppisiä oletuksia esimerkiksi hänen kielitaidostaan ja kyvykkyydestään. Sara on kokenut, että hänen identiteettiään kyseenalaistetaan hänen ulkonäkönsä perusteella. Hän joutuu selittämään kulttuurista taustaansa ja kielitaitoaan toistuvasti, mikä osoittaa, kuinka ihmiset saattavat tehdä nopeita ja usein virheellisiä oletuksia toisen henkilön taustasta ulkonäön perusteella.

Saran tapausta voidaan tarkastella rasiolin- gvistisestä näkökulmasta eli pohtien sitä, kuinka

Oletusten tekeminen kuuluu ihmisluontoon, mutta merkittävää on se, kuinka toimimme oletustemme kanssa ja kuinka olemme vuorovaikutuksessa toisten kanssa. On tarpeellista tiedostaa omat ennakkoluulot, jotta voidaan olla vastuullisesti yhteydessä toisiin.

kieleen ja rodullistamiseen liittyvät ideologiat kietoutuvat toisiinsa ihmisten arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa. Oletusten tekeminen kuuluu ihmisluontoon, mutta merkittävää on se, kuinka toimimme oletustemme kanssa ja kuinka olemme vuorovaikutuksessa toisten kanssa. On tarpeellista tiedostaa omat ennakkoluulot, jotta voidaan olla vastuullisesti yhteydessä toisiin.

Itsekään en olisi arvannut Saraa espanjanpuhujaksi hänen ulkoisen olemuksensa antamien vihjeiden perusteella. Hän kertoi, että joutuu usein perustelevaan, miksi hän osaa ”oikeasti” espanjaa ja joskus jopa vakuuttelevaan, että hän on todella espanjankielinen. Hänelle on usein todettu, että hän ”ei näytä espanjankieliseltä”. Hän itse mainitsi näyttävänsä ulkonäkönsä ja vaatetuksen perusteella pikemminkin ”pohjoisafrikkalaiselta” tai ”Turkin seudulta kotoisin olevalta” ja totesi, että on väsynyt vakuuttelevaan toistuvasti sitä, että hänellä on toimiva suomen kielen taito sekä lisäksi sitä, että hän on kykenevä puhumaan omaa ensikieltään espanjaa. Juuri tästä rodullistamisesta on kysymys.

En olisi uskaltanut kysyä hänen lähtömaataan enkä udella kielellistä taustaansa, sillä olen oppinut, että tämä saatetaan usein tulkita mikroaggressioksi. Myöhemmin haastatellessani häntä palasimme tähän aiheeseen, sillä hän kertoi iloinneensa siitä, että kohtasimme ja että meillä molemmilla on kaksi yhteistä arkikieltä, espanja ja suomi. Haastattelussa puhuimme myös mikroaggression käsitteestä. Mikroaggressiolla viitataan pieniin ja toistuviin, usein tahattomiin loukkauksiin, jotka ylläpitävät rodullistavia rakenteita ja stereotyyppioita. Toistuessaan nämä mikroaggressiot voivat saada niiden kohteena olevan henkilön kokemaan itsensä jatkuvasti erilaiseksi, ulkopuoliseksi ja alempiarvoiseksi. Sara kertoi ilahtuvansa, kun toinen osapuoli osoittaa kunnioittavaa kiinnostusta hänen lähtömaataan ja kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kohtaan. Silloin hän tuntee itsensä nähdyksi ja hän saa oikeutuksen sille, että hänen kielellinen ja kulttuurinen taustansa on huomion arvoinen. Saran mukaan mikroaggressiosta on kyse silloin, jos tiedustelu perustuu ennakkoluuloihin tai stereotyyppioihin ja oletetaan, että hänellä on – tai että häneltä puuttuu – tiettyjä ominaisuuksia pelkästään hänen kulttuurinsa tai kiellensä perusteella. Samoin toistuvat ja tungettelevat kysymykset hänen taustaansa liittyen saavat hänet tuntemaan itsensä ”toiseksi” tai erilaiseksi.

Myös paikalla ja yhteisöllä on merkitystä siinä, kuinka Sara tulkitsee ja kokee tilanteet: on yhteisöjä, joissa yksilöä ei ensisijaisesti arvioida esimerkiksi etnisten, uskonnollisten tai kielellisten ominaisuuksien ja resurssien kautta. Yksi näistä

tällaisista yhteisöistä on jalkapallojoukkue, jossa hänen lapsensa pelaavat ja jossa hän on aktiivisena yhteisön jäsenenä saattaessaan lapsiaan harjoitukseen ja seurataksaan otteluita kentän laidalla. Saran mukaan joukkueyhteisössä saavat arvostusta taitavat ja reilua peliä kunnioittavat pelaajat sekä vanhemmat, jotka kannustavat kaikkia tasapuolisesti ja kohtaavat joukkueen lapset ja aikuiset yhteistyökykyisesti. Yksilö kohdataan ja otetaan vastaan kaikkine kielellisine ja kulttuurisine resursseineen ja ensisijaisesti yhteisen toiminnan ja tavoitteiden kautta.

Kieli vaikuttaa siihen, miten ihmiset näkevät itsensä ja toisensa tietyssä yhteisössä. Asenteet kieliä kohtaan, yhteisön kielelliset normit eli se, minkälaista kieltä pidetään "oikeana" ja arvostettuna, vaikuttavat siihen, miten ihmiset kokevat itsensä osana tiettyä yhteisöä. Keskustellessani Saran kanssa ja seurataksani joukkueen toimintaa läheltä olen huomannut, että vaikka joukkueen yhteinen toimintakieli on suomi, monikielisyys on sallittua. Joukkueessa, jossa pelaajat ja valmentajat puhuvat useita eri kieliä ja edustavat monia eri kulttuureita, kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus on normi. Erilaiset kielet ja kulttuurit ovat osa joukkueen identiteettiä. Joukkueen toiminnassa käytetty suomen kieli ei ole valkoisuuden normittamaa. Valkoisuuden normi tarkoittaa sitä, että ei-valkoisten ihmisten käyttämää kieltä voidaan pitää epäsovivana, "virheellisenä" tai alempiarvoisena. Liittyykö se juuri siihen, että "johtohahmot" eli valmentajat ja useat muut toimivat eivät puhu niin kutsuttua "valkoista" suomen kieltä? Heijastaako tämän joukkueen tapaus myös sitä, että joukkueessa natiivipuhujan ihanne on onnistuttu rikkomaan?

Onko tässä joukkueessa osittain onnistuttu purkamaan vallitsevia valtarakenteita ja ajattelutapoja? Joukkueen moninaisuus sekä erilaisten kielten ja kulttuurien hyväksyminen luovat tilaa erilaisille identiteeteille ja tuo esiin erilaiset tavat olla mukana yhteisössä. Mitä kieliyhteisöön sosiaalistuminen sitten tarkoittaa tässä monikielisessä yhteisössä? Tulkintani mukaan se tarkoittaa sitä, että sosiaalistutaan moninaiseen ja monikieliseen maailmaan. Se tarkoittaa sitä, että kielen ja kulttuurin monimuotoisuus nähdään rikkautena ja voimavarana, joka rikastuttaa yhteisöä. Yhteisön jäsenet oppivat ja omaksuvat eri kielten ja kulttuurien normeja, arvoja ja käytäntöjä. Se voi myös tarkoittaa kielten ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen lisäämistä ja ymmärryksen syventämistä erilaisten kielten ja kulttuurien välillä. Moninaisuudesta tulee arkipäivää, mikä edistää empatiaa, kunnioitusta ja yhteisöllisyyttä eri kieliryhmien välillä sekä mahdollistaa

Kieli vaikuttaa siihen, miten ihmiset näkevät itsensä ja toisensa tietyssä yhteisössä. Asenteet kieliä kohtaan, yhteisön kielelliset normit eli se, minkälaista kieltä pidetään "oikeana" ja arvostettuna, vaikuttavat siihen, miten ihmiset kokevat itsensä osana tiettyä yhteisöä.

Kuva: Pixabay.

paremman yhteistyön ja kommunikaation monikulttuurisissa ja monikielisissä ympäristöissä.

Joukkueen moninaisuus sekä erilaisten kielten ja kulttuurien hyväksyminen luovat tilaa erilaisille identiteeteille ja tuo esiin erilaiset tavat olla mukana yhteisössä. Joukkueessa toimii valmentajia ja pelaajia eri kielitaustoista, ja eri kielten käyttö on osa arkea. Joukkueen monimuotoisuus ja eri kielten ja kulttuurien hyväksyminen voivat edistää vallitsevien valtarakenteiden ja ajattelutapojen purkamista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että erilaiset identiteetit ja näkökulmat otetaan huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa, ja että pyritään luomaan avoimempi ja inklusiivisempi yhteisö, jossa jokaisella on mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi riippumatta kielestä tai kulttuurista.

Saran tapaus paljastaa hänen yhteiskunnassa kohtaamansa odotukset ja ennakkoluulot liittyen hänen etniseen taustaan ja kielelliseen identiteettiin. Valtarakenteet ja kolonialismin perintö vaikuttavat yhä nykypäivän yhteiskuntaan ja yhteisöihin, erityisesti kulttuuristen ja kielellisten vähemmistöjen kohtelussa. Suomessa valkoisuuden normi näkyy myös arkisten yhteisöjen dynamiikassa, heijastaen laajempaa yhteiskunnallista asetelmaa. Joukkueessa on onnistuttu purkamaan näitä valtarakenteita. Mukana on toimijoita eri kielitaustoista, ja eri kielten käyttö on arkipäivää. Kielellinen monimuotoisuus näkyy pelaajien erilaisissa kielissä ja taustoissa, haastaen perinteiset käsitykset valtakielestä ja vallasta. Toimijat kommunikoivat omien kielellisten resurssiensa avulla ilman, että heitä arvioidaan sen perusteella, miten hyvin he puhuvat "valkoisen väestön määrittelemää" kieltä. Arvostus joukkueessa kumpuaa pelaajien taidoista ja reilusta asenteesta, eikä kieltä arvioida valkoisuuden näkökulmasta. Yhteisössä arvostetuksi tuleminen ei myöskään liity kielitaitoihin.

Joukkueen moninaisuus luo mahdollisuuksia erilaisten äänien esiin tulemiseen ja edistää osallisuutta yhteisössä. Osallisuus voi kuitenkin olla haasteellista, jos yksilöt kokevat olevansa ulkopuolisia tai heidän äänensä eivät tule kuulluksi. Siksi on tärkeää, että urheiluyhteisöt eivät pelkästään hyväksy mo-

ninaisuutta, vaan myös luovat aktiivisesti tilaa erilaisten äänien esille tulemiselle ja osallistumiselle. Tämä kirjoitus paikallisen jalkapallojoukkueen moninaisuudesta avaa oven keskusteluun, miten urheiluyhteisöt voivat toimia muutoksen ajureina rodullistamisen, valkoisuuden normien ja kielellisen monimuotoisuuden saralla. Jalkapalloharrastuksen ympärille voi syntyä yhteisö, joka haastaa ennakkoluulot ja rakentaa tilaa erilaisille äänille. Valkoisuuden normien purkaminen ja rodullistamisen haasteiden tunnistaminen ovat keskeisiä osia tässä prosessissa.

Lisälukemistoa

- Iikkanen Päivi, Ennser-Kananen Johanna, Intke-Hernández Minna & Riuttanen Sanna (2023). Sosiaalinen oikeudenmukaisuus, kieli ja koulutus. In Anne Pitkänen-Huhta, Karita Märd-Miettinen, & Tarja Nikula (toim.), Kielikoulutus mukana muutoksessa (pp. 310–333). Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys ry. AFInLA-teema, 16. <https://doi.org/10.30660/afinla.12677>
- Martikainen Tuomas & Pöyhönen Sari (toim.) 2023. Superdiversiteetti: Näkökulmia maahanmuuton monimuotoisuuteen. Helsinki: Finnish Literature Society. DOI: <https://doi.org/10.21435/skst.1489>
- Mustonen, Sanna. 2021. 'I'll always have black hair': challenging raciolinguistic ideologies in Finnish schools. Nordic Journal of Studies in Educational Policy, 7(3), 159–168. <https://doi.org/10.1080/20020317.2021.2000093>

KIELITIETOISUUS MONINAISTUVISSA KIELIYHTEISÖISSÄ

IRINA PIIPPO

Dosentti, Migdia-hankkeen johtaja, soveltavan kielentutkimuksen yhdistyksen AFinLAn puheenjohtaja, Helsingin yliopisto. Kirjoittaja tekee tällä hetkellä tutkimustyötä arabian oman äidinkielen luokahuoneissa.

Kielitietoisuus on paitsi instituutioiden kielellisiä käytänteitä koskettava asia, myös yhdenvertaisuuteen liittyvä kansalaistaito, jonka merkitys ei rajaudu vain kansainvälisiin muuttoliikkeisiin tai uuden kielen oppimiseen.

Suomi moninaistuu kielellisesti ja kulttuurisesti: vuoden 2022 tilastoissa muita kuin suomea, ruotsia ja saamen kieliä puhuvia oli jo lähes puoli miljoonaa. Kielitietoisuutta on usein peräänkuulutettu moninaistuvien kieliyhteisöjen yhdenvertaisuutta edistävänä toimintatapana. Erityisesti institutionaalisissa konteksteissa kuten kouluissa ja työpaikoilla kielitietoisuuden on toivottu edesauttavan kielellistä sosiaalistumista suomen ja ruotsin kieliin sekä sujuvoittavan maahanmuuton myötä moninaistuvien yhteisöjen toimintaa.

Tässä artikkelissa tarkastelen, mitä kielitietoisuus tarkoittaa arjen käytänteiden kannalta ja kuinka se kytkeytyy yhdenvertaisuuden kysymyksiin. Käytännön esimerkkinä tulevat monikielisistä koulutuskonteksteista, jotka tarjoavat näkökulmia kielen oppimiseen ja opettamiseen liittyviin kysymyksiin sekä monikielisten työyhteisöjen toimintaan.

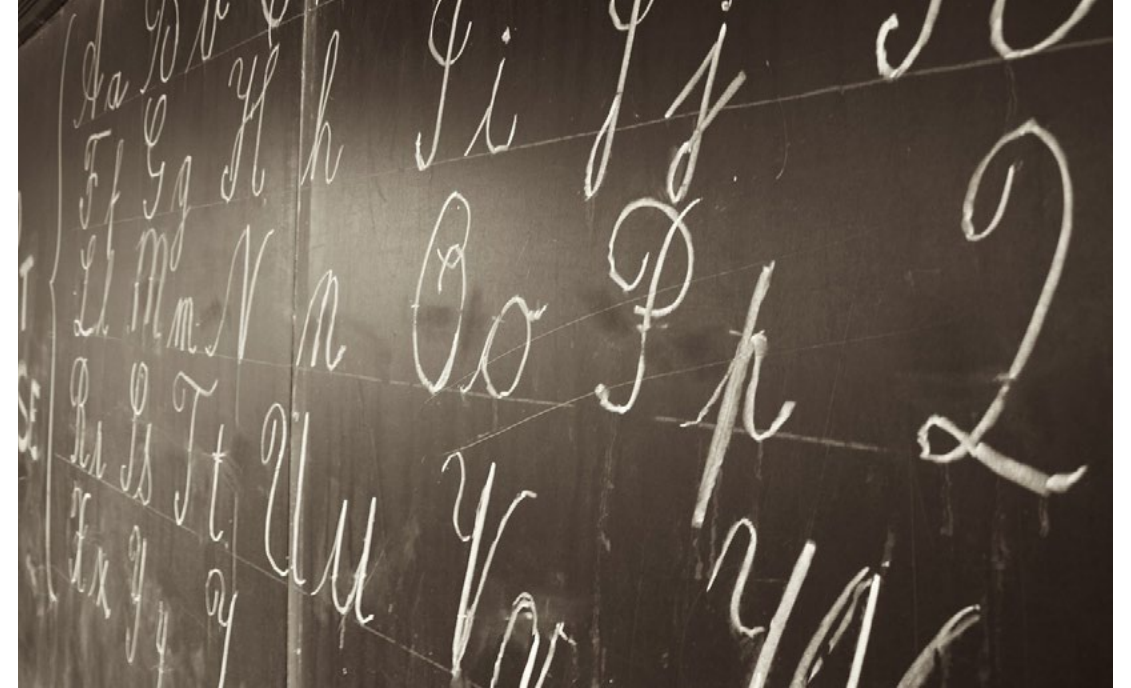
Argumentoin, ettei kielitietoisuus ole vain instituutioiden kielellisiä käytänteitä koskettava asia, vaikka institutionaalisissa konteksteissa organisaation tarjoama tuki osallistavampien käytänteiden juurruttamiseksi tärkeä onkin. Kielitietoisessa toiminnassa yhtä lailla keskeistä on tunnistaa niitä usein piiloisia, stereotyyppisiä ennako-oletuksia, joita liitämme ihmisryhmiin ja heidän ominaisuuksiinsa. Kielitietoisuus onkin yhdenvertaisuuteen liittyvä kansalaistaito, jonka merkitys ei rajaudu vain kansainvälisiin muuttoliikkeisiin tai uuden kielen oppimiseen.

Suomi moninaistuu kielellisesti ja kulttuurisesti. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 muita kuin suomea, ruotsia ja saamen kieliä puhuvia oli

jo lähes puoli miljoonaa. Muunkielisten määrä on jo merkittävästi suurempi kuin esimerkiksi ruotsinkielinen väestönosa, johon vuonna 2022 kuului väestörekisteritietojen mukaan noin 290 000 henkeä. Moninaistuminen koskettaa myös suomalaista koululaitosta: jo 11,2 prosentilla perusopetuksen oppilaista rekisteröitynä kielenä on muu kuin jokin virallisista kielistä. Moninaistuminen tarkoittaa toki myös monikielisyyttä ja sitä, että yksilöiden arki sujuu useammalla kielellä. Suomen käytäntö, jossa on mahdollista rekisteröidä vain yksi kieli, piilottaa näkyvistä yksilöiden monikielisyyden – myös pidempään Suomessa asuneiden ja täällä syntyneiden muunkielisten kielitaidon esimerkiksi virallisissa kielissä. Jo maahanmuuttotilastojen pohjalta selvää kuitenkin on, että Suomessa on yhä enemmän myös sellaisia henkilöitä, jotka vasta sosiaalistuvat yhteiskunnan valtakielellä.

Kielitietoisuutta on usein peräänkuulutettu toimintatapana, joka edesauttaa kielellistä sosiaalistumista suomen tai ruotsin kieleen sekä sujuvoittavaa maahanmuuton myötä moninaistuvien yhteisöjen toimintaa. Suomalaisessa peruskoulussa kielitietoisuus on ollut jo kymmenisen vuotta kirjattuna opetussuunnitelman perusteisiin opetusta läpileikkäväksi periaatteeksi myös kieliaineiden ulkopuolella. Viime vuosina se on tullut myös yhä näkyvämmäksi teemaksi työyhteisöjen kehittämisessä.

Käsitteenä kielitietoisuus ei kuitenkaan ole uusi. Kielitietoisuusajattelun juuret ovat kielen oppimisen- ja opettamisen tutkimuksessa 1980-luvulla. Tuolloin sai alkunsa brittiläinen Language Awareness -liike, jolla pyrittiin tukemaan erityisesti

Kuva: Pixabay.

kaikkein heikoimmassa sosiaalisessa asemassa olevien oppilaiden kielellisiä valmiuksia ja osallistumismahdollisuuksia koulussa. Alun perin käsite ei siis ole ensisijaisesti liittynyt monikielisyyteen, vaikka se nojaakin ymmärrykseen kielen vaihtelusta ja ajatukseen siitä, että kieli on kaiken oppimisen ja inhimillisen toiminnan keskiössä. Enemmän kuin tarkkarajaisena listana vaikkapa kielitietoisuuden ulottuvuuksista, käsite on hyvä nähdä keinona herätellä kieliyhteisöjä havainnoimaan ja kehittämään omaa toimintaansa.

Kielitietoinen kehittämistyö keskittyy usein käytänteisiin, joissa huomioidaan moninaisesta kielellisestä taustasta tulevat kielenkäyttäjät, heidän olemassa olevat kielelliset resurssinsa ja erityisesti uutena yhteisöön tulevien kielitaidon kehittämistarpeet. Välineitä ja ideoita tällaisiin käytänteisiin on jo runsaasti. Esimerkiksi Kielibuusti-hankkeen sivuille on koottu erilaisia resursseja ja ideoita niin kielenoppimiseen kuin monikielisten työyhteisöjen tarpeisiin. Erityisesti monikielisiin koulukonteksteihin sopiviin toimintatapoihin voi puolestaan tutustua tuoreessa teoksessa *Vasta-aapuneet luokahuoneissa*, jonka ovat toimittaneet Maria Ahlholm, Irina Piippo sekä Päivi Portaankorva-Koivisto. On hyvä huomata, etteivät kielitietoiset käytänteet välttämättä tarkoita vaikkapa englannin kielen vahvempaa roolia yhteisön viestinnässä. Englanti kun ei tosiasiaa ole kaikille ja kaikkialla niin universaalisti hallittu lingua franca kuin usein ajatellaan. Kielitietoisuutta on yhtä lailla se, että suomen- tai ruotsinkielisiä toimintatapoja kehitetään sellaisiksi, että uuteen kieleen sosia-

listuvien on helpompi päästä niihin kiinni. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kielenkäyttötapojen selkeämpää sanallistamista vaikkapa matematiikan tunnilla tai valmiiden sabluunoiden tarjoamista hoitotyön raporttien pohjaksi. Tällä tavoin tuetaan uusien yhteisön jäsenten osallisuutta myös työtai koulukontekstin ulkopuolella. Kielitietoisuuteen kuuluu kiinteästi kielenkäyttötapojen havainnointi ja niistä tietoiseksi tuleminen.

Asennoitumisesta kiinni

Kielellisten käytänteiden kehittämisen lisäksi kielitietoisuuden toiminnan tukipilarina on myös tietoisuus kielenkäyttötapoihin liittyvästä asennoitumisesta ja kieli-ideologioista. Käytänteitä on vaikea muuttaa, mikäli esimerkiksi monikielisempi vuorovaikutus koetaan vieraaksi tai yhteisön toiminnan kannalta jollain tavalla haitalliseksi. Esimerkiksi kouluissa kieliä on opetettu perinteisesti yksi kerrallaan. Toisinaan taas luokahuoneissa rajataan voimakkaasti muun kuin opiskeltavan kielen käyttöä. Ajatuksena on, että monikielisempi vuorovaikutus vie mahdollisuuksia harjaannuttaa uuden kielen taitoa. Oman kielen käyttöä voidaan rajoittaa myös välituntivuorovaikutuksessa perustelemalla sitä yhteisöllisyydellä tai turvallisuudella: kyseistä kieltä taitamattomat luokkatoverit jäävät vuorovaikutuksen ulkopuolelle ja opetushenkilökunnan on vaikeampi tunnistaa muunkielisestä vuorovaikutuksesta esimerkiksi kiusaamista.

Tällaisessa argumentaatiossa unohtuu useimmiten vähemmistötaustaisen oppilaan näkökulma.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Se, että on luontevaa ja oppimisen kannaltakin hyödyllistä pyrkiä vertailemaan jo osaamaansa uusiin opittaviin sisältöihin. Metapuheen eli opittavan asian sanallistamisen hyödyllisyydestä on myös tutkimusnäyttöä. Mahdollisuudet oman kielen käyttöön ovat myös identiteetin ja osallisuuden tunteen kannalta tärkeitä. Yhdenlaista marginalisointia kun on sekin, että jonkin yhteisön kieli ja olemisen tavat ovat näkymättömissä julkisissa ja institutionaalisissa tiloissa. Näitä oppimisen kognitiivisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia pyritään tukemaan monikieliselällä pedagogiikalla, joka hiljalleen yleisty myös suomalaisissa opetuskontesteissa. Osa havainnoimistani arabian oman äidinkielen opetusryhmistä nojaa vahvasti monikieliseen pedagogiikkaan. Vastaavaa kognitiivista ja sosiaalista tukea voidaan tarjota kielitietoisin työkaluin myös monikielisyssä työyhteisöissä.

Kielitietoisuustyössä pyritäänkin usein rikkoamaan erityisesti länsimaisiin yhteiskuntiin syvälle juurtunutta yksikielisyden ideaalia. Yksikielisyden ideaalin juuret ovat vahvasti kansallisvaltioiden synnyssä ja nationalistisessa ajattelussa, jossa kansan keskeisenä symbolina on yksi kieli. Nationalistisen ajattelun nimissä onkin suitsittu kielellistä moninaisuutta hyvin kyseenalaisin keinoin myös Suomessa. Saamelaisvähemmistöjen pakotettu kielenvaihto menneinä vuosikymmeninä vei esimerkiksi inarinsaamen ja koltansaamen lähes sukupuuttoon. Kolonialistisia toimintatapoja on siis harjoitettu Suomessakin, vaikka maan rajojen ulkopuolelle ulottuvia kolonialistisia pyrkimyksiä täällä ei ole ollut.

Yksikielisyden harha piilottaa näkyvistä myös samaa kieltä puhuvien monikielisyttä ja kielellistä repertuaareista johtuvaa eriarvoisuutta. Näennäisesti yhtä kieltä puhuvien kielenkäyttäjienkin kielelliset repertuaarit koostuvat nimittäin useammista tilanteisista ja sosiaalisista kielen rekistereistä eli kielimuodoista, joille kullekin on oma tyypillinen käyttöympäristönsä. Tämä luo osaltaan eriarvoisuuksia saman kielen puhujienkin välille, jos ei hallitse vaikkapa sosiaaliseen nousuun ja kouluttautumiseen tarvittavia kielen rekistereitä kyllin hyvin. Useimmissa yhteisöissä, joissa on standardoitu kieli, tähän kielimuotoon pohjaavien rekistereiden hallinta on kouluttautumisen edellytyksenä. Monikielinen pedagogiikka tarkoittaaakin myös pedagogiikkaa, jossa entistä paremmin huomioidaan kielen tilanteinen vaihtelu ja myös standardoidun kielen tilanteiset käyttötavat. Tällaisesta pedagogiikasta, jossa avataan yhteisön luonnollistuneita kielenkäytön tapoja, on hyötyä kaikille, ei pelkästään uuteen kieleen sosiaalistuville. Sama pätee työyhteisön kielellisten käytänteiden avaamiseen – se hyödyttää kaikkia työyhteisön jäseniä.

On hyvä huomata, etteivät kielitietoiset käytänteet välttämättä tarkoita vaikkapa englannin kielen vahvempaa roolia yhteisön viestinnässä. Englanti kun ei tosiasiallisesti ole kaikille ja kaikkialla niin universaalisti hallittu lingua franca kuin usein ajatellaan.

Yksikielisyden ideaali ja standardikielen etualaistaminen ovat melko helposti tunnistettavia ilmiöitä, joista löytyy paljon arjen esimerkkejä meiltä ja muualta. Myös ilmiöiden kytkytyminen yhteiskuntaan ja sen instituutioihin on helppo nähdä. Asennoituminen kielelliseen vaihteluun ja moninaisuuteen muuttuu kuitenkin varsin verkkaisesti. Tästä on viitteitä niin laajemmissa koulun kieliä käsittävissä arvioinneissa kuin ruohonjuuritasolla tehdyissä tutkimuksissa. Esimerkiksi yksikielisyden ideaali näkyy edelleen opettajien mielteissä ja toimintakäytänteissä, vaikka kielellinen moninaisuus on monin paikoin Suomessa kouluissa jo arkipäivää ja aihe on ollut koulun kehittämisenkin tasolla esillä varsin pitkään.

Yksi syy tähän on, että kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta koskevat tulkinnat, asenteet ja ideologiat ovat monitahoinen, arjen toimintakäytänteisiin luonnollistunut ilmiö. Arjen toimintatapojen eriarvoistavat vaikutukset näyttäytyvät lisäksi selkeimmin niille, joiden ääni niiden kehittämisessä kuuluu kaikkein vähiten. Nostan seuraavassa esiin muutamia havaintoja monikielisistä koulutuskontesteista. Oma tutkimukseni on viime vuodet keskittynyt erityisesti arabiaa ensikielenään puhuviin oppijoihin. Tällä hetkellä johdan Migdia-hanketta, jossa tarkastellaan yllärajoja koulutuspolkuja ja diasporista monikielisyttä. Diasporisuus viittaa tässä sellaiseen monikielisytyteen, jossa kieltä, tässä tapauksessa arabiaa, käytetään perinteisten puhuma-alueiden ulkopuolella. Tutkimuspanokseni hankkeessa on keskittynyt erityisesti peruskouluissa tarjottavaan arabian oman äidinkielen opetukseen, jota olen havainnoinut säännöllisesti noin vuoden verran useammassa koulussa pääkaupunkiseudulla. Intensiivinen etnografinen kenttätö on tutustuttanut paitsi opetukseen ja sen monikielisiin käytänteisiin myös kielikäsitteisiin ja asenteisiin, jotka muovaavat osaltaan opetuksen järjestämisen tapoja ja arjen vuorovaikutusta. Minulla on vastaavaa etnografista kokemusta myös aikuisten kotoutumiskoulutuksesta aiemmasta tutkimushankkeestani. Nämä tutkimuskontekstit ovat saaneet pohtimaan myös yhdenvertaisuutta kielikysymyksiä laajemmin.

Kun kielitietoisuus yksin ei riitä

Odottelin taannoin havainnoitavan tunnin alkua yhdessä tutkimuskouluistamme. Istuin luokan ulkopuolella aulatilassa, kun kaksi tuntiaan odottavaa oppilasta alkoivat jututtaa minua. Tähän aikaan iltapäivästä kyseisellä käytävällä oli enää oman äidinkielen opetusta ja päätin poikien odottavan viereisessä luokassa pian alkavaa albanian kielen tuntia. Toinen arviolta kymmenvuotiaista pojis-

ta avasi keskustelun kysymällä, kenen ope oikein olin. Kerroin olevani tutkija ja menossa seuraavalle arabian tunnille mukaan. Tämä käynnisti polveilevan keskustelun kielitaidoista ja siitä missä kaikkialla olimme itse kukin asuneet. Minut pysäytti erityisesti toisen puhekumppanini spontaani tapa määrittellä itsensä. Vastattuaan myöntävästi kysymykseeni, olivatko pojat menossa albanian tunnille, toinen pojista lisäsi: ”Minä olen mamu” ja kertoi syntyneensä Kosovossa. Maahanmuuttotaustansa identifioinut poika veti kaverinsakin mukaan keskusteluun ja kyseli, oliko tämä syntynyt Suomessa. Keskusteluhetkemme polveili vielä ennen oppitunnin alkua Balkanin alueen moninaiseen kielitilanteeseen sekä geopolittiseen karttaan ja konflikteihin, joita vertailimme Lähi-idässä meneillään olevaan Gazan sotaan.

Keskusteluhetki ei sinällään ollut millään tavalla poikkeuksellinen. Myös arabian kielen luokahuoneissa, joissa teen varsinaista tutkimustani, kielelliset, alueelliset ja kulttuuriset identiteetit tulevat usein neuvottelujen kohteeksi. Oman äidinkielen tunnilla kuitenkin näkökulma on usein hiekan toinen ja omien identifikaatioryhmien tavat hahmottaa kuulumisen kysymyksiä ovat selkeämmin läsnä kuin valtakulttuurin näkökulmat tai tavat suhtautua.

Keskustelu muistuttikin siitä, kuinka identiteettimme ja osallisuuden kokemuksemme rakentuvat paitsi itsellemme mieluisista tavoista identifioitua myös siitä, kuinka tulemme yhteisössä identifioituksi ja kohdelluiksi. Käymämme keskustelu ei paljastanut, oliko esimerkiksi maahanmuuttotautta tälle oppilaalle seikka, josta häntä olisi varsinaisesti nimitelty rasistisesti. Mahdollisesti. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan tuoreessa raportissa *Kukaan ei synny vihaamaan* todetaan, että kielellisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluville nuorille heihin kohdistuva rasismi on arkipäivää. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi -tutkimuksesta puolestaan käy ilmi, että syrjintäkokemukset ovat erityisen yleisiä Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla. Tässä yhteydessä on hyvä kuitenkin muistaa, että rasismi ja toiseuttava kohtelu on paljon muutakin kuin vain helposti tunnistettava väkivaltaa, aggressiivista käytöstä tai nimitelyä. Myös jatkuva kohtelu muualta tulleena tai jollain tavalla yhteisön odotuksenmukaisista jäsenistä poikkeavana eriarvoistaa, oli asumishistoria Suomessa minkälainen hyvänsä. Tapa, jolla keskustelukumppanini nosti taustansa spontaanisti puheenaiheeksi antaa viitteitä tällaisista kokemuksista.

Toiseuttavan kohtelun tiedetään rapauttavan yksilön hyvinvointia ja luottamusta yhteiskuntaan. Koulukontekstissa on syytä miettiä myös sitä, millä tavalla omaan kielelliseen tai etniseen taustaan

Toiseuttavan kohtelun tiedetään rapauttavan yksilön hyvinvointia ja luottamusta yhteiskuntaan.

liittyvät negatiiviset kokemukset vaikuttavat luottamukseen selviytyä koulutyöstä. Seuraava tapaus on yläkoulun arabian tunnilta. Opettaja on juuri pyytänyt oppilasta tuottamaan tekstissä esiintyvän arabiankielisen sanan suomenkielisen vastineen. Oppilas sanoutuu irti opettajan pyynnöstä toteamalla olevansa ”äs kaks”, toisin sanoen oppilas, joka osallistuu suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaiseen opetukseen. Sen sijaan, että oppilas olisi vastannut opettajan pyyntöön vaikkapa sanomalla *ma adri* ’en tiedä’, oppilas perustelee osallistumattomuuttaan koulun institutionaaliseen kieleen kuuluvalla kategorisoinnilla. Valinta implikoi satunnaista tietämättömyyttä syvempiä puutteita kielitaidossa. Tällaisia diskursseja, joissa kyseistä oppimäärää opiskelevat nähdään kielenopetuksen haasteena, ei tarvitse etsiä kaukaa. Niihin lankeavat myös alan toimijat sekä media. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi viime vuoden tammikuussa Karvin perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarvioinnista otsikolla ”S2-pojat” aiheuttavat suurta huolta – Näin kirjoitustaito jakaa lapset eri kasteihin. Julkisuudessakin on ollut puhetta rodullistavista käytänteistä, joilla oppilaita on ohjattu perusteelta suomi toisena kielenä -opetuksen pariin. Yhtä lailla on syytä kiinnittää huomiota siihen, millaisia oletuksia esimerkiksi oppilaiden kielitaidosta kierrätämme arjen toiminta- ja puhetoivoissa.

Eriarvoistavat tavat toimia eivät toki rajaudu vain kielitaidosta tehtäviin oletuksiin. Tästä käy esimerkiksi pitkään alalla työskennelleen arabian kielen opettajan kokemukset, joissa opettajakollegat tulevat toistuvasti koulun tiloissa tiedustelemaan kuinka voivat auttaa olettaen, ettei opettaja kuulu henkilökuntaan.¹ Tällaisetkin tilanteet ovat esimerkkejä rakenteellisesta eriarvoisuudesta. Näennäisesti yksilöllisiksi kuvitellut ominaisuudet kietoutuvat tässä sosiaalisiin luokituksiin ja ymmärrykseemme esimerkiksi siitä, millaiset henkilöt mielletään tyypillisesti opettajiksi. Sama opettaja kertoi myös, että toisinaan kollegat huomauttavat arabian ryhmän oppilaiden käytöksestä puhumalla ”teidän oppilaista” tilanteissa, jossa oppilaat opiskelevat kieltä omassa kotikoulussaan. Koulussa, jossa myös kyseiset opettajat työskentelevät – toisin kuin kiertävää opetustyötä tekevä arabian opettaja. Jälkimmäisen kaltaisia tilanteita olen itsekin todistanut havainnoimissani kouluissa.

Tässä esiin nostamani esimerkit saattavat näyttäytyä vähäpätöisiltä – erityisesti silloin, jos ei itse ole kokenut toistuvaa toiseuttamista. Esimerkit saavat ehkä myös kyselemään niiden relevanssia kielitietoisuustyön kannalta. Kielitietoisuustyöhön

1 ”Kuinka voin auttaa?” -kysymys on tyypillinen tapa selvittää, millä asioilla henkilökuntaan kuulumaton koulussa liikkuu.

kuuluvat kiinteästi myös yhdenvertaisuuden kysymykset. Esimerkiksi tukemalla eri kielten näkyvyyttä ja käyttöä yhteisössä pyritään tukemaan myös kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien identiteettejä.

Samalla on kuitenkin tarpeen myös tunnustaa perinteisen kielitietoisuustyön rajat. Yhteiskuntamme rakenteisiin ulottuvien eriarvoistavien käytänteiden ja ajattelutapojen äärellä pelkkä kielellisten käytänteiden kehittäminen tai kieliasenteiden reflektointi ei riitä. Pahimmillaan tällainen lähestymistapa toimii jopa tarkoitustaan vastaan, jos esimerkiksi vähemmistöihin kuuluvien kokemukset rasismista ja eriarvoistavasta kohtelusta jäävät kuulumattomiin tai tulevat kuitatuiksi kielellisillä kehittämistoimilla.

Antirasismien ja yhdenvertaisuustyön tulisi olla samaan tapaan yhteisöjen toimintaa läpileikkaava periaate kuin kielitietoisuus on ollut peruskouluissa viimeisen kymmenen vuoden ajan. Osassa havainnoimissani arabian oman äidinkielen luokkahuoneista kielitietoiset käytänteet ovat kiinteä osa opetusta. Opettajat muun muassa kannustavat vertailemaan arabiaa oppilaan osaamiin muihin kieliin, nostavat oppilaiden monikielisyttä esiin rikkautena ja kannustavat myös suomen kielellä toimimiseen. Tällaisesta moninaisen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin tukemisesta on täysimittaisesti hyötyä vain, jos sitä eivät mitätöi arjen kokemukset eriarvoisuudesta joko muussa koulutyössä tai muissa arjen kohtaamisissa.

Kielitietoisuus, yhdenvertaisuuteen liittyvä kansalaistaito

Kielitietoisuutta tarvitaan edelleen kielellisesti ja kulttuurisesti moninaistuvissa yhteisöissä. Yhdenvertaisuuden kysymysten aiempaa selkeämpi etualaistaminen vaatii kuitenkin kielitietoisuustyötä tekevilta näkökulmanmuutosta. Esimerkiksi soveltava kielentutkimus, johon kielitietoisuustyökin pitkälti pohjaa, on tottunut ratkaisemaan erilaisia kieleen liittyviä ongelmia. Yhdenvertaisuustyössä kuitenkin on yhtälailla tärkeää tunnistaa ne etuoikeudet, joita taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset järjestykset luovat eriarvoisuuksien lisäksi. Rakenteisiin liittyvää eriarvoisuutta on mahdoton purkaa, mikäli sen synty- ja vaikutusmekanismeja – ja omaa rooliaan näissä mekanismeissa – ei perinpohjaisesti tunne. Näihin mekanismeihin paneutuvat muun muassa feministinen, jälkikolonialistinen

ja antirasistinen tutkimus, jotka toki jo nykyisellään liittyyvät myös kielitietoisuustyöhön.

Kielitietoisuus liitetään usein erilaisten instituutioiden käytänteiden kehittämiseen. Myös yhdenvertaisuustyössä instituutiot ovat avainasemassa, puhutaanhan yhteiskunnan rakenteisiin ulottuvista ongelmista, jotka usein konkretisoituvat juuri instituutioiden tasolla. Samalla syrjintää selkeämmin purkava kielitietoisuus vaatii myös yksilöiltä omienkin toimintatapojen ja ajattelumallien kriittistä tarkastelua. Eriarvoistavat käytänteet kun usein saavat voimansa piiloisista, stereotyyppisistä ennako-oletuksista, joita liitetään ihmisryhmiin ja heidän ominaisuuksiinsa. Tällaiset ennako-oletukset kierrättyvät ja toisintuvat arjen vuorovaihtelussa kaikkialla ja rakentavat vuorovaihtelun tilanne kerrallaan niitä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia järjestyksiä, jotka ylläpitävät eriarvoisuuksia. Kyse ei siis ole pelkästään institutionaalisista kohtaamisista.

Tällaisesta laajemmasta näkökulmasta kielitietoisuus onkin yhdenvertaisuuteen liittyvä kansalaistaito, jonka merkitys ei rajaudu vain kansainvälisiin muuttoliikkeisiin tai uuden kielen oppimiseen.

Lähteet

- Ahlholm, Maria, Irina Piippo & Päivi Portaankorva-Koivisto (toim.) (2023). *Vastasaapuneet luokkahuoneissa – ikkunoita valmistavaan opetukseen ja monikieliseen kouluun*. Tampere: Vastapaino.
- Henttonen, Elina & Janne Kareinen (toim.) (2023). *”Kukaan ei synny vihaamaan”. Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä*. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2023: 34. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Piippo, Irina (2021). Muuttuvat näkökulmat monikielisyyteen. Teoksessa Maria Ahlholm, Irina Piippo & Päivi Portaankorva-Koivisto (toim.), *Koulun monet kielet – Plurilingualism in the school*, s. 21–43. AFinLA-e 13: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielentutkimuksen yhdistys AFinLA ry.
- Piippo, Irina, Johanna Vaattovaara & Eero Voutilainen (2016). *Kielen taju: vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Helsinki: Art House.
- Riitaoja, Anna-Leena & Irina Piippo (2023). Koulun yhdenvertaisuutta rakentamassa. Teoksessa Maria Ahlholm, Irina Piippo & Päivi Portaankorva-Koivisto (toim.) *Vastasaapuneet luokkahuoneissa – ikkunoita valmistavaan opetukseen ja monikieliseen kouluun*, s. 329–361. Tampere: Vastapaino.
- THL (2024). Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista (MoniSuomi). <https://url.fi/3tnv> (haettu 24.3.2024).
- Tilastokeskus (2023). Vieraskielisten määrä kasvoi lähes 38 000 henkilöllä. Tiedote 31.3.2023. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lprraorr20dut5a0tyw5> (haettu 13.1.2024).

ALUSTATYÖN RAKENTEET MONIKIELISEN KURIIRIYHTEISÖN TYÖNSARKANA

SUVI BALOCH
VTM

Eri kielitaustoja edustavat ruokapalvelulähetit perustivat alan etuja ajavan yhdistyksen alkukevällä 2023. Myöhemmin PAM Couriers Finlandista tuli Palvelualojen ammattiliitto PAMin ensimmäinen englanninkielinen ammattiosasto. Järjestäytymisellä pyritään purkamaan työmarkkinoiden eriarvoistumista, jossa maahanmuuttajien osaamista ei tunnusteta tai sitä aliarvioidaan.

Ruokälähteistä kirjoitettiin kolmentyyppisiä juttuja valtakunnan mediassa läpi kevään 2023: valokeilaan pääsivät alustatalouden keikkatyöläisten heikot tienestit ja työolot, työnsaisaukset sekä alan orastava järjestäytyminen. Ulkomaalaistaustaisten kuriirien perustamasta yhdistyksestä *PAM Couriers Finlandista* tuli *Palvelualojen ammattiliitto* PAMin ensimmäinen englanninkielinen ammattiosasto huhtikuussa 2023. Viime joulukuusta lähtien PAM on neuvotellut alustayritys *Woltin* kanssa yritysکوhtaisen työehtosopimuksen aikaansaamiseksi alalle. Neuvottelupöydissä on mukana myös kuriireja. Artikkelin koostaa yhteen kuriirien yhdistyksen alkutaivalta sekä käynnissä olevan neuvotteluprosessin kehystä. Se myös avaa kieliyhteisöjen ja etnisyyden roolia suomalaisen työelämän rakenteissa niin kutsutun uuden työn kontekstissa. Tarkastelu perustuu yhdistyksen hallituksessa toimivien kuriirien sekä PAMin sopimuspuoliksi Juha Ojalan haastatteluihin.

Kuriirien moninainen ammattikunta

Suomessa toimii arviolta 5 000–6 000 ruokälähetä kahden alustayrityksen palveluksessa. Toimialan kasvu on ollut ripeää 2010-luvun puolivälistä, jolloin *Wolt Enterprises Oy* sekä *Foodora* perustettiin. *Woltin* toimitusjohtaja Miki Kuusi oli yli 79 miljoonan euron tuloillaan Suomen suurituloisin vuonna 2022 (YLE 2023). Ruoan kotiinkuljetuspalveluita on tarjolla yli parilla kymmenellä paikka-

kunnalla. Osa lähteistä tekee keikkaa *Woltille*, osa Foodoralle, osa molemmille firmoille. Ruokälähteinä työskentelee erilaisissa elämäntilanteissa olevia ja monilla heistä on maahanmuuttotausta. Oleskelulupaa ei kuitenkaan myönnetä alustatyön perusteella, sillä Maahanmuuttovirasto luokittelee työn kevytyrittäjyydeksi. Ulkomaalaistaustaiset kuriirit ovat siten opiskelun, perhesuhteiden, suoje-luperusteiden tai EU-kansalaisuuden perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla tai Suomen kansalaisuuden saaneita.

Ammattikunnassa vaikuttaa olevan ainakin kahdenlaisia, etnisesti eriytyneitä urapolkuja. Yhtäältä työtä tekevät syntyperäiset suomalaiset ja EU-kansalaiset väliaikaisesti ja sivutoimisesti. Haastattelemani kuriirit kuuluvat toiseen joukkoon; EU:n ulkopuolelta tullesiiin kuljettajiin, joiden toimeentulo on pitkälti lähettyön varassa ja jolle alustatyön viheliäiset ongelmat kasaantuvat. Vaikka *Wolt* painottaa, että suuri osa kuriireista työskentelee osa-aikaisesti opiskelujensa ohella, ryhmät päätyvät alalle osin eri syistä. Ensimmäiselle kyse on valinnanvapaudesta, jälkimmäiselle pikemminkin vaihtoehtojen puutteesta. ”Kun työ alkaa olla stressaavaa, suomalaiset jättävät hommat”, näkee yksi kuriireista. Ero sosiaalisessa liikkuvuudessa selittää myös sitä, miksi *PAM Couriers Finlandin* toiminnassa on lähinnä ulkomaalaistaustaisia. He pysyvät alalla valkoisia, sujuvasti suomea puhuvia ja kansalaisuuden saaneita pidempään. Määräaikaisen oleskeluluvan uusiminen edellyttää

EU:n ulkopuolisia opiskelijoita kerryttämään 6 720 euron vuositulot (Maahanmuuttovirasto 2024).

Kuriirit muodostavat paitsi paikkakuntakohtaisia myös kielirajoihin perustuvia yhteisöjä. Monet lähteistä osaavat suomea tai englantia, mutta puhuvat äidinkielenään arabiaa, ranskaa, swahilia, kinyarwanda, somalia, hindiä, punjabia, persiaa tai ukrainaa. Kieliyhteisöllä tarkoitan tässä yhden kielen tai kieliperheen ympärille muodostuvaa ruokälähetien ryhmää, jolla on erityisiä sosiaalisia tehtäviä kuriiryhteisössä. Ne toimivat omakielisinä keskustelukanavina, joiden kautta kuriiryhteisö omaksuu ja tuottaa tietoa ammattikuntansa tilanteesta sekä suomalaisesta yhteiskunnasta. Kieliyhteisöjen merkitys korostuu kaupungeissa, joissa ne kiinnittyvät laajempaan kuriiryhteisöön avainhenkilöiden kautta. Pienemmillä paikkakunnilla lähes kaikki kuriirit tuntevat toisensa, eikä kieliyhteisöllä ole vahvaa merkitystä.

Epäkohtien vyyhti työmarkkinoiden harmaalla alueella

Alustatalouden nousu on osa nykyajan työelämän murrosta globaalisti. Uusi keikkatyön logiikka on ujuttanut useille toimialoille, eikä kansallinen sääntely ole pysynyt työmarkkinoiden muutoksen perässä. Suomessa suurimpia alustatyön muotoja ovat *Woltin* ja *Foodoran* tarjoamat ruoan kuljetuspalvelut sekä *Uberin* taksipalvelut. Alustatyölle on ominaista, että työnteko perustuu yksittäisiin toimeksiantoihin, joista työkorvaus muodostuu. Julkisuudessa on keskusteltu jo vuosia alustatyön suhteesta perinteisiin työnteon kategorioihin eli yrittäjyyteen ja palkkatyöhön. Alustayritysten kantana on ollut, että tarjottu työ ei ole työsuhteista. Muutamaa kokeiluluontoista työsuhdetta lukuun ottamatta ruokälähetit työskentelevät tällä hetkellä yrittäjinä tai kevytyrittäjinä. ”Lähetikumppani” vastaa siten itse sosiaaliturva- ja eläkemaksuistaan sekä työvälinekuluistaan. Työ- ja elinkeinoministeriön työneuvosto katsoi vuonna 2020, että kuriirien työ vertautuu palkkatyöhön. Euroopan komissio linjasi syksyllä 2022, että Euroopan unionin jäsenmaat voivat kansallisesti määrittää alustatyön statuksen. Suomessa asiaa on käsitelty kahdessa oikeusasteessa; Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan kuriirien työ on työsuhteista, kun taas Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan kyse on itsensä työllistämisestä. Käsittely on etenemässä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vaikka kiista alustatyön statuksesta vaikuttaa ruokälähetien toimeentuloon ja työoloihin, haastattelemani kuriirit eivät kokeneet sitä ammattikunnan ydinhaasteeksi. Sen sijaan työkorvauksen äkillinen romahtaminen sai kuriirit liikkeelle syksyl-

lä 2022. *Woltin* palkkiotaso tippui tiettävästi jopa puoleen kesällä 2022, kun amerikkalainen yritys *Doordash* osti *Woltin*. Tuolloin *Wolt* maksoi kuriireille erikseen kilometrikorvauksia sekä kuljetuspalkkiota; nyttemmin jäljellä on vain jälkimmäinen. Kuriirien työnsaisaukset vuoden 2023 keväällä olivat vastalause yrityskaupan jälkeen lanseeratulle ”kumppanuussopimusmalleille”, joilla kuriirien palkkioita vähennettiin. Kuriirien mukaan vaihtoehtona oli joko allekirjoittaa sopimus tai lopettaa työt. Sittemmin *Wolt* on muuttanut palkkioerusteitaan useampaan kertaan. Nykyään palkkio ilmoitetaan yksittäisen toimeksiannon kohdalla, eikä sen määräytymistä enää eritellä. Kuriirien tuloja syövätkin myös inflaatio, työvälineiden hankinta ja huolto sekä kulujen nousu, kuten muutos toimeksiantojen verotuksessa.

Ruokälähetien työtä leimaa myös toimeentulon epävarmuus, sillä alustayritysten rakenteet ovat huteria eikä kuriireilla ole pääsyä sosiaaliturvan piiriin. Vaikka työ on periaatteessa joustavaa, on sitä vaikea yhteensovittaa perhevästuiden kanssa. Sairastaminen on taloudellinen riski. Vastuu työstä on tekijällä huolimatta siitä, että mittakaava ”yrityskumppanien” välillä on massiivinen: miljoonavoittoa tekevä alustayritys ja itsensä työllistävä ruokälähetit ovat vain näennäisesti samalla viivalla. Haastattelemani kuriirit pitävät *Foodoran* työvuorojen jakelu-logiikkaa epäoikeudenmukaisena. Foodora luokittelee kuriirit viiteen aktiivisuuskategoriaan. Luokkiin yksi ja kaksi päässeille tarjotaan enemmän työvuoroja kuin alempien vuoroasi, sadat kuriirit ovat valmiita ottamaan sen vastaan”, kuvailee yksi haastateltu tilannetta. Kategorioissa nouseminen ja pysyminen aiheuttaa kuriireille jatkuvaa painetta. *PAM Couriers Finlandin* tiedossa on tapauksia, joissa *Wolt* on sulkenut kuriirien käyttäjätilejä, joiden kautta työkeikat hyväksytään. Ilman tilä toimeksiantojen teko ei onnistu. Osa sulkemisista on perusteltu kurinpitotoimena tilien luvattomaan vuokraamiseen, mutta arvoitukseksi jääneet tapaukset ovat näyttäneet mielivaltaisina kuriireille. *Wolt* on muuttanut viime syksyn jälkeen sopimuspuhjaansa siten, että se sallii käyttäjätilin sulkemisen ilman erityistä selitystä, yksi kuriireista selventää. Aiemmin aloittaneilla tällaista lauseketta ei ole, mutta sillä ei näytä olevan käytännön merkitystä.

Protestiliikkeestä ammattiyhdistykseksi

Woltin työkorvausten romahtaminen laukaisi mielenilmausten sarjan, jota siivitti kuriirien vaatimus palauttaa palkkiot yrityskauppaa edeltäneelle tasolle. Jyväskylässä kuriirit pysäyttivät *Woltin* toimitukset kaksipäiväisen työnsaisauksen aikana. Vas-

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluopaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Kuva: AdobeStock

taavia protesteja oli ainakin Turussa, Helsingissä, Tampereella ja Lohjalla. Kuriirit ovat pitäneet ääntä alustatyön epäkohdista jo useita vuosia (Tammisto 2023). Kevään 2023 liikehdintä kantoi kuitenkin aiempaa pidemmälle. "Olimme yhteydessä poliittikoihin, mediaan ja kaupunkiin. Meille sanottiin, että ilman yhdistystä emme voi tehdä mitään. Siitä se lähti", kertoo yksi läheteistä. Kuriirit perustivat alkukevästä 2023 alan etuja ajavan yhdistyksen, joka liittyi Palvelualojen ammattiliitto PAMiin huhtikuussa. *PAM Couriers Finlandin* hallitukseen kuuluu kahdeksan jäsentä, jotka edustavat eri kieliryhmiä ja mantereita – yksi jäsenistä on syntyperäinen suomalainen. Hallitusten jäsenten valinnoissa korostui ajatus yhdistyksestä toimintakykyisenä, kuriirien moninaisuutta edustavana foorumina. Yhdistyksellä on myös yhteyshenkilöt suurimpien kaupunkien kuriiriyhteisöissä.

PAM Couriers Finland on ehtinyt vuodessa järjestäytyä, vakiinnuttaa toimintaansa ja tehdä jäsenhankintaa. Ammattiosaston jäsenenä kuriirit saavat PAMilta neuvonta-apua, mutta eivät voi toistaiseksi liittyä työttömyyskassaan. Joulukuusta alkaen PAM on neuvotellut alustayritys *Woltin* kanssa yrityskohtaisesta työehtosopimuksesta alalle. Neuvottelupöydällä edistetään samanaikaisesti kahta sopimusversiota: työsuhteisille sekä yrittäjätatustuksella oleville läheteille. PAM ja *Wolt* eivät ota kantaa kuriirien oikeudelliseen asemaan, sillä Suomen linja ratkotaan oikeuslaitoksessa. Yksityiskohtia ei voi avata julkisuuteen, mutta yleisellä tasolla liitto hakee yhtenäisiä vähimmäisehtoja ja raameja alalle. Kaksi haastattelemani kuriiria osallistuu neuvotteluihin ja pitää

niiden aloittamista positiivisena signaalina. "Jos siitä seuraa jotain hyvää, se olisi ihme", toteaa neuvottelujen ulkopuolinen kuriiri. Neuvottelulosta odotetaan keväälle, mutta prosessi saattaa venyä. Yrityskohtaisista työehtosopimusta voidaan yrittää myös *Foodoran* kanssa, mikäli yrityksellä on kiinnostusta siihen.

Eripuraa, epäluuloa ja eriarvoistavaa politiikkaa

Kuriiriyhdistyksen hallitukseen on muodostunut vuodessa jakolinjoja, jotka liittyvät yhdistyksen toimintaan osana PAMia. Liitto ei ole tarttunut kaikkiin yhdistyksen osoittamiin huolenaiheisiin eikä ole tarpeeksi kartalla kuriirien arkitodellisuuksista. Myös käytännön asiat ovat synnyttäneet kitkaa. Kuriiriyhdistyksen hallituksen jäseniä on esimerkiksi pyydetty vain päivien varoitusajalla varaamaan aikaa tapaamisille PAMin edustajien kanssa. *Foodoralle* työskentelevien lähettien aikataulut lyödään lukkoon jo yli viikkoa ennen toimeksiantoja. Viestintä liiton ja yhdistyksen välillä ei ole ollut läpinäkyvää koko hallitukselle. Pettymystä on herättänyt myös se, että PAMin työntekijöillä on pääsy viestintäkanavalle, jonka liitto on luonut kuriiriyhteisöä varten. "Ei mitään yksityisyyttä", arvostelee yksi kuriireista. Aktivismiin satsattu aika on työnteolta ja ansioista pois. Osa hallituksen aktiiveista on jättäytynyt yhdistyksessä taka-alalle ja harkinnut eroa, jos toiminta ammattiosastona ei ota tulta alle. Yksi kuriireista kertoo pitävänsä yhteyttä kuriirien liikkeisiin muualla Euroopassa ja silmiä auki uusille toiminnan muodoille.

Kuriirit muodostavat paitsi paikkakuntakohtaisia myös kielirajoihin perustuvia yhteisöjä.

Ammattiliitto ja kuriirien yhdistys herättävät epäluuloa osassa ulkomaalaistaustaisia kuriireja, sillä monet ovat kotoisin epädemokraattisista lähtömaista. Kieliyhteisöillä onkin tärkeä rooli paitsi kuriiriyhteisön yhteen kokoamisessa, myös luottamuksen rakentamisessa kansalaisyhteiskuntaan ja instituutioihin. Toisaalta kieliyhteisöissä havaitaan herkästi suomalaisen yhteiskunnan valvikoja, kuten rakenteellista rasismia. Eräs kuriiri on vakuuttunut, että paikallisessa pysäköinninvalvonnassa harjoitetaan etnistä profiloitua. PAMissa ei ole osattu juuri hyödyntää kuriiriyhteisön kieliryhmiin perustuvaa verkostomaista rakennetta, mikä voisi edesauttaa alan laajempaa järjestäytymistä. Ammattiliitolla on kuitenkin kulttuurista pääomaa; jäsenistössä puhutaan 60 eri äidinkieltä, työsuhteet on käännetty 15 eri kielelle ja maahanmuuttajajäsenille on laadittu suomen opetusmateriaali. Maahanmuutto on yksi PAMin kärkiteemoista ja kuriiriyhdistys liiton ensimmäinen englanninkielinen osasto. Nyt olisi otollinen aika monikielistää perusoikeuksien ja työelämänsäätelyn materiaali.

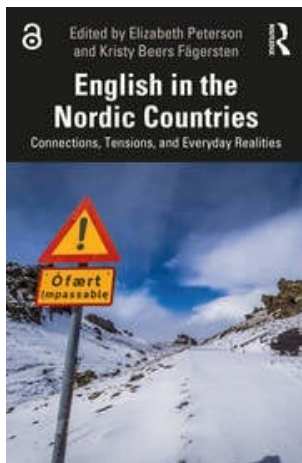
PAMilla on vahva tahtotila edistää tasa-arvoisia työelämän rakenteita. Luokkajako heikkopalkkaisen "kantaväestön töiden" välillä on kuitenkin jo todellisuutta Suomessa (Ndombo 2024). Ammattiliittojen toimet, kuten *Woltin* kanssa käytävät neuvottelut, voivat joko vahvistaa tätä rakenteellista kehityskulkua tai purkaa sitä. Tämänhetkinen hallituspolitiikka ei suoraan vaikuta neuvottelujen kulkuun, sillä leikkaukset kohdistuvat työsuhteisiin ja sosiaaliturvaan, jonka piirissä yrittäjiksi katsotut kuriirit eivät ole. Maahanmuuttopolitiikan linjauksilla voi kuitenkin olla välillisiä vaikutuksia ruokälähetehiin (vrt. Krivonos & Maury 2023). Kolmen kuukauden työttömyyssääntö ei koske yrittäjästa-

tuksella toimiva kuriireja, mutta se voi lisätä kuriireiksi hakeutuvien määrää ja kilpailua alustatöistä. Kuriirit kertovat, että viimekeväisten työneisausten jälkeen *Wolt* on rekrytoinut ylimääräistä työvoimareserviä, minkä takia toimeksiantoja ei ole aina riittävästi tarjolla. Tilanne luo painetta hyväksyä keikan kuin keikan ja vaikeuttaa kollektiivista järjestäytymistä.

Kuriirien toimeentulohaasteet kietoutuvat paitsi alustatyön epämääräiseen sääntelyyn, myös taloudellisen kansalaisuuden ympärille rakentuneeseen maahanmuuttohallintoon. Yhtälö syventää työmarkkinoiden eriarvoistumiskehitystä, jossa maahanmuuttajien osaamista ei tunnusteta tai sitä aliarvioidaan (Ndombo 2024). PAMiin kohdistuvassa kritiikissä kyse onkin pitkälti arvostuksen puutteen kokemuksesta. Haastattelemani kuriirit ovat eri alojen ammattilaisia ja erinomaisia paikallistuntemuksessa. Kun kysyn mieluisinta ammattistatusta, he kertovat haluavansa toimia yrittäjinä. Työssä ei ole pomoja ja keikkoja voi aikatauluttaa melko joustavasti, yksi perustelee. Vastaus toistaa yksilön valinnanvapautta korostavaa narratiivia, mutta se voi myös kertoa yrityksestä irtautua suomalaiseen työelämään juurtuneesta rakenteellisesta syrjinnästä. Siinä missä kuriirien arvostuksen ja luottamuksen kokemusta voisi vahvistaa kieliyhteisöjen kautta, rakenteellisen rasismin kitkemiseksi täytyy löytää nykyistä järempiä keinoja, jotka eivät välttämättä mahdu ammattiyhdistysliikkeen työkalupakkiin. PAMin suuntaan tehty aloite kertoo kuitenkin lähettien sitkeästä yrityksestä edistää hyvinvointialien etii-kan istuvia alustatyön rakenteita. Kuriirien yhdistys on uuden äärellä: luomassa alustatalouden pelisääntöjä, ravistelemassa ammattiyhdistysliikkeen lainalaisuuksia sekä rakentamassa moniäänistä, tasa-arvoon pyrkivää yhteiskuntaa.

Lähteet

- Krivonos, Daria & Olivia Maury (2023). Orpo's government's plan on migration – eroding possibilities of making a life in Finland? *Raster.fi*, 24.8.2023. Saatavilla: <https://raster.fi/2023/08/24/orpos-governments-plan-on-migration-eroding-possibilities-of-making-a-life-in-finland/> Luettu 12.4.2024.
- Maahanmuuttovirasto (2024). Toimeentuloedellytykset opiskelijalle. Maahanmuuttovirasto. Saatavilla: <https://migri.fi/opiskelu-suomessa/toimeentulo>. Luettu 11.3.2024.
- Ndombo, Quivine (2024). *The Working underclass. Highly Educated Migrants on the Fringes of the Finnish Labour Market*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Tammisto, Tuomas (2023). Ruokälähetien tilanne ratkaistaan puheiden sijaan teoilla. *Antroblogi*, 16.5.2023. Saatavilla: <https://antroblogi.fi/2023/05/ruokalahetit-ja-tyoehdot/>. Luettu 11.3.2024.
- Yle (2023). Ylen verkkone listaa 1000 suurituloisinta suomalaista – Woltin perustaja Miki Kuusi vuoden 2022 selkeästi kovatuloinen. *Yle Uutiset*, 8.11.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20058803> Luettu 30.4.2024.

Elizabeth Peterson and Kristy Beers Fägersten (eds.) (2023). *English in the Nordic countries. Connections, Tensions, and Everyday Realities*. New York: Routledge.

The *English in the Nordic Countries* edited volume is a valuable contribution where experts explore the reasons behind high English proficiency in the Nordic region, analyze language usage across various societal and economic domains, and discuss the implications for language attitudes, as well as ideological tensions. The 12-chapter volume is divided into two parts: "Background and critical perspectives", and "English in different settings".

In the introduction, the editors address issues such as defining the Nordic region and its relationship to English. While Nordic countries are culturally closely related in one way, there are differences due to their unique situations, historical heritage, and distinct socio-political processes. The chapter explores how the English language fits into this mosaic.

The first contribution in this part, "The Role of English in the Nordic Language System", by Johan Strang, examines language politics and the usage

of Scandinavian languages (the closely related Swedish-Danish-Norwegian languages), among five Nordic countries and three autonomous regions. The author explores whether English can serve as a *door opener* and create more inclusive communication across Nordic countries.

In Chapter 3, "Shifting connections between English and the languages of the Nordic region", Elizabeth Peterson points out the fact that from a historical perspective, there has always been a contact between the Scandinavian group of languages, as well as Finno-Ugric languages, with English over the centuries. Starting from the Middle Ages, until today, the contact situation has just taken a different form.

In Chapter 4, "Anglicization of the languages of the Nordic countries: Popular culture and everyday discourse", Kristy Beers Fägersten investigates the presence of Anglophone popular culture across the Nordic countries, exploring its connection to attitudes toward English and its impact on everyday discourse. The examples of code-switching and swearing primarily focus on youth language. This serves as a means of expressing identity and style for youngsters, creating a unique category of English influenced by the domestic languages.

In Chapter 5, "Language Contact and Language Change: Impact on the Languages of the Nordic Countries", Helga Hilmisdóttir and Elizabeth Peterson overview the language contact situation in the Nordic region and the evidence of it: through borrowings from English. The authors explore the frequency of lexical borrowings in major domains, such as the technological domain (e.g., *telephone*, *internet*), or recent borrowings which, according to the authors,

often reflect modern living and understanding of popular culture, associated mainly with youth and urban dwellers.

In Chapter 6, "Beyond Threat or Opportunity: English and Language Ideological Tension in the Nordic Countries", Janus Mortensen examines the apparent contradictions in attitudes toward English in the Nordic region and explore the reasons behind them. This includes worries about domestic languages no longer being used in higher education or corporate settings. The author emphasizes that the role of English should not be perceived in binary opposition; its effects are not strictly positive, nor negative.

The second part of the book, "English in different settings," presents diverse case studies collected from various locations across the Nordic countries. This part opens with Chapter 7, "Parallelism, translanguaging, and English-medium instruction in Nordic higher education", by BethAnne Paulsrud and Una Cunningham. Using Sweden as a case study, the authors provide an overview of the use of English in higher education as a result of internationalization efforts at the universities across Nordic countries. The authors point out potential problems for local students as well as international students, whose languages might be excluded.

Similar to universities, English usage in other domains, such as workplaces, can also lead to the marginalization of native language usage, notably Scandinavian as a common language. In Chapter 8, "English in the Nordic workplace: Practices, policies, and ideologies," the author focuses on the use of English as a language of industry and corporate communication, focusing on the Danish branch of international business.

Chapter 9, "English in Norway's multilingual North: A rhizomatic view on encounters with historical and transnational diversity," by Florian Hiss, brings interesting evidence from Northern Norway, the region where Norwegian, Sami, Kven, and English meet. Through three case studies: the linguistic landscape of Tromsø, the workplace in the region, and Sami University of Applied Sciences, the author illustrates the interplay between the languages and language practices, as well as ideologies in a multilingual setting.

In Chapter 10, "Metapragmatics of 'bad' English in Finnish social media", by Samu Kytölä shows the creative use of English in online football forums in Finland. In this case, 'bad' English is seen as a potential source of humor and a resource for identity construction for Finnish speakers.

In addition to English in the workplace and online discourse, the book explores English in Nordic multilingual families. In Chapter 11, "English in Nordic multilingual families," Kaisa S. Pietikäinen and Louisa Gühr, based on linguistic interviews, draw attention to the inclusive versus exclusive function that English might have in multilingual families. Speaking only English might make it difficult for one partner to learn a domestic language.

In the book's final chapter, the editors bring comments from prominent senior scholars, who have worked with English in the Nordics, commenting on the future of English-related research in the Nordic countries, and the most important issues related to English today compared to some decades before.

This anthology, which is openly accessible, will surely appeal to a range of audiences,

from students to experts. In the multilingual Nordic region, English is perceived not only as a language of science but also as a universal means of communication in daily life. This anthology sheds light on the theoretical aspects of the present situation while also presenting empirical evidence from the Nordic countries. The chapters cover the topic from the role of English in the Nordic language system to its role in popular culture and everyday discourse, and the impact it has on the languages of the Nordic countries, which is leading to language change and further ideological tensions. This edited volume could encourage readers to view everyday situations from fresh perspectives.

BOJANA DAMNJANOVIĆ
Doctoral researcher,
University of Helsinki

Siirtolaisuusinstituutti on muuttoliikkeiden tutkimukseen ja dokumentoimiseen erikoistunut yksityinen tutkimuslaitos.

Tutkimme monipuolisesti muuttoliikkeiden ja yhteiskunnan keskinäistä vuorovaikutusta, perehtyen tutkimuksen koko kenttään, sen historiaan, nykytilaan ja tulevaisuuteen.

Tuotamme, tallennamme ja tuomme saataville muuttoliikkeitä koskevia aineistoja sekä osallistumme aktiivisesti muuttoliikkeisiin liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Olemme valtakunnallinen toimija ja merkittävä osa työstämme tapahtuu Suomessa, mutta tutkimuksellisenä kiinnostuksen kohteenamme ovat muuttoliikkeisiin liittyvät ilmiöt ja yhteisöt koko maailmassa.

Ajantasaista tietoa toiminnastamme:

www.siirtolaisuusinstituutti.fi
facebook.com/siirtolaisuusinstituutti
twitter.com/info_migration
uutiskirje.siirtolaisuusinstituutti.fi